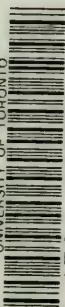

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 0001829 9

Pannonia Books
2 Spadina Road
Toronto 4, Canada

PH
3132
M3
köt. 29

10883331

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát	Erődi Béla	Négyesy László
Angyal Dávid	Ferenczi Zoltán	Rákosi Jenő
Badics Ferencz	Fraknói Vilmos	Riedl Frigyes
Bánóczi József	Gyulai Pál	Széchy Károly
Bayer József	Heinrich Gusztáv	Széll Kálmán
Beöthy Zsolt	Koroda Pál	Váczy János
Berzeviczy Albert	Kossuth Ferencz	Vadnay Károly
Endrődi Sándor	Kozma Andor	Voinovich Géza
Erdélyi Pál	Lévay József	Zoltvány Irén

29. KÖTET

GARAY JÁNOS MUNKÁI

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1902

Garayffainy

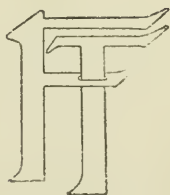
Franklin Tarsulat

GARAY JÁNOS

MUNKÁI

Válogatva kiadta és bevezetéssel ellátta

FERENCZI ZOLTÁN

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1902

GARAY JÁNOS ÉLETE.

Garay János Szegszárdon [Tolna-m.] született 1812. okt. 10-én, hol hasonnevű atyja kereskedő s a városnál árvagyámja volt. Anyját, Valter Zsuzsánnát, a városi főbíró leányát, apja 1806-ban vette el, kivel igen boldog életet élt s 12 gyermekök közül hat maradt életben; köztök a költő volt a legidősebb. A költő anyja kitűnő házi nő s e mellett némi költői adományokkal megáldott asszony volt, a ki különösen szeretett gyermekeinek történeteket, meséket beszélni el s ezek és a vidék történeti regéi voltak az ifjú János első oktatói hazánk történeti multjában; s később nem egy ekkor hallott eseményt vagy regét, mondát dolgozott fel műveiben. E költői lelkületű nő nemcsak Jánost, de másik fiát, Alajost is költővé tette némileg s jellemző adat, hogy 1826-ban, midőn a család nehéz gondok közé jutott, nevelőintézetet nyitott Szegszárdon, mely hosszú időn keresztül népszerű volt s midőn 1856-ban öreg férjével aranylakodalmukat ülték, Mayer István kiadta arczképét az *István bácsi naptárában* (1857) s ezüst babérkoszorúval tisztelte meg.

János, a későbbi költő, szelid, csöndes, komoly fiú volt s szülei épen ezért egyházi életre szánták. Az I. latin osztályt Szegszárdon kitűnően végezvén, Pécsre vitték a ciszterciek gymnasiumába. Itt szintén a legcsöndesebb és a legjobb tanulók közé tartozott s a IV. gymnasiumot már mint első eminens végezte. Ez évben kezdett verselgetni is, de csak titokban s legfőlebb anyját és nőtestvéreit avatta be titkába.

Ez időtájban jutott a család nehezebb viszonyok közé ; mert apja a miatt, hogy bizalmával visszaéltek, árvagyámi állásából kifolyólag bonyolult pörbe keveredett s elvesztette állását. Ez megnehezítette János helyzetét is, ki már ekkor kisebb tanulók tanításával tartotta fenn magát Pécsett ; de e mellett folyton tanult s önképzéssel gyarapította ismereteit. Horatius, Vergilius mellett Rájnis, Virág és a korabeli költők ; de különösen *Zalán futása* s *Himfy szerelmei* voltak nemcsak olvasmányai, hanem útmutatói is és kivált Vörösmartyt választotta vezéréül, a kinek hatása alatt Pesten írt *Tisztelet-oltára* cz. alkalmi verse 1829-ben nyomtatásban is megjelent.

Pestre 1829-ben jött s előbb orvosnak készült ; de csakhamar a bölcsészeti tanulmányokra adta magát. Itt kivált Horváth István regényes történelmi előadásai hatottak rá, mint minden kiválóbb kortársára. Aesthetika és nyelvészet voltak ezeken kívül főbb tanulmányai ; de e mellett *Zalán futásá-*nak országos hatása, Vörösmarty és Czuczor többi eposzainak sikerei buzdították. Ezek, de különösen a *Zalán futásá-*nak hatása alatt megírta és befejezte *Csatár* cz. eposzát kilencz képben, mely 1834-ben, tehát oly időben jelent meg, midőn a Hugo Viktor-féle inkább szellemes, mint találó beosztás szerint nálunk is elkiáltotta a kritika, hogy az eposz kora lejárt s a drámáé következik. A huszonegy éves ifjú e műben Hunyady Jánost dicsőíti, kinek önzetlen befolyására a magyarok 1440-ben Ulászló lengyel királyt ültetik a magyar trónra Gara bán ármánykodásai daczára, és Ulászló trónját biztosítja is az által, hogy Csatárnál, Szegszárd közelében, Garán véres diadalt arat, a ki megátkozva az őt segíteni nem tudó Sátánt s Hunyadytól párbajban legyőzve megfut. Hunyady ekkor győző seregével Fehérvárra megy, hol a király megcsókolja, aranylánczczal s a beszterczei grófsággal jutalmazza meg.

Garay ez ifjúkori művében annyira *Zalán futásának* hatása alatt áll, hogy egész párhuzamos helyek találhatók benne. Természetesen, eposzt akarván írni, bőven használja az eposz fogásait, a gépezetet, a csodásságot. Gara a Sátánnal szövetezik Hunyady ellen, kit Isten és szellemei, továbbá álomlátás, Kont szelleme stb. segítenek. A műbe Vas és Ida szomorú végű szerelme van regényes epizodul beszőve. Ez az eposz nem szükölködik itt-ott szép részletek nélkül s különösen szép benne a hazafias hang; de mélyebb hatást már csak tárgyánál fogva sem tehetett, mely legfőlebb egy hősi elbeszélésre lett volna alkalmas. Egészben minden részén, még verselésén is látható, hogy lelkes, de fiatalos mű.

Ez időre esik pályaválasztása. Némi habozás után elhatározza, hogy kizárólag író lesz s 1833-ban Mátray (Rotkrepf) Gábor *Regélő* és *Honművész* társlapjaihoz szegődik, melyek a magyar nők lapjai kívántak lenni. Ide verset, novellát, uti rajzot, színházi bírálatokat, talányokat, adomákat, híreket stb. írt s magát ügyes, gyorskezü hírlapíróvá képezte ki. Így Mátray, ki kezdetben havi 20 frtot adott neki, jobb fizetéssel állandóan lapjához kötötte, a mi meglehetősen ártott költői fejlődésének, sőt írói működésének is; mert felületességre szoktatta s aránylag kevés komoly művet írhatott ez idő alatt. Ekkor, t. i. 1836 januárjában nősült meg először, egy pesti kereskedő leányát, Pap Márthát vette nőül, a ki azonban már félév múlva meghalt. E házassága és szerelme számos lyrai költeményre hangolta s neje halálára írta a *Sírvirágok* czyklusát. E lyrai költeményei kivált azért figyelemreméltók, mert ezekben láthatók nála az élet első reális benyomásai.

E főleg hírlapi munkásságán kívül számos tudományos cikket fordított Toldy Ferencznek a *Tudománytárba*, csomó

érzelmes német és francia elbeszélést a *Regélő*, *Rajzolatok*, *Athenaeum* számára; dolgozott a Heckenast kiadásában megjelent *Conversations-Lexiconba*, s ennek pótkötetéért, melyet Vajda Jánossal és Kunoss Ignáczczal együtt készítettek, 200 frtot remélt. Ugyanekkor a *Honművészbe* számos drámai bírálatot írt, melyek őt Shakespeare s a drámai technika tanulmányára vezették és *Dramaturgiai füžér* cz. dolgozatában a hazai történet feldolgozását, magyar jellemeket, magyar társasélet rajzát sürgetvén, ebben mintegy megleljük drámaírói működése programját; de ugyanezek Bajzával kemény tollharczba keverték, a mi azt okozta, hogy viszonyuk soha bizalmassá nem lehetett.

E tanulmányaiból s a dráma népszerűségéből folyt, hogy 1835-től drámaírássra adta magát. Két fordításán kívül [*Dominique vagy az ördög cimborája* d'Epagny és Dupin után, *A vásárlorcz*a Des Arnould és Fournier után] őt eredeti művet írt. Ezek közül *Árbocz* [eredeti czímén *Csáb*, majd *Jósige*] 1835-ben s *Az utolsó magyar khán* 1841-ben az akadémiai pályázaton dicséretben részesültek. A többiek, ú. m. *Ország*h Ilona 1837, *Bátori Erzsébet* 1840, *Borbála királyné kegyencze* 1844-ből s egy alkalmi színdarabja, *A magyar színiköltészet apotheosisa*, 1845-ből valók. Garay eredeti színdarabjaiban a történelmi és tragikai tárgyak felé hajolt s egységes, tömör cselekvényre törekedett. Kivált ez okozza azt, hogy darabjai rövidek s ez is egyik oka, hogy vázlatosak és hogy erős szavaik daczára, hőseinek nem hiszszük el a nekik tulajdonított szenvedélyeket, melyek rajzában különben Shakespeare hatása alatt áll, de az átmeneteknek több helyt világos rajza nélkül. Általában hiányzik belőlök a tragicum meggyőző ereje, noha elég borzalmasságot halmoz bennük össze, kivált *Bátori Erzsébet*ben; hiányzik a jellemzés következetessége és biz-

tossága s némely fordulatban ott is a véletlenhez folyomodik, a hol a cselekvény természetes menete világosabb utat nyújtott volna. A színen egyik műve sem állt meg hosszabban.

Visszatérve az életrajzhoz, 1837-ben Munkácsy *Jelenkor* és *Rajzolatok* lapjaihoz szegődött; kiadta továbbá az *Aurora* megszűnése után a *Hajnal* cz. almanachot, (1837/8-ra), melylyel általános elismerést aratott. Ugyanez évben másodszor nősült, elvette Babocsay Máriát, gr. Károlyi egyik uradalmi felügyelője leányát, 1837 nov. 29-én. Ez időben Munkácsy vállalatai hanyatlásnak indulván, az Orosz József *Hirnök* cz. lapjához szegődött Pozsonyba; mert második házassága biztosabb állást igényelt. Itt azonban a terhes és fárasztó munka elkedvetlenítette; keveset foglalkozhatott a költészettel. Örömmel ragadta meg tehát az alkalmat, midőn újra Pestre jöhetett 1839 második felében. Itt megint a *Jelenkor*hoz szegődött; de e mellett elég ideje maradván, dolgozott az *Athenaeumba* (1842-ig), *Budapesti Arvizekönyvbe* (1839), a *Nemzeti Almanachba* (1841—1842), ezen kívül szerkesztette az *Emlényt* (1841—43.), a *Kliegl könyvet* (I—II. 1842.), s a *Honi vezért* (1839—1841.), miközben 1839. nov. 23-án az akadémia levelező tagjává választotta s tagjai sorába igtatta a Kisfaludy-társaság is 1842 jan. 22-én, melynek mindvégig tevékeny tagja s utóbb segédtitkára volt. Jellemző ekkor Toldy üdvözlő szavaira tett nyilatkozata: «Iró vagyok, szólt, testestől-lelkestől; az irodalmon kívül nincs állásom s nem is akarom, hogy legyen; nincs életem, mert lényem hazámon kívül csak az irodalomé». Oly fogadalom, melyet nem egyszer ismételt és meg is tartott; egyszersmind e kitüntetések emelőleg hatottak költői fejlődésére is. Valóban e nyilatkozatokat szegénysége mellett csak az irodalom és költészet

íránti valódi ihlettségéből lehet megmagyarázni. Erdélyi Jánossal 1842 jan. 1-én indította meg a *Regélő Pesti Divatlap* című heti szépirodalmi lapot, melynél 1844 közepéig maradt, midőn Vahot Imre vette át, kinek Petőfi lett segédszerkesztője és a ki *Pesti Divatlap* címmel folytatta.

Ekkor újra a *Jelenkor* munkatársa lesz. Még előbb, 1843 elején kiadta *Verseit* egy kötetben, mely dalait, ódáit, epigrammjait, románczait, balladáit, költői elbeszéléseit foglalta magában. Utóbb nem büszkeség nélkül hivatkozott versei sikerére s 1844-ben az akadémia is 100 arannyal jutalmazta őket. Azonban állandó és megfeszített munkássága sem volt elég, hogy anyagi helyzetét biztosítsa; különösen, midőn 1844 második fele óta különböző betegségek s főleg köszvényes és reumatikus bajok lepték meg. Ez időben (1845) akadémiai könyvtárnokságra vágyott; de noha br. Wesselényi is fellépett érdekében, azon a czímen, hogy nem tudós, nem kapta meg. Így dolgozott aztán mint díjnok 1845/46-ban az egyetemi könyvtárnál, miközben a *Budapesti Híradóba* színházi cikkeket, a *Frankenburg Élethépek* cz. heti lapjába *Hirlapi méh* cz. alatt bírálatokat írt a hetilapokról, közben Petőfi verseiről is, kit azonban nem bírt teljesen méltányolni. E működését egy félévig folytatván, nyáron B.-Füredre ment, hol a *Balatoni kagylók* cz. ciklusát írta 1845-ben. (Megjelentek 1848-ban.) A következő évben kisebb prózai műveit adta ki *Tollrajzok* cz. alatt három kötetben s ugyanez évben megjelent *Frangepán Kristófné* cz. költői elbeszélése s 1847-ben *Bosnyák Zsófia* legendája, melyeket a Kisfaludy-társaság megjutalmazott. Ily érdemei jutalmául Bihar- és Zala-megye táblabírájául választotta, a mi jól esett a sors által sokat sanyargatott költőnek az élettel való keserű küzdelmei között, melyeket oly megkapóan rajzol ő maga Vajda Péter

barátja és sógora felett a Kisfaludy-társaság közülésén 1847-ben tartott emlékbeszédében.

Mint költő azonban csüggedést nem ismert s az Uhland-féle versalakban ez időben *Hetumogerek* cz. regényes eposzába fogott, valamint elkészítette *Az Árpádok* cz. történelmi balladai sorozatát, melyben a vezéreken elkezdve az összes Árpádházi uralkodók kiválóbb tetteit megénekelte egy *Vezérhangban* és 40 elbeszélő költeményben többféle külalakban. E műve 1847 és 1848-ban két kiadást ért meg; a *Hetumogerek*ből azonban csak egy kis töredék készült el. *Az Árpádok* rendkívüli népszerűséget értek el s igazat adott e siker Garay nézetének, hogy «mi historiai nemzet vagyunk s így a nemzet sympathiája a historiai elem felé vonzatik». E siker hatása alatt jelentek meg a Magyar Irodalomterjesztő Társulat kiadásában *Újabb versei* 1848-ban.

A forradalomban kevés részt vett s egyideig, úgy látszott, anyagilag jobb idők virradnak rá, mert Eötvös József kinevezte egyetemi tanárnak a magyar irodalomból. Ez alkalomból egy két kötetes művet tervezett *Nyelvészet és A magyar irodalom története* címmel; de be nem fejezte. A forradalom leverésével elvesztette állását és súlyos beteg lett; úgy hogy valódi nyomor környékezte. Azonban báró Geringer Károly tartományfőnök 1850 januárjában kinevezte az egyet. könyvtárhoz tisztnek s így legnagyobb szükségein némileg segítve lőn. Mindez idő alatt, a legnagyobb szükségei közt, a forradalom és azután folytonos betegeskedése alatt megható szeretettel dolgozott *Szent László* cz. «történeti költemény»-én, vagy diktálta felváltva nejének, Ákos fiának s fiai házi tanítójának. Így végre befejezte s 1851-ben megjelenhetett e 12 énekre terjedő műve két kötetben. Ebben elhagyta az Uhland-féle sort s művét tizenegy szótagú, hangsúlyos sorokban írta meg,

mely egyszersmind példája annak, hogy a népszerű, az egész nemzetnek szóló eposzt ő miként fogta fel. Toldy helyesen mondja róla, hogy «költői életrajz» s költői alkotás kevés van benne. Mindent el igyekszik mondani, a mit Szt. Lászlóról tudunk a történelemből és mondákból. Kezdi apjának, Bélának lengyel földre menekvésén s végzi László szentté avatztatásán, elbeszélve minden mondát róla, melyekhez csodás eseményeket a magából is besző s általában a történetet saját találmányaival is kibővíti. Így regényes lovagi történetet ad, melynek minden részében László dicsőítése, vallássosságának, lovagi erényeinek kiemelése a cél. Ezért hiányzik belőle az egység s nem egy helyt elnagyolt a kidolgozás is. De nem is ez az, minek szembe kell ötlenni; hanem fő a költő lelkesedése, szeretete és elmerülése kedvelt hőse életének rajzában; fő a költő megható hazaszeretete, mely épen oly módon vezeti tollát itt, mint *Az Árpádokban*, vagy történelmünk bármely jelenete feldolgozásában s mely állandón táplálta optimismusát hazánk jövőjében.

Ez a történelmi lelkesedés, mely őt minden számítás nélküli szeretettel kapcsolta hazánk multjához, egyik forrása költői elbeszélései és eposzai hiányainak; mert ez nem engedte meg, hogy a tárgyak közt válaszszon s így mindent feldolgozott, akár volt alkalmas költői feldolgozásra, akár nem.

E mellett mindenbe ugyanazt a hazafias, túlzásokra oly könnyen hajlandó, inkább szónokias, mint tartalmas és mély pathost vitte bele, mely nem egyszer ragadja üres frázisok alkalmazására. Ezért legnagyobb sikerű elbeszélése, *Az obsitos*, talán épen azért ilyen; mert a költőnek a tárgy természeténél fogva módja volt elfeledkezni a saját modoráról. Kisebbségi költői elbeszéléseit ő maga balladáknak nevezi s bennök főleg Uhland modorát követi; de sem a műalkotás termé-

szeténél, sem az előadás módjánál fogva nem balladák úgy, a mint a poetika ma értelmezi; hanem csak történelmi elbeszélések, gyakran csak történelmi dolgok jól folyó, zengzetes versekben. Művelte ezeken kívül a balladának és románcznak Kőlcsey, Kisfaludy Károly és Vörösmarty által meghonosított nemeit is s ezekben inkább törekedett a műalkotásnak általok gyakorolt módjaira.

A mint elbeszéléseiben a tárgyra nézve nem volt válogatós, némileg ugyanez jellemzi lyráját is. Kezdetben ő is, mint minden fiatal költő szokta, elvont, ábrándos, képzelt érzelmeket énekelt meg. De míg eposzaiban már kezdetben Vörösmarty hatása alatt áll, addig lyrájában az ó-classicusoknál kezdte ő is és lyrai költészete megérezte költészetünk átalakulása mozzanatait. Mint hazafias költő, a kor jeleseiről, a kortörténelmi haladás kiválóbb mozzanatairól le egész a gőzhajókig, a vasutig, hő kebelével számos alkalmi költeményt írt; de nem ezek a becseesebbek, hanem azok, melyekben utóbb első és második neje iránti szerelmét, családi érzelmeit s a természetet énekli meg. Érzelmeiben és eszméiben nem nagyon változatos, nem is kiválóan mély; nem lep meg szenvedélyeivel vagy lángoló megindulással; de természetes és őszinte.

Minthogy költenie, írnia a természettől beléje oltott ösztöne volt, mindig írnia kellett; s mert könnyen ment, olyankor is költött, mikor a külső hatás csak átmenetinek látszik kedélyén. E lyrai költeményei legkerekebb s legszabatosabb alkotásai; noha a legnagyobb hatást ő is hazafias költeményeivel s kivált azokkal aratta, melyekben a magyar nőket dicsőíti, kiknek nagy nemzeti hivatását épen úgy érezte, mint Széchenyi és Vörösmarty. Általában eszményies lelkesedésű volt. Szerette a szépet, nagyot. A hős és dalnok s a

honleány volt ideálja, kik a régi időkben mint lelkesítő daliák és törvényhozók, mint hősnők és magasztos érzelmű kísérői a férfinak, az újabb korban mint áldozni és a kor eszméit megérteni bíró honfiak s mint minden nagyért és szépért égő magyar hölgyek, büszkén hordják szívükben a gondolatot, hogy magyarok s készek nagy elhatározásra a béke vagy harcz küzdelmeiben a nemzet előhaladásáért vagy fennmaradásáért.

Mindezek egyszersmind tanúskodnak arról, hogy Garay ideális hevületű férfiú volt. Tulajdonképen csak a legnemesebb emberi érzelmek iránt érdeklődik, mint magasztos hon-szeretet, szabadság, áldozatkészség, az ősi erények iránti kegyelet, szűzies szerelem, családi hűség. Valóban érzéseiben, lelkesedésében valami naiv föllengés van. Romantikus hevében multunkat még fényesebbnek látta, mint Vörösmarty; mert nála hiányzott a Vörösmarty skepsise s mély melancholiája, melyet ép úgy tápláltak tapasztalatai, mint lángeszű mélyre pillantása. Garay mondhatni az ifjú ember tapasztalatlanságával lelkesedett és volt hazafi; s épen szemlélődésének és érzelmeinek szűkebb köre okozza, hogy nála a lyrában azt a szélsőségekig menő változatosságot, emelkedést és szállást, az eszme tűzben álló és lelket felgyújtó tulajdonait nem találjuk. Ha a fönségest keresi, szónoki pathosban fakad ki s bizarr képekre ragadtatik, melyek inkább rikitók, mint jellemzők. E mellett hangnemben sem változatos. Humora alig van; a satyrát nem pattogtatta s így a kor eseményeiből főleg azok iránt érdeklődött, melyek valami hazafiasan boldog áradozásra nyújtottak alkalmat; midőn főleg dicsérni lehetett. Ezért nem vált szorosan politikai költővé sem s midőn nemzetéhez erősebb meggyőződéssel akar intő formában szólni, didaktikussá és józan közhelyek dalnokává lesz, mint 1848-

49-ben írt, különben nem nagy számú verseiben. Ez az elem egyébaránt történeti elbeszéléseiben is mindegyre megjelen.

De mily jellemző adat : e költő, a ki ifjú kora óta nehéz iskolán ment keresztül, a ki ismerte az élet súlyos gondjait s a sors nehéz megpróbáltatásait, mégis a saját egyéni bajairól majdnem sohasem dalol. Ő, ki különben apróságok által is megihletve érzi magát, ki családi költeményeiben nagyon is egyszerű dolgokat megénekel, sohasem untatta nemzetét azzal, hogy élete mily nehéz. A költőt különválasztotta magában a küzdő férfitől. Szenvedései nem keserítették el s nem tették sötét tekintetű alkalmi pessimistává, vagy érzелgő világfájdalmassá s epés világgyűlölővé. Lelkének e derűje, egyszerűsége, kedélyének gyermekded jósága legszebb vonásai a költőnek és embernek egyiránt. Ezért meg bírt férni oly emberekkel, kiknek politikai vagy más nézeteivel nem rokon-szenvezett. Így pl. míg Vörösmarty iránt a tanítvány hódolatával viseltetett, jó viszonyban élt Bajzával is, kinek mélyre pillantó kritikai szeme nagyon is meglátta költészete gyenge oldalait, és utóbb barátságban élt Petőfivel s családjaiak látogatták egymást, pedig 1845-ben összetűztek, midőn ő nem bírván Petőfit eléggé megítélni, igaztalanul csípdeste a *Hírlapi méhben*, vagy hallgatott róla. E meg nem értés főoka abban rejlett, hogy Garaynak kevés érzéke volt a népies iránt. Költeményeit majdnem kivétel nélkül rímes időmértékes formában írta ; a népies-nemzeti irányt nem bírta megérteni, sem megkedvelni. Ő egészben a nemesség költője volt s népies tárgyat csak párszor vett elé, a nélkül, hogy a hangban valóban népies bírt volna lenni. Előtte a nemzeti költészetnek a magyar romantikusok által fölállított elve lebegett, mely a költői nyelv átalakításában, a classikai kifejezések és vonatkozások elhagyásában, nemzeti tárgyak válasza-

tásában, színes költői kifejezések alkalmazásában, történelmünk egy pár fényes korszakának majdnem kizárólagos fel dolgozásában, a dalnok, hős és hősnő kiválóan elvont képének szemléltetésében és végre az általánosabb megérthetésben nyilatkozott. Ez utóbbit Garay teljesen megértette; de tovább nem ment s a legnagyobb engedmény az új iránynyal szemben az volt, hogy *Szen! Lászlót* tizenegy szótagú hangsúlyos sorokban írta, a mi épen itt nem mondható szerencsés választásnak. Épen e felfogás megakadályozta őt az igazi jellemzettség alkalmazásában is; mert noha elmerült a történelemben s forrásokra is hivatkozik mindegyre, azért mégsem bírta rajzolni a fölidézett élet lényegét. Történelmi alakok helyett megannyi fényes képet nyújtott; de közülök egygyel sem bírja éreztetni velünk, hogy kézszorítása meleg és szíve dobog, mint minékünk. A romanticismus az elméket az abstractiók felé hajtotta s határozatlan, conventionális eszményekben gyönyörködött; de e gyönyörködés nemes volt, az ebben élő költői lelkek tiszták voltak. Ábrándos lelkesültségökben volt valami megható; mert ez elvonta őket az élet mindennapiasságától s önmagában az író más embernek érezte a költőt, mint azt, a ki eszik, iszik, jár-kél, szenved és lemond.

Kinek lett volna inkább szüksége ez ábrándos lelkesedésre, mint Garaynak, kinek számára a sors még nem egy szenvedést tartott készen? Betegsége 1851 nyarán megint súlyosabb lett, az egész nyár folytán feküdt; majd őszre jobban lett s feljárt hivatalába, reménykedvén a tél után a meleg tavaszban. Hiú remény! A forradalom utáni események, a pesti kivégzések csak növelték testi és lelki szenvedéseit. Ily bajai között költeményei összegyűjtéséből remélt lelki vigaszt és anyagi helyzetében javulást s e mellett megörvendeztette Kertbeny, ki költeményciből egy gyűjteményt akart

kiadni németül. Mindkét reményében csalódott; egyiknek megjelenését sem érte meg. Betegsége 1852 tavaszán súlyosabb lett s áprilisban szemei is úgy elgyengültek, hogy sem írni, sem olvasni nem tudott s nemsokára időnként teljesen vak is volt. A nyár folytán apja látogatása rázza fel kissé betegségéből; de kevéssel ezután az időnként való vaksághoz némi elmezavar is járult. Így állapota teljesen reménytelenné vált; de még majdnem egy évig húzta az élet nehéz igáját, melyben szerető családj s kivált szende nője és számos barátja próbálták sorsát enyhíteni.

Ez időbeli állapotáról Tóth Lőrincz megható képet rajzol. «Ki nem emlékezik közülünk a szomorú jelenetre, — írja *Emlékbeszédében* — midőn Pest utcáin járva, találkozott egy félvak, homályos és merev szemű, tapogatva s ingatag léptekkel tántorgó, roskadt, dúlt arczatú férfival, ki olykor neje s gyermekei, majd szánó barátai által vezettetett, majd csak vastag támaszbotjára bízta magát. Ha ismerőssel akadt össze, nem ismerte meg alakját, mert félsötétben élte le végső éveit azon költő, ki annyi lángot gyújtott, annyi fényt terjesztett; de megismerte a szíves hangot, mely üdvözlé s ekkor mosolygott, nevetett. Jaj, de e mosoly fagylyaló, e nevetés kínos volt. Szeretett kezét szorítani, mint hajdan, mert epedett a barátság, a szeretet után; de kézszorítása hideg volt, benne a közelgő halál jegével; szeretett ölelni és csókolni, mert roskatag keblében nem aludt ki a holtiglan meleg szív szeretetgazdagsága, de lehelletében ott volt a közelgő halál szele. Rekedt, kellemetlenül hörgő és sípoló hangon mondott gyakran ízetlen dolgokat s rossz tréfákat a beteg férfi, kinek ép és dús lelkéből annyi édes dal, annyi talpraesett gondolat fakadott. Szegény, szegény költő! és téged még szellemed e szomorú ellankadásában, midőn előbbi létednek csak töre-

dékesen visszhangzó roma s kísértetes árnyéka valál, még ekkor sem hagyott el a hő részvét hazád és barátid és nemzetiség, nyelv és irodalom iránt; még ekkor is élt és buzgott benned a bár sikertelen törekvés, újra meg újra nagyot és dicsőt teremteni.»

Halála mégis némileg váratlanul következett be; 1853 november 5-én hirtelen szívszélütés érte, s ez megszabadította kínjaitól. Élete azonban csak féléletnek nevezhető; mert férfi korának mondhatni elején hullt ki kezeiből a toll; hiszen csak egy hóval azelőtt töltötte be 41-dik évét, teljes nyomorban hagyva hátra családját. Temetésén (nov. 7.) a részvét megható módon nyilvánult. Az egyetemi könyvtár udvaráról vitték ki a kerepesi temetőbe, mondhatni egész Pest jelenlétében. Költeményeit Ney Ferencz gyűjtötte össze. Ő és barátai a Garay-árvák érdekében az egész nemzethez felhívást intéztek s így országos mozgalom keletkezett, melynek eredményeként két év alatt mintegy 10,000 frt gyűlt össze a család javára s így árvái a nemzet gyermekei lettek. E hangulat kedvező volt az *Összes költemények* kiadására is, melyek egy 4r. kötetben 1854-ben jelentek meg a költő arczképével. Az akadémiában Tóth Lőrincz tartott róla emlékbeszédet. Munkái teljesebben 1860-ban s végre legteljesebben 1886/87-ben öt kötetben jelentek meg. E kiadást életrajzzal együtt Ferenczy József rendezte sajtó alá, a ki külön is megírta a költő életrajzát 1883-ban. Szülővárosa, Szegszárd, a költő emlékére a város főterén szobrot emelt, melyet Szárnovszky Ferencz mintázott s ugyanennek másolata bronz-mellszoborban a budapesti egyetemi könyvtár lépcsőházát díszíti, melynek pár éven át tisztviselője volt.

Ferenczi Zoltán.

KISEBB KÖLTEMÉNYEK

1828—1853

VEZÉRHANG.

Én bennem sem aludt hajnalodó korom
Rózsás szép tavaszán a meleg érzelem;
Ábránd képzeleteknek
Szárnyán én is emelkedém.

A művészet örök trónja előtt, hol az
Ihlett lelkesedés zöld koszorúja leng,
Eszkendőig epedtem,
Eszkendőig imádkozám.

Ott leltem fakadó érzetím édenét,
Fájdalmim s öröömim istenüléseit,
S megzengett az ezüst lant
Könnyű húrja kezem között.

S a mit lelkesedés, a mit az érzelem
Hő honhangzatokon dallanom engedett,
Néked nyújtom öledbe,
Tenéked, szeretett Haza!

KIS MADÁR.

Pintyőke kis madár
Lánykától megszökött,
Ugrál, repül, nevet,

A kerti fák fölött.
«Várj, várj! megfoglak én!»
Szól a lány, s érte mén.

Pintyőke kis madár
Csak ugrál, csak nevet;
Lánykának kis keze
Csak úz, csak hesseget, —
S pintyőke s lányka száll;
Vadász megettük áll.

Vadász kegyetlenül
Leejti kis madárt;
Szép lányka könyezi
A szörnyü, szörnyü kárt!
«Ne sirj, oh szép alak,
Hogy megbántottalak!»

„Rossz vagy, kegyetlen is,
Meg nem bocsáthatok, —
Zokogva szól a lány,
Madárt hol kaphatok?”
«Madárrá válom én;
Szeress, oh égi lény!»

S a lányka föltekint:
„Madárnak nagy lehetsz;
Inkább szeretlek így,
A mint vagy, ha szeretsz!”
S vadásznak hő karán
Olvadva csügg a lány.

A LIGETHEZ.

Köszöntelek, te szép liget,
 S szelid magányod árnyait,
 E csergedő kristályvizet
 S e fák vidám sudárait!
 Köszöntelek —
 A nagy világban kéjt én nem lelek.

E szív, e lágyan érező,
 Nemesb hevületért dobog;
 Éretted, oh hon, szép s dicső,
 Mely egykor földerülni fog, —
 S érettetek,
 Oh lány, s barát, ti hűk, ti kedvesek!

S te érted, elrejtett liget!
 Hol szívem égi kéjt cserél,
 Hol lelkem — e rideg sziget —
 Önalkotott világban él,
 S ti bennetek,
 Kik égtek értem, s égek értetek!

ÉLET ÉS ÁLOM.

Gyermekéve ős honából,
 Kis világa szűk lakából
 A fiú bolyongni mén;
 S hagyva völgye hűs virányát,
 Messze, messze szebb hazát lát
 Ideálok látkörén:

,Ott, ah ott a messzeségből,
 Int reményem kék ködéből,
 Túl e szűk völgy oldalán;
 Arra bolygok, arra térek!
 Mig a szép hazába érek. —
 Isten hozzád, földi lány!'

Szól az ifju, s útra megyen, —
 Bár utána énekében
 A leány sír és eped:
 «Álomért ne hagyd az éltet;
 Csak valóság idvezíthet:
 Pusztá gőz a képzelet!»

S évre év jön és lemegyen, —
 Ah de egyre kék ködében
 Volt s maradt a légi vágy;
 S kis világa szűk lakába,
 Földi lánya hő karába
 A bolyongott vissza vágy.

S ott a lány, de férj karában, —
 Szőke kis fi van balában, —
 S ajkán ily szó hallható:
 «Álomért hagyád az éltet,
 Megvetvén a földi keblet:
 Isten hozzád, álmadó!»

RITORNELL.

Kertünk alatt egy víg patakcsa mégyen,
Ott álltam én, ott ült ő gyermekével;
A gyermek almát tartá kis kezében.

Igy ül Madonna kisdéd Jézusával
Mester Corregio művészi vásznán,
S a gyermek így enyelg a szent anyával.

De, mester! egyet képeden kihagytál!
Nem adva boldog férjet a csoporthoz —
Rajzomban ím a boldog férj is ott áll.

A TÁVOLBÓL.

Repülj, lágy énekem,
Susogló szárnyakon,
El messze, szép egem
Hol engem kéjre von,
Hol szebb a lány szeme,
Érzőbb a hív kebel,
S az ifju hő szive
Szent vágyban olvad el.

Lágyan, mint esti szél,
Búsan, mint csattogány,
Mely társért nyögdícsél,
Leljen az égi lány;

Sovárgó szárnyadon,
Mint esti fúvalom,
Epedve csattogjon
Szerelmi súgalom.

Suhanj be véltlenül
Titkos-szerelmesen,
Ne halljon lesdi fül,
Ne lásson kandi szem,
Tiltott vidékemen
Lánykámat ott leled,
Hol május-térekén
Füzérkét köt neked.

KETTŐS BÚ.

Szivem, szivem! te bútalan,
Mivé levél?
Haj, ifju bár, kék és öröm
Benned nem él!
Csak egy leány, csak egy haza
Volt e kebel szent birtoka.

Oh lány, epedve száll feléd
Pillantatom;
Oh hon, oh szent, ölelve tart
Fiúkarom;
De ah, lánykám meghalva rég!
Hazám fölött borús az ég!

Két veszteség, két fájdalom
Búm ingere,

S ketté olvad nehéz szívem
Gyászéneke:
Téged könyez, te szép leány!
Érted vérzik, hazám, hazám!

ŐZIKE.

Volt énnekem egykor egy őzikém,
Legelve találtam az éren;
Még most is örülök a mint felém
Simúla szegényke szelíden.

Ő volt örömöm nekem egyedül,
Csak ő maga kedves előttem,
És síma nyakára szerelmemül
Egy kék szalagot kötöttem.

Mezőre legelni kivittem őt,
Itatni kivittem az érre,
S az ér is örült, ha ivá vizét,
A rét csalogatta fűvére.

„Halld, ifjú, birtokos úr vagyok!”
S kincsével az úr kínálgat.
„Nem, kincses ur, arra nem áhitok:
Kincs nekem e kellemes állat.»

Drágán aranyozva, de göggel is,
A cifra királyfi belépett:
„Halld, pénzt is adok, fu, földet is!”
„Hagyd nekem az őzfit, a szépet.»

Utána kökényszemű lány jöve,
 Vigadni, mulatni az érre,
 „Mily kellemes állat ez őzike!”
 S leszögzi szemét a mezőre.

«Vidd, angyal, oh vidd el az őzikét;
 Nem kérve is a te sajátod!»
 S a lány oda nyújtja piczin kezét:
 „Örökre, örökre barátod!”

A HŰSÉG DIADALMA.

Budán nehéz rabságban ül
 Czagány, a szép levente;
 Lábán, karán vas nehezül —
 S nincs, nincs a ki megmentse.

Czagány tűr és dühösködik.
 És átkot és imát mond;
 Meg visszadől, meg felszökik,
 S a szörnyű lánczakon ront;

Port ráгна düh elegy huján,
 Vért inni volna készen.
 «Hol vagy szülém s te szép leány?»
 Imígy eped szívében.

Eped, mert rút rabságban ül
 A hős, szabad levente,
 Lábán, karán vas nehezül, —
 S nincs, nincs a ki megmentse.

De van, ki rá gúnynyal lenéz,

Egy istenadta ozmán:

«Hol görbe kardod, hős vitéz?

Csak nem hagyád a korcsmán?»

„Ne bántsod — másik szól — a bohót;

Ő ájtatos keresztény,

S a kard helyett az olvasót

Hordozza két kezecskén.’

És így gunyolják rendiben,

Kik elmenők mellette;

Legvégre egy rút szerecsen

Magán megáll felette:

«Mi dús, mi boldog vagy, vitéz!

Még lábod is gyűrűzve!

Kár, kár bizony, hogy mátka kéz

Nincsen közé befűzve.»

Nem tűri már Czagány a gúnyt:

„Isten, ki él a mennyben,

Az lássa, hogy napod lehuny,

Ha nem kotródol egyben.»

«Nem, én vitéz, én nem megyek!

Inkább te jöjj el innét.»

Szól a pogány; a hős remeg,

Megismeri szerelmét.

„Nagy isten! Ilka mit tévél?

Fuss, fuss! — halál van itten,

Nézd kezemen a vas kötél;

Együtt halunk ma ketten!’

«Menekszünk együtt — mond a lány,
 Im kulcsa lánczaidnak!
 Nyisd meg lakatját, hős Czagány,
 Künn kész paripák várnak.»

,Oh Ilka, Ilka mit tevé,
 Oh Ilka, szűm szerelme!'
 «Nem én, a hűség és fortély
 S a porkoláb kegyelme.»

S elő, elő ment mint madár,
 Mint gondolat futása,
 A szép leány s szabad huszár
 Menekvő haladása.

És a szelid hold és az ég
 Világa süt le rájuk,
 És úton, útbán a hűség
 Így énekelt utánok:

«Erőt, oh hősi, a hit ad,
 Ösvényt a szép remény mutat;
 De győzni egy tud csak velem,
 Te vagy, te vagy hű szerelem!»

ROMÁNCZA A KIRÁLYFIRÓL.

A királyfi hűs ligetben
 Kis patak felett,
 Andalogva, a habokba
 El-elmélyedett.

A habokból vízfenekekről
Lányka, mint az ég,
Mint a hattyu hófehéren,
Játszva feltünék.

Karcsu teste liljomozva,
Arcza rózsza volt,
Hónyakára bontakozva
Barna fürte folyt.

«Szép királyfi, hús habokba
Szállj alá velem,
Hús hab-árban lágy ölébe
Vár a szerelem.»

Szép királyfi arcza lángol,
Szíve vágy és ver.
«Bátoré a győzelemdíj,
Jer, királyfi, jer!»

És habot fog és halacskát,
Meg tovább lebeg,
S gyenge habbal mossa vállát,
Hí és enyeleg.

És alább száll a királyfi
S mind alábbra száll;
Nem lát örvényt, nem hall orkánt
Lányka hanginál.

«Szép királyfi hús habokba
Mért jövél velem?
Csába látszat, játszi kép a
Nympa-szerelem.»

Szól a csába csalfa tündér
 S átkarolja őt!
 Nincs, oh nincs, ki mentni tudná
 A vakonhivőt!

ÉN ÉS A FESTŐ.

Igy ült, így nézett, haja így folyt hatyu nyakára,
 Ekkora s ilyen az orr, ilyen a biborajak.
 Hasztalan; egy hajszála sem az! «Hogy festhet így ember.»
 Őt a szabály vezeti, engemet a szerelem!

HALÁSZLEÁNY.

Kiment a lányka kis tavára,
 A szőke fürtű Habilán,
 «Fel, fel, halacska! fel horogra,
 Mi kedved ott a tó alán *?»

Arany halat fogott a lányka;
 «Ereszsz anyámhoz, oh ereszsz!»
 Sír a halacska — mond a lányka:
 «Ne sírj, anyád a lányka lesz.»

Tovább, tovább sír a halacska:
 «Ereszsz el engem, hagyd megyek
 Édes hugomhoz.» — Mond a lányka:
 «Hugod helyett hugod leszek.»

* Alján helyett

«Vár sírva nyögve kedvesem rám,
Éreszszt hozzája, oh ereszszt!»
«Menj, mond a lányka, kis szerelmes,
Ha van szerelmed, el ne veszsz!»

Még sokszor elment kis tavára
A szőke fürtű Habilán,
S a halra gondolt s kedvesére —
S egy könnycsepp ült szemcsillagán.

A KÉT HOLLÓ.

Bükágon éjsötéten
Holló vagyon,
Úl társa ellenében
A szirt-fokon.

Bükágról szól a holló:
„Én éhezem,
Mi lesz ma, barna rabló,
Eledelem?”

S a barna társ a szirton
Károgva szólt:
«Vitéz van ott az örmon,
Halvány és holt.

Pártütközetben hullt el,
Nincs fegyvere,
Mellette solyma nyögdel,
És hív ebe,

De Zille, nője, távol
 A hűtelen,
 Új férj karába' tánczol
 Dús termeken.»

S csattogja társa, szárnyát :
 „Ez kell nekem !
 Solymát te űzd, kutyáját
 Én elverem !“

És szállt a két dögéhes,
 Károgva szállt,
 S a holt vitézen édes
 Tápot talált,

Mig Zille, nője, távol
 A hűtelen
 Új férj karába' tánczol
 Dús termeken.

AZ UJ TROUBADOUR.

Volnék szent éltű pap,
 Vagy ájtatos barát,
 Szün nélkül áldanám
 Oltárom gyámolát,
 Hogy asszonyt s szép leányt
 Teremte szent kegye,
 S őket kivétlenül
 Szebbnél szebbé tegye.

Volnék vitéz huszár,
Negédes és hamis,
Asszonyt és szép leányt
Imádnék akkor is :
Hevemben kedvökért
Még vért is ontanék,
S bért vitézségemért
Csókokban váltanék.

Volnék gazdag király :
Országom szépei
Lennének trónusom
Tündöklő ékei ;
Bányákat tartanék
Számukra számosan,
S ah lenne szép ruha,
Gyémánt, gyöngy és arany !

De sem pap, sem király,
Sem bajnok nem vagyok,
Egy hő sziven kívül
Egyébbel nem bírok ;
Szabad vidám fiú,
Magyar dalnok levén,
Hazámért, hölgyemért
Éneklek, élek én.

Éneklek harczot is,
Vitézlő őseket,
Elmult időkön át
Forró szerelmeket,

S dalban dicsóítem
 A szende szép szemet,
 A lábkát, mely alig
 Lebeg a föld felett.

Hálómat így szövö
 Szivemre ön kezem,
 S selyembogár gyanánt
 Hálómban benveszem ;
 De én mindannyiszor
 Új létre serkenek,
 A hányszor ős hazát
 S szép asszonyt zenghetek.

EMLÉKEZET.

Gyermek valék s szerettem,
 Téged szerettelek ;
 De néma volt a gyermek,
 S meg nem neveztelek.
 Oly édes volt, oly édes !
 A néma szerelem,
 S e néma szent szerelmet
 E! sem feledhetem.

Epedve nézek egyre
 A szép vidék felé,
 Hol gyermek álmom éltét,
 S ez álmait lelé,

Hol szép szemeid egéből,
Csak üdvöt olvasék,
S mondhatlan érzetemben
Szerettem s — hallgaték.

Feléd nyulok karommal,
Feléd ver a kebel,
S mindennap új szerelmet,
Új vágyakat nevel,
A vágy dallá lesz ismét,
Mint hajdan, ajkamon,
De ah! sem vágy sem ének
Közelb azért nem von!

A dal nem ér hozzádig,
Árnyat tapint a kéz,
A szív viszonzó láng nélkül,
A szem könnyűbe vész;
A szép vidék közel van,
És távol van nekem;
S távolban és közelben
Borús marad egem.

HASZSZÁN.

Sötét az éj, nem alhatik
Budának ős basája.
Álmatlanul már harmadik
Éjfél virad reája.

„Föl, szennyes szolga, föl hamar!
Szél légy magad, lovad vihar;
A föld s az ég daczára
Hölgyet hozunk Budára.“

«Haszszán, Haszszán, az éj sötét,
Homálya menni nem hagy;
Szél és vihar zúg szerteszét,
Ló és lovásza megfagy.»
„Hadd zúgjon szél és fürgeteg,
Vésztől a bajnok nem remeg,
Ma föld és ég daczára
Hölgyet hozunk Budára.“

«Haszszán, Haszszán a fúvatag
Térdig megy a fenyéren,
Hóban, viharban sorvatag
Farkas jár éhen — ébren.»
„Hadd járjanak künn farkasok!
Gyorsabb futók a lovasok!
Elő, elő a lóval,
A legsebesb futóval.“

S elő elő ment kettesen,
Völgyeknek és hegyeknek,
Mint szél és orkán dühösen,
Ha tengerárt kergetnek.
Oh, mért van ember, hogy ha vad,
Mért dúl szívében indulat,
Ha tárgya vad tüzésnek
Boszú és düh levének.

Vágy úzte Haszszánt s szerelem
Szép Zolna udvarába;
Düh most és boszúgerjelem
Sarkalja hajlokába.
Haszszánt, basát a lány felejt,
Egén borút korán se sejt;
Sejt egy gyönyörvilágot,
Szerelmet s boldogságot.

Mint a szelíd éj csillaga,
A kék egek magzatja,
Sovár pilláit éjszaka
A föld felé lehajtja:
Áll Zolna szép szemérmesen,
Hópatyolatban ékesen,
Fején a myrthus ága
Egyetlenegy virága.

Előtte áll a vőlegény,
Érzelve tengerével:
«Oh Zolna, Zolna, égi lény!
Mi ér föl e cserével?
A nép gyülöng, az óra múl,
Az üdv közelb, közelb vonúl,
Csillagja szerelemnek
Lesz napja életemnek.»

,Hősöm, szerelmem, — szól a lány —
S felnéz a hős szemébe,
Mint néz a nap egy oczeán
Hullámos örvényébe:

Tiéd szivem, tiéd kezem,
 Tiéd a sírig, érezem;
 S ha van siron túl élet,
 Ott is csak érted éled.'

S a nép gyülöng, az óra múl,
 Ég már a nász gyertyája,
 Elől a vőfél tánczosúl,
 S a vig seregnek árja,
 Utána ifju és öreg,
 Legvégre a pap s két gyerek;
 Szép Zolna mondhatatlan
 Érzelmi harcz között van.

De szállva villám-szárnyakon
 A vést Haszszán haladja,
 S a láthatárra gyors lovon
 Kitűnik büszke hadja.
 A föld alatta megdobog,
 Az ég ürébe szó robog:
 «A föld s az ég daczára
 Hölgyet viszünk Budára!»

Parányi szám a nászvendég,
 S az is fegyver hiában,
 De ihletéstül a pap ég
 Oltára csarnokában:
 «Megállj, pogány, szent a mi szent!
 Istenre kardodat ne fend!
 Kelj a sikon csatára,
 E ház az úr oltára!»

„Áldott az úr, mond a török —
És szent az úr oltára,
De Allah-akbar mennydörög,
S Mohammed a szolgája.
«Az isten egy, kiált a pap —
Miként az égen egy a nap,
Tenéked Allah néven,
A nagy Jehova nékem.»

De vad kacajjal a vitéz
Előbbre megy s előre!
A nászi nép esengve néz
Segítségért az égre;
A kántor orgonába kap,
A hangos ének égbe csap,
Jézus bor- és kenyérben,
Hallatszik zengzetében.

Haszszán nem ért ily dolgokat,
Haszszán csak szép leányt lát,
Mint oly áhitva térdepel,
Mint mondja szent imáját.
Szemében a szent megadás,
Arczán a lélekolvadás,
Szép ajka énekében
Jézus bor- és kenyérben.

S ostyáját ím az áldozó
Magasra felmutatja,
Megette a harangozó
Csengetve hírül adja.

S földig borúl mindannyi nép,
 Földig borúl le Zolna szép,
 S érzéstől elkapatván
 Földig borúl le — Haszszán.

«Haszszán, Haszszán, ébredj hamar!
 Szép Zolna elmegy, itt hagy!
 Süvölt a szél, zúg a vihar,
 Kün ló, lovásza megfagy.
 «Haszszán, Haszszán, ha nem megyünk
 Nagy Allah látja, nem viszünk
 Ma föld és ég daczára
 Hölgyet magas Budára.»

Haszszán, Haszszán! késő vagyon,
 Az innep éri végét,
 Szép Zolna, hangos-hosszasan
 Kiáltja esküvését:
 «A szent keresztre esküszem,
 Csak hősiémet szerethetem;
 Borúban és derűben
 Ég érte láng e szűben.

S a szent keresztre esküszem,
 Nincs e világon ozmán,
 Ki elszakaszza őt tülem — —»
 ,Megállj, — kiált föl Haszszán —
 Nem dúlja fel Haszszán eged,
 Te jó, te szent vagy, — ám fejed
 Fiú, az átok érje,
 Ha nem leszesz hű férje!

Szólott, s lovára kanyarúl
Nyugodt kebellet Haszszán,
Egy nagy könnyűje földre hull,
Öröm sugárzik arczán,
S elő, elő a büszke mén,
A diadalmi hőssel mén,
Utána szél zugása
A szolga nyargalása.

HARCZBAN HALDOKLÓ MAGYAR.

Folyj ki, folyj ki vérem,
Múlj el életem!
A hazáért halni
Szép halál nekem!

Nagy s kemény volt a harcz,
Vért kívánt s halált,
Vérre, áldozatra
Engemet talált;

Ah, de édes a vér
S e halál nekem:
A magyar hazáé
Lett a győzelem!

Győzedelme magvat
Fog teremni még,
Téged, szent szabadság
S boldog egyesség!

Legdicsőbb jutalmam
 Ez leszen nekem,
 Folyj ki hát, folyj vérem,
 S múltj el életem!

A SÍR.

Sötét éjben sötéten
 Egy halvány ifju ült,
 Fölötte vész az égen,
 Alatta sír terült.

„Ki vagy te, sírok őre?
 Alattad mely sír ez?”
 „Tekints e puszta kőre,
 Megmondja, mit fedez:

Mi kincsem volt s világom
 E nagy világ ölén,
 Legkedvesebb barátom
 Itt nyugszik, — a remény!

S halmára lehevertem,
 S halmán itt hervadok,
 A temető lett kertem,
 S kertésze én vagyok.»

És mint a kőr nézek,
 S az írást olvasom,
 Nagy borzadalmat érzek,
 Remeg minden tagom:

A sír sötét ürében
Magamra ismerek;
S a sírásó szemében
Saját könyöm remeg.

PARLAGI RÓZSÁK.

I.

Tél és tavasz lejárnak . . .

Tél és tavasz lejárnak,
Nem szenvedéseim;
Fű és virág kihajtnak,
Nem én örömeim,

Örömvirágaim már
Csirában asznak el,
Kínom, kinszenvedésem
Mindennap újra kel.

Te vagy napom borúja,
Te tavaszom tele;
S mégsem lehetne élnem
Lelkednek nélküle!

II.

Oh mért határt e lángnak . . .

Oh mért határt e lángnak
Nem szabhatok;
Látnád, kinos gyötrelmim
Minő nagyok.

Oh mért nem mérhető meg
E szívüreg,
Látnád, mi tenger érzet
Fér benne meg!

Oh mért nem adhatok szót
S nyelvet neki;
Hogy a kimondhatatlant
Zenghesse ki.

Ah, kínom véghetetlen
Mint a nagy ég,
Nagysága mérhetetlen
Tenger-fenék.

Ah kínom, mint a titkos
Jehova-szó,
Gyarló ember-ajakkal
Nem mondható!

SZÁMADÁS.

Vágyjátok őt ismérni,
Az én szerelmemet,
Ki keblem országában
Szivem királya lett?

Ki rózsá-lánczra fűzte
Az énekek fiát,
Királyi asztalának,
Vidám troubadorát?

Egy barna kis leány az,
Oly barna mint csinos,
Kis ajka félcserezsnye,
Kerekded és piros.

Éjfél adott hajának
Holló csillámu szint,
Sugár növése karcsu
A szirti nyárfakint.

Igaz-gyöngyöt teremtett
A lények istene,
S e drága, ritka gyöngyből
Lett csillogó szeme.

Teremte csattogánydalt ;
S e dalból lett szava,
Kezén a Mátrabércznek
Legcsillogóbb hava.

És mind ezekbe lelket
Oly bájolót adott,
Oly május-ég-derültet,
Oly kellem-gazdagot,

Oly fürge és regényest,
És mégis érezőt,
Hogy legmerészb dalommal
Sem érhetem fel őt.

S most kérdjétek tovább is,
Ti hitlenek tülem,
E barna kis leánykát
Mikép szerethetem ?

AZ ÉN DALOM.

Költő ábránd álma nélkül
Életem mi lenne?
Ha nem álmot, e sovárgó
Szív, mi mást ölelne?

Költő szíve mint az Aethna,
Lángelém' hazája;
Csak az élet jégfuvalma
Hót ne fúna rája!

Költő szíve mint a tenger,
Fél világra folya;
Csak az ember szikla szíve
Benne gát ne volna!

Költő szíve mint a kék ég,
Csak malasztra nyílnék;
De a földön nincs meleg szív,
Mily vele betelnék!

Álmodom egy szebb világról,
Mint ez itt köröttem,
Melyben a föld még virágzóbb,
Szebb a nap fölöttem.

Sem szerelmem, sem hazám ez,
A hogy itt találom,
Élet álma, álmok élte
Te vagy én világom!

ÚJ-ÉVI AJÁNDÉK.

Tündér leszáll a földre minden évvel,
A népnek üdvöt osztogatni kész, —
Bőség-szarút emel mindkét kezével,
Szeméből létöröm malasztja néz,
S a nép esengő szóval jár elébe :
«Kit vesz közülök áradó kegyébe?»

S bőségszarúját a tündér kiönti,
Özönnel árad mindenütt malaszt :
Ezt kincs, amazt új hivatal köszönti ;
Más kéjvirágot, más babért szakaszt,
S a mint vannak, s kegyében részesülnek :
Oltárkövére hálaadva gyűlnek.

Ott a malasztot esdezők körében
Sováron a költő is föltekint, —
Boldogság vágya van könyűs szemében ;
«Csak én maradtam díjtalan megint ?
Csak én küzdéseimnek nincs-e ára ?»
Ily bánatos panasz jön ajakára.

És rózsatrónjáról leszól a tündér :
«A kincs dalok jutalma nem lehet !
Érzés világod szebb jutalmakat kér, —
Öleld, miért égsz, szent szerelmedet !»
S kit a költő oly régimádva kére,
A barna lányka lett új-évi bére.

KÖLTŐ KIRÁLYSÁGA.

Mert kincset, rangot
S fényt nem birok,
Ki mondja, gazdag
Hogy nem vagyok?

A képzeletnek
Dús mezején,
Királyi joggal
Járkálók én;

S van népem, e szív
Szülötti mind;
Kormányzom őket
Szivem szerint,

S a nép alattam
Nem hord igát,
Nem ismer osztályt,
Nem babonát;

Van díszpalástom,
A tudomány,
Rám ölthető ez
Későn korán;

Királyi pálczát,
Azt is birok,
A toll ez, melylyel
Munkát irok.

De mind ezek közt
A korona
Szivem szerelmes
Menyasszonya. —

A FEHÉR RUHA.

„Anyácska, végy beteg
Lányodnak új ruhát;
Fehéret, mint a hó,
Könnyet, mint lenge nád!”

«Fiam, jó gyermekem,
Annyi van, mint a fű
Kék, tarka, zöld, piros,
Ki tudja hány színű.»

„Fehér ruhát nekem,
Fehéret végy, anyám,
Meg újra esd a szűz —
Az illik énreám!”

S elhozták a ruhát,
Fehér az mint a hó,
A lányka hűlt, hideg
Testére símuló.

Fejénél gyertya ég
Viaszból hosszasan;
Mellette anyja sír,
Keserves kínosan:

«Fehérbe öltözel,
Szerette gyermekem!
Hogy istent angyalúl
Láthasd a mennyeken!»

AZ ÖRÖMHEZ.

Öröm, te csalfa vendég,
Te lenge nád!
Miért nincs a szivekben
Szilárd tanyád?

Keblembe is beszálltál,
Oh hittelen!
A szív miket nem érzett
Megjöttöden!

Keblemben is tanyáztál —
Egyek valánk,
Mint két rokon kebelben
Szerelmi láng!

De csalfa vendég voltál,
S nem csalfa csak;
Istentelen tolvajnak
Kiáltalak:

Orúl vivéd magaddal
Szívem szívét,
Egyetlen egy szerelmem
Minden hitét!

Öröm, te csalfa vendég,
Te lenge nád,
Oh, hogy nincs a szívekben
Szilárd tanyád!

«SÍRVIRÁGOK»-BÓL.

1.

Kert áll a városon kívül,
Komor-sötét,
Lehullt gyümölcs, lehullt virág
Benn szerteszét;

Az életfáról hulltak ők,
Mert, oh a fát,
Te bús enyészet vad szele,
Szétszakgatád.

Ah! nékem is virult e fán
Egy élet-ág,
S az életágon egy gyümölcs,
Még csak virág;

De rombolásaid között
Nem nézted őt,
Elvitted kérlelhetlenül
A drága nőt!

És véle elvivéd a szép,
A szép szemet,
A nőerény sok kincsivel
Gazdag szívet.

Elvitted lelkét a dusat
 Képzelmivel,
 A lángtüzest, tavaszvidort,
 Örökre el!

Oh nincs e kertben több virág
 Ily szép s derék,
 Oh nincs a földön mint enyém
 Oly veszteség!

TAVASZI DAL.

Pusztaságok pusztasága!
 Nincs a földnek még virága!
 Lombtalan áll a berek,
 Víg madárka nem cseveg;
 S mégis ah, mi érzet ez,
 A mi bennem ébredez,
 S mint egy édes sejtelem
 Végig rezgi kebelem?
 Szellem-csókod az,
 Ébredő tavasz!
 Oh e bimbó-ezredek
 Nem soká kifejlenek!
 Ebből illatár fakad,
 Abból csörge ér szakad,
 Ez növény, az zöldfa-ág,
 Ez fűszál lesz, az virág,
 S ez, mely itt van keblemen,
 Érezem,
 Ez — szerelmi dal leszén.

FAKADÓ SZERELEM.

Szeretnék nem szeretni,
S ah mégis lángolok,
Karom kitárul önkényt,
Szivem föl-földobog.

Ki az, kiért így égek?
Mi az, mi így epeszt?
Jöhet, jöhet-e, kérdem,
Istentől ily kereszt?

Talány vagyok magamnak,
Nincs kit szeretni még;
S ah, mégis érzem, érzem,
Szivem csak érte ég!

BEREND VITÉZ.

Csókért esenge Brend vitéz
Lánykájától ekkép:
«Csókot nekem, de édeset,
Lelkem leány, te szép!»

A kis leány, egy gyors evet,
Odább, tovább oson:
„Csóknak szuró fulánkja van,
Darázs ül ajkamon!”

«Hát mint a nap, szerelmed is,
 És esküd is muló?»
 ,Tán esküm is, szerelmem is,
 Enyelg a kis bohó.

S haragra lobban Brend vitéz,
 Tekintete sötét:
 «Ki az, ki végett megtagadsz?
 Hadd vágjam el fejét.»

,Mig a török Budában ül,
 Fej ott elég vagyón!
 S Berend vitéz megy — győz, — megjön;
 S nyugszik két hó karon.

AZ ÉGŐ HÁZ.

Ház, elhagyott és árva
 Szegény szívem,
 Benn raj gyanánt sürr és forr
 A szerelem.

Ah volna bár e házon
 Egy ablak is,
 Hogy látna bé leánykám,
 A kis hamis.

Bizonynyal összecsapná
 Mindkét kezét;
 Látván mi láng emésztí
 A belsejét!

MENYASSZONYOMHOZ.

Ölelve tartlak,
Ölelve végre!
Te hév szerelmem
Tündéri bére!

Enyém e szép szem,
E nyílt mennyország,
A melybe nézni
Örök boldogság;

Enyém e szácska,
E bájbeszédes,
E csókolásban
Szerelmes édes,

Enyém e tündér-
Hazáju hó mell,
Magasra szépre
Gyult érzetével:

S mely szép szemedből
Szemembe lángol;
A melyet ajkad
Ajkamra csókol;

A melynek üdvét
Melledbe rejted,
Enyém, oh hölgyem,
Enyém szerelmed!

S e szerelemben
 Egész egy éden,
 Hol a boldogság
 Virágzik nékem.

Oh hölgy, ez érzés
 Oly édes, oly nagy!
 Nem, oh nem álom!
 Te hitvesem vagy!

MONDA ISTEN: NAP LEGYEN...

Monda isten: nap legyen s szemed lett,
 A szerelmi lánggal csillogó szem;
 Monda isten: rózsadomb virúljon,
 S rózsadomb lett két virágzó arczod;
 Monda isten: lágy selyem teremjen,
 S terme fürtöd drága szálu selyme;
 Monda isten: lenne szűz eperke,
 Edes, ízes, teljes és pirosló,
 S lőn parányi szácskád az eperke;
 Monda végre: tündér kert teremjen,
 És te termél csuda báju lányka,
 És e kertben fülmilét teremte,
 S én levék e kertnek fülmiléje,
 Reggel este fönnen énekelvén:
 Vajha engem s mindörökre engem
 Boldogítna már e nap sugára,
 Vajha nékem s mindörökre nékem
 Nyilnék üdvösség e rózsadombon,
 Enmagamnak kötnék enkaromra

Rabbilincset a selyemhajakból,
S híven, híven őrzeném e kertet,
Semmi más jutalmat nem kívánó:
Csak, hogy benne — én szedhessek epret.

HÁZI BOLDOGSÁG.

Arra már az ég malasztja
Itt a földön áradott,
A ki hölgyet nyert szívének,
S szép hölgyétől magzatot.

Bár kunyhóban béken él ő
Kis körében boldogan,
Két őrangyal, több kinek kell?
Van körötte untalan.

Egyik a hölgy hű szívével,
Fogyhatatlan kéjözön,
Másik a vidor fiúcska,
Minden órán új öröm.

Köztük egy félisten áll ő,
Keble szent érzelmivel,
Sírni nem tud örömében, —
Keble némán ünnepel.

Mert reá az ég malasztja
Már a földön áradott,
Angyalok közt él a földön,
Köztük azzá változott.

ÚTI DALOK.

I.

Messze visznek . . .

Messze visznek
Messze szép hazámtul ;
Mértföldekre,
Mértföldek honán tul.
Merre visznek, meddig érek -
Nem gondom nekem ;
Nyugtom én a távozásban
Föl nem lelhetem.

A szívemben
Mint selyembogárnak
Száleresztő
Tündérek tanyáznak ;
Menjek a nap bölcsejéhez,
Át a föld színén,
Mindenütt csak szent szerelmem
Szálán csüggök én.

II.

Felleg röpül fejem fölött . . .

Felleg röpül fejem fölött,
Az út alattam elszalad ;
De ah szívem marad, marad
Éjszak felé !

Mint mágnestű e szomju szív;
Ha százszor délre löktetik,
Mind százszor viasszaszökkenik
Éjszak felé.

Éjszak felé, hol két szép szem,
Nem a földszark jégtengere.
E vonzalomnak ingere!
Éjszak felé.

KONT.

Harmincz nemes Budára tart,
Szabad halálra kész;
Harmincz nemes bajtárs előtt
Kont, a kemény vitéz.

Mind hősek ők, mind férfiak,
Mind hű és hazafi, —
Mint pártütőket hitlenül
Eladta *Vajdafi*.

Budán a bős király előtt
Megállnak zordonan;
Szemökben a nemes harag,
S a kar hatalma van.

De trónusán áll a király,
S szól ajkiról a gőg:
«Földig boruljon térdetek,
Ti vétke pártütők!»

Szólott haraggal s bosszusan, —
A harmincz összenéz, —
Harmincz nemes bajtársival
Kont, a kemény vitéz.

«Nem úgy, király!» kiált a hős;
S megrázza ősz fejét;
Vélnéd, egy erdő rengeti
Hatalmas üstökét.

«Nem úgy király! az égre nem!
A pártütő te vagy!
Te tetted azt, hogy a hazán
Az átok súlya nagy.

Vért s éltet áldozott neked
E nemzet székedért,
S te rút gyűlöléssel fizetsz,
Az isten tudja mért!

Vagy visszavíjja ősz hazánk
Szabadságát karunk, —
Vagy érte küzdve, hű felek,
Egyért s együtt halunk.

De térdet, zsarnok úr, hogy így
Dúlsz minket és e hont,
Nem hajt neked, sem e sereg,
Sem *Hédervári Kont!*»

Szólott haraggal s vakmerőn,
Inkább meghalni kész,
Sem hogy térdét meghajtaná
Kont, a kemény vitéz.

És bőszzszel a király viszonz,
— S király haragja nagy —
«Halál reád, oly rút halál,
Mint felségsértő vagy!

Halál reád, nyakas vezér,
Te itt is lázító!»
S zordan mögötte feltűnik
Az óriás bakó.

Elsápad a nép, áll a hős,
S áll a harmincz nemes:
Rajtok Zsigmond pillantata
Végiglen tévedez:

«Kezemben élet és halál,
Halljátok, pártütők!
Ki térdel, annak élet int!»
De nem mozdulnak ők!

Mind hősek ők, mind férfiak,
Mind hű és hazafi;
Vérét a hős, ha halni kell,
Nem retteg ontani.

«Hát veszszetek mindannyian,
Haláltok a bitó!
— Mond a király s így veszszén el,
Ha kell, egy millió!»

És mégyen a harmincz nemes
A gyászipiaczra föl;
Vérpallosával a bakó
Kifárad, s újra öl.

S a néma légbe nem vegyül
Csak legkisebbke jaj;
Csak a tömegnek ajkain
Egy elnyomott sohaj.

Ki az, ki végsőnek maradt
A harminczból, ki ő?
Hogy mindegyikkel társhalált
Halhasson, a dicső?

Igy áll az őserdők disze,
Az óriási cser,
A fejszés hozzá sujtani
Csak kételkedve mer.

A cser bevárja a csapást;
A bajnok visszanéz,
S szemben fogadja a bakót
Kont, a kemény vitéz.

«Mint bajnokot, mint férfiút,
Igy illet a halál,
Nem gaz, nem órv, egy honfi az,
Ki most e törzsön áll.

Az megtagadja istenét
Egy szolga életért;
A hősnek egy rahlét helyett
Halála nyújt babért.

Halálom, és a társaké
Egy véres áldozat,
Melyből a honnak üdv fakad,
Zsigmondnak kárhozat!»

Szólott a hős, sújt a bakó,
 A nap homályba vész —
 Így halt el a harmincz nemes,
 S *Kont*, a kemény vitéz.

S a néma légbe nem vegyül
 Csak legkisebbke jaj;
 De a tömegnek ajkain
 Kel lázadó moraj.

«Zsigmond király, zsarnok király!
 — S a zsarnok vére fagy —
 Itéleted törvénytelen,
 Az ország foglya vagy!»

HAZÁM BÚJA.

Hon, dicső hölgy, szép királyné,
 Oly nagy, oly szent a kebelnek,
 Hő fohászim számolyodnál
 Ím, imádva esdekelnek!

«Szép, dicső vagy és hatalmas,
 Gyöngy s arannyal ékszerezve,
 Oldaladnál a királyférj
 Mint a nap, sugárövezve!

S fájdalom van írva mégis
 Homlokodnak szűz havára,
 Halvány arczod szenvedésnek
 Néma, csendes tört sugára.

Szép szemedből néha-néha
 Nagy nehéz csepp gyöngye serked,
 Mintha mély neheztelésnek
 Súlyja nyomná drága kebled.

Nem vagyunk-e hűk eléggé?
 Vagy szegény a szív szerelme?
 Nem tiéd-e minden érzet —
 Nem tiéd-e minden elme?

Te vagy a gyermek imája,
 Te az ifju lángolása,
 Te a hölgynek érzeménye,
 Te az aggnak végfohásza.

És a férfi őrfigyelme
 Véled alszik, véled ébred,
 Szent nevednek hallatára
 Szíve dobban, lelke éled.

Hon, dicső hölgy, szép királyné,
 Oly nagy, oly szent a kebelnek,
 Hő fohászim zsámolyodnál
 Búd okáért esdekelnek!

S a minő szent, a minő nagy
 S óriási hő szerelmünk:
 Búborúdat felderíteni
 Óriásokká leendünk:

Kérdd, s kitépi mind, fejenként,
 Vérző keble hű barátját;
 Tompa néma fájdalommal
 Néked adja egy magzatját;

S a ki minden volt szívének,
Szíve hölgyét, örüléssel;
S a javak legfőbb malasztját,
Életét, kényezetéssel!

S föl! magasra, föl! lobogva
Oltárodra szökken vére!
Üdvöd és virágzásod
Egyedüli tette bére!»

Igy imád, így sír a dalnok,
Keble égvén, szíve fájván,
Néma éjjél sátorában
Rákos ősi hantın állván,

És minek szó és minek lant
Hangot adni képtelen még,
Mint a gyémánt föld ölében
Drága tisztán könnyűen ég.

És a szent hölgy, egy istenné,
Méltósága fönségében
S földi mégis, mint anyának,
Köny remegve szép szemében,

A sirót egy néma csókkal
Felszorítja két karára,
Arcza gyászán áttör a kedv,
Mint borún a nap sugára.

Ah, de kedve mint a csillám,
Meggzületve, már enyészik,
A ború felvonja gyászát,
Régi sebe újra vérzik.

«Egyenként, igen, szerettek!
Ah, de együtt szétoszoltok;
Magzatok, míg így gyötörtök,
Nem lehet az anya boldog.»

BÁTHORI ERZSÉBET.

A büszke Csejthe várnak
Hatalmas asszonya,
Nehézkes álmokat lát,
Ha megjön alkonya.

Mélyen, sötét üregben,
Nagy sziklavár alatt,
Sok ember-csontokat lát,
Halomra hordtakat.

A szörnyű csonthalomból
Feláll egy síri lány,
Három sebet mutatva
Ifjonti homlokán.

Néz és kinos nézése
Halotti gyötrelem,
Nyög és halálnyögése
Elhangzik végtelen.

,Legszebb virágkoromban
Ontád ki véremet!
Vérem kiált az égre,
A gyilkost verje meg.’

S eltűnik a leányzó —
Helyén egy második
Biborpiros sebekkel
Mint rém magaskodik.

«Átok reá örökké,
Ki engemet megölt;
Az ég ne adjon üdvöt,
Ne néki sírt a föld!»

S harmadszor is leányzó
S negyedszer is tűnnek;
S így véghetetlen végig
Sok száz leányka még.

S mindannyi egy ajakkal
Csak egy átkot süvölt:
«Az ég ne adjon üdvöt,
Ne néki sírt a föld.»

És végre mondni szörnyű,
Sok száz leány után,
Feláll egy új halott még,
S ily szó jön ajakán:

«Nem szántad ön leányod,
Oh kőnél kőbb kebel!
Ifjú piros vérünket
Arczodra mostad fel!»

Igy álmodik naponként
A várnak asszonya,
Kinos szívmaresztelés közt,
Ha megjő alkonya.

Körötte rémitőleg
Börtön-falakra lát,
Tükrében, szörnyedezve
A lányok gyilkosát.

HYMNUS.

Kárpátoktól Ádriáig
Zengjen a közének,
S veszszenek, kik ellenállnak
Forró zengzetének!

Kárpátoktól Adriáig
Egy zenét akarnak :
Adjon isten szebb jövőt az
Ébredő magyarnak.

Szebb jövődöt mint a mult volt,
Jobbat a jelennél ;
Szebb jövőről régen él egy
Szent hit e nemzetnél.

Adjon néki hírt, hatalmat
A kivítt csatákra ;
Nyúgodalmat, de dicsőet,
Annyi belvitákra,

Légyen egység a királynak
S nemzetnek közötté ;
Egyiránt mondják az áldást
Papjai fölötte.

Védje törvény a parasztot
Ura ellenében,
És az úr jogát a jobbágy
Tartsa épségében;

És mint vére egy anyának
Hitben és reményben,
Legyen egy a szétszakadt nép
Nyelvben, érzeményben.

S leszen áldás fénykörében
A magyar hazája,
Századokról századokra
Egység oczeánja.

E hitért élünk halunk, mint
Őseink halának,
S általadjuk gyermekinknek
S gyermekink magvának.

S ivadékról ivadékra
Nem szününk remélni :
Kárpátoktól Adriáig
Hogy magyar fog élni !

Kárpátoktól Adriáig
Zengjen hát az ének :
Adjon isten szebb jövődőt
Árpád nemzetének !

KÉT DALNOK.

Egy völgynek oldalában,
Falucska végiben,
Két dalnok él szerényen
És egyszerűn igen.

A csattogány az egyik,
Egy bánatos fiú,
Megfosztá szépségétől
Őt a szerelmi bú.

A másik a pacsirta,
Alázva van porig,
Kopott fakó ruhát hord
S az út felén lakik.

De hogyha dalra kelnek
Pacsirta, csattogány;
Az egyik égbe kelve,
A másik lombhónán:

A bájoló zenére
Egész föld megvidul,
S rájok s reá az égnek
Örömkönyűje hull.

A HETYSKE HUSZÁROK.

Ekéje mellett a suhancz áll,
Egy vakmerő legény;
Előtte büszkén a huszárhad
Kardot csörtetve mén.

„Hová, hová, kardos vitézek;
Ti cifra, büszke had?”
Kiált a pórlegény utánok,
S forr melle és dagad.

«Hová megyünk-e, hej hová-e?
Prádéra, földike!»
Riad kevélyen, elbizottan
Reá mindegyike.

S hegykén, kevélyen eltekintnek
Gúny és kacaj között,
Darócz ruháján a fiúnak
S a kérdező fölött.

„Azt véltem a labanczra mentek,
S velök lesz háború,
Hogy annyi büszkeséggel vagytok!
Mond a paraszt fiú.

„Ha majd a *harczba* mentek egyszer;
Köszöntsetek be itt:
Meglássuk akkor hánynak üli
E vad gőg arczait.”

Szól s visszalép ekéje mellé,
Élén egyet törül, —
S villámot láttak a huszárok,
Kettőt a dom mögül.

Az egyik a suhancz magasra
Emelt ekéje volt,
A másik önnön két szeméből
Szikrázva villámolt.

AZ UDVARI BOLOND.

Ment egykor a fényes király
Sétálni a mezőre;
Leánya volt s a víg bolond
Mezőre kísérője.

Ekéje mellett a paraszt
Daróczba van ruházva;
Végig hasítja föld rögét,
Verítékében ázva.

S szól kérdezőleg a leány,
Részvéttel szép szemében:
„Mi ember az, király apám,
Az ott a nap hevében?”

«Földet ruház az, jó leány,
Kenyéradó vetéssel.»
„S a föld viszont nem ad neki?”
«Beéri ő kevésel.»

,Folt folton ül ruházatán,
Arczán sanyar van és bú!
«Örömmel dolgozik, ne bánd!»
,Mért hát mögötte hajdu?'

„Miért, miért, no hát azért,
— Szól a király bolondja —
Hogy a mit az vet ott, ez itt
Komám csürébe hordja.“

A NÉPTÖRTÉNETBŐL.

Zsarnok ül a hősi nép nyakán,
Karja súlylyal fekszik a hazán;
Számüzetve
Benn a szent igazság;
Rabbilincsen
A dicső szabadság.

S tűr, sok évig tűr a hősi nép;
De türelme partjain kilép, —
Kél, s kelése
Tenger áradatja,
Vív, s vivása
Győzelmét aratja.

Börtönében már a zsarnok úr,
Égbe átkot szór, a földbe tűr!
Mind hiába!

Köny nem árad érte ;
 Őt az isten
 És a sors elérte.

Vígad a nép, s győző dalja zeng,
 Hő dalától honja visszareng :
 Néptül áldva
 Légy, oh szent igazság !
 Üdvözölve
 Te, arany szabadság !

MÁTYÁS KIRÁLY GÖMÖRBN.

Mátyás király nem értett honn ülni kényesen,
 Értett a harczy ménen megülni győztesen,
 S ha harczy nem valának, bársony nyugágy helyett,
 Mátyás király kezébe birói pálczát vett.

Bejárta szép országát, s mint béke angyala,
 Törvényt, igazságot tett, a merre járt vala,
 Bejárta a Dunának s Tiszának mesgyeit.
 Kihallgatá urával a pór sérelmeit.

Törvény után, követvén az ős magyar szokást,
 Tartott az utazásra Gömörben áldomást ;
 Az áldomások árja enyelgő és komoly,
 Mikép Maros aranyja, Tokaj nedűje foly.

Van, a ki a királyért üríti a kehelyt,
 A hon virágozása dobogtat más kebelt,
 Ez a német vesztére nagy rettentőt iszik,
 Az a török halálán, ez a csehén bizik.

S végig lakoztanak már, és végig ittanak, —
Egyért feledtek inni a vigadó urak,
S vigalmok a hegyig hat, hol munkás hangyakép
A tő tövét kapálja pőrén a póri nép.

Mátyás király a tréfát fölötte kedvelé,
Mátyás király föláll s int a szőlőhegy felé :
«Im, dolgozott a munkás, míg vigadánk, urak!
Ne váltanók fel őket, hogy ők vigadjanak?

Fel, a király nyomába!» Szól és előre mén,
Mikép a felkelő nap a fényes ég ivén,
Utána mén az úrnép vontatva s kénytelen,
Mikép a lomha árnyék a test után megyen.

S bámészan a parasztok reá tekintenek,
Kíváncsilag megállnak a vándor fellegek,
A nap kibú alóluk, meglátni a csodát,
A hős király kezének ügyében a kapát.

Mátyás király megedzett s dologszokott vala,
Az úrinép puhán nőtt, és otthon lomhula ;
Mátyás király ügyes volt és könnyű természetű,
Az úrinép nehézkes, tömör tekintetű.

Mondjam tovább, ne mondjam a tréfa folyamát,
Mint úli a veríték az úrnép homlokát?
Mondjam tovább, ne mondjam: a gyors király mögől,
Miképen jobbra balra az úri nép kidől?

«Uram király — kiáltnak — pogány dolgot művelsz,
Kegyelmetes tréfáddal még mind rakásra ölsz —
A kardot elviseljük, kapáljon a ki tud !»
És a panasz keserve Mátyás fülébe jut.

De mint a könnyű sólyom fölöttök a király
 A megkapált barázdán nem fáradottan áll,
 Arczára méltóság ül, szigor van homlokán
 S a lelkendő urakhoz ily szó jön ajakán :

«Ám hagyjuk a szokatlan dolog kísérletét,
 De megjegyeznetek kell nehéz verejteket :
 A föld, urak, kemény rög, s ki azt megmíveli,
 Véres verejtekének gyöngyével öntözi.

Azért, ha máskor isztok, nem kell felednetek
 Az áldomásba szőni : hogy éljen népetek !»
 Szólott — s az úri nép megjegyzé az oktatást, —
 Mátyás király Gömörben így tarta áldomást.

GAZDAG SZEGÉNYSÉG.

Színaranyból fényes *ékszert*
 Szántam hó nyakadra,
 Mely sok ékes hölgy közöl fényt
 Vonna csak magadra ;
 Ah de ékét ékszereknek
 Bírod önmagadban,
 Ritka szíved tündököltet
 Soknál gazdagabban.

Szép szövetből drága *köntöst*
 Szántam erre, néked,
 S már örültem, új szabása
 Mint emeli éked ;

Ah de szebben nem ruházna
India kelméje,
Mint ruház, emel ki lelked
Tiszta nőérénye.

Fris virágból szép bokréta
Annyi éke mellett,
Mint diszítné ifjúságod
Hajnalában melled ;
Ah de rajta ápolod már
A legszebb virágot,
Kis fiacskád — s benne s véle
Egy egész világot.

Hő keblemből ezt a szívet
Végre hát kitépem,
Egy igaz-gyöngy értékét tán
Véle csak fölérem ;
Ah de szívem is bírod már,
S minden dobbanását —
Ily szegény és gazdag együtt !
Vedd e köny hullását.

Költőd lelke, érzelemnek
És dalnak bányája,
Dalt merít ki szent mélyéből,
Hogyha sorsa hányja,
Dalt, ha létöröm derül rá
S szép szemed sugára —
Akkor égő, ekkor édes
Harmat hull arczára.

KONT FEGYVERNÖKE

Elénekeltem Kont vitézt,
A hőset, a keményt,
Harmincz nemes bajtársival,
Szivem sugalltaként.

Elmondtam, hogy szabad halált
Haltak mint honfiak,
S haláluk szép volt és dicső,
Mert elvért haltanak.

Miért ne mondjam őt is el,
A hű fegyvernököt?
A harminczkettedik nemest,
Ki együtt halt velök.

Ott volt urának harcziban
A hűséges legény,
Ott állta most is s látta, mik
Történnek György terén,

Mint álltanak, mint hulltak el,
Harminczan egyiránt,
Mint állta Kont, mint hulla el
Egy félország gyanánt.

A hős elhullt, a hű apród
Utána porba hull,
Nagy veszteségét érezi
Kimondhatatlanul.

«Ki a szegénynek napja volt,
A hősek csillaga,
Egész hazában serget ért
Karával egy maga,

Kivel csatákban vért ivám,
Békében áldomást,
Ki ad helyette énnekem,
Ki ad kárpótolást?»

Igy sír; szívének kérgeit
Föltépik kínjai,
Könyút nem ismert két szeme
Tengernek árjai.

S mind látja őt, mind sír vele
A véres holt felett;
Csak a király bámul maga
Ily hűséges szívet.

„Ki e legény, — borzadva szól,
S kérdőleg széttelint —
Ki egy felségsértő felett
Érezhet ennyi kint?»

«Nem felségsértő, nem király!
— Kiált a hű legény —
Kontért, a hős- és honfiért
S gazdámért sirok én.

Vágasd ki a fát, s mely reá
Kulcsolta szíverét,
Kivágtad a hű ihszalag
Kölcsön tenyészetét.

Szakaszd ki a meleg szívet,
 S mely éltetett, nevelt,
 Tátott koporsóvá tevéd
 A gazdátlan kebelt.»

És újra sír és újra szól:
 «Nem ad kárpótolást,
 Oh nem, nem ad, sem föld, sem ég
 Kontnak helyébe mást!»

Szólott s karával görcsösen
 A csonka tetemet
 Közelb szorítja ajkihoz,
 Sír, átkoz és nevet . . . !

S mélyen megindul a király
 Ily nagy hűség fölött:
 ,Kelj föl — kiált — helyed legyen
 Testőreim között.

Kelj fel, fiú! hűségedért
 Te vesztéségedet
 Királyilag kipótlom én,
 Ha szolgálsz engemet.‘

De az őrjöngve viassaszól
 S mint rém reá mered:
 «Inkább a poklok ördögét
 Mint tégedet — cseh eb!»

S váltott inkább éltén halált
 A hűséges legény,
 A harminczkettedik nemes
 Szent Györgynek vérterén:

Sem hogy szolgálna oly királyt,
Ki törvény s jog helyett
Önkény alá hajtand vala
Egy hősi nemzetet.

A HŐS ÉS KEDVESE.

Elment a hős csatába,
Hő keble dobogott,
Kivíni fegyverével
Szabadságot, jogot.

A harczolók sorában
Első volt mindenütt,
Mint vakmerő oroszlán,
Mint lelkes honfi vitt.

S kiért kivíttá harczát,
Győzelmes lett a hon;
Budában új király ül
Az ősi trónuson.

De, őt szerelem vonja,
Mely hősi tetteért
Majd myrtuságba fonja
Fürtén a harczbabért.

A hős jön oly lobogva, —
Hit és remény dobog
Keblén, hogy boldogítani,
Hogy boldogulni fog.

A hölgy közelni látja,
Sikolt, szivére nyul . . .
Egy percz — és a magasról
A vár sánczába hull.

Mit ér immár a hősnek
Mit ér az uj király?
Szabadság győzedelme,
Az elnyomott viszály?

A hölgy, a ki iránta
Megszegte volt hitét,
Nem bírta elviselni
Az érkező szemét.

A hős, ki ily jutalmat
Ily véres bért talált,
Nem tudja elviselni
A kétszeres halált.

KÉT LEÁNY.

I.

Ketten együtt két leány
Dombon álltanak,
Rózsa együtt s líliom
Így virágzanak.

Domb alatt vitéz pihen,
Egy sugár űú;
Mint a dér sültött fenyű,
Néma, szomorú.

Dalnok ő, s a két leány
Szépen kéri őt:
«Mondj nekünk egy éneket,
De szerelmi hőt.»

És az ének megzeneg,
Dalnok ajkiról;
Benne szerelem helyett,
Gyásznak hangja szól:

A mohácsi vércsata
Napját hozta fel:
Meghasonlás a magyart
Mint temette el.

S összenéz a két leány,
Lelkők elborul;
Szép szemükből hő könnyük
Kristálygyöngye hull.

Egyikének atyja lelt
Sírt Mohács alatt;
Másikának kedvese
Volt, ki ott maradt.

Kettejük közt melyike
Volt a vesztesebb? —
Mint a dalnok bánata,
Nincs keservesebb!

Ő anyát veszíte el,
Egyetlen anyát,
Egy csapással mindenét,
A szabad hazát.

II.

Éve múlt ; a dombtetőn
Elvonult a tél,
A vidék uj zöldet ölt,
Mosolyog s remél.

A leányok egyike
Dús rokont talált ;
Másik a dombon gyűrűt
Új jegyessel vált.

Domb alatt egy sírorom
Fű s virágtalan ;
Benne a dalnok vitéz
És keserve van.

GŐZHAJÓN.

I.

Búcsút mondtam kedvesimnek . . .

Búcsút mondtam kedvesimnek,
Búcsút gondjaimnak ;
Fájdalom s örömkönyűim
Csaknem összefolynak !

Mint madár könnyen repülnék
Szél s hab ellenébe ;
Csakhogy egyik szárnyamon még
A kalitka lépe !

Lelkem, és a gőz hatalma
Mind előbbre tolja;
Csakhogy a szív száz fonállal
Kötve honn ne volna!

Vissza vágyom és előre,
Kin- és kéjtusával;
Mind hiába, elragadt már,
S visz hajóm magával!

II.

Ingatag hajón lebegve . . .

Ingatag hajón lebegve
Égnek és víznek közöttte,
Itt vagyok pár deszkaszálon
Én a biztos föld szülötte!

Hánykodó habok honában
Nyugtát szívem nem találja;
Mint a felkapott katángot
Hord a vágyak tétovája.

És kinyujtom mind a két kart,
S nincsen, a kit megölelnék,
Messze tőlem mind a ketten,
Kiktől, és kikhöz eveznék:

Jobbom el nem éri már, kit
Honn hagyék, nőm és családom,
Mig balommal el nem érem,
Melybe térek, ősi házom.

Oly nehéz, oly könnyű szívem,
 Mintha égbe kéne szállnom,
 Vagy le, mélyen elmerülve,
 Sírom a mélyben találnom.

AZ ÖRÖMEK ÖRÖME.

Mellettem ül szelíden,
 Mellette ülök én,
 Ő homlokom simítja,
 Keblére dülök én.

Nem szólok, és nem szól ő,
 Mindketten hallgatunk.
 Csak szűnk verése mondja:
 Mi boldogok vagyunk!

Lábunknál a két gyermek,
 Egy kis galambkapár,
 Virág között a fűben
 Csevegve, játszva jár;

Lovával, ostorával
 A pajkosabb fiú;
 Bábjával a leányka
 Félénken összebú.

Az egyikből hazámnak
 Én képezek egykoron
 Egy szebb jövőre polgárt,
 Neked, te drága hon!

A másikat szívének
Hő érzeménnyel
Jó honfű számára
Ő nevelendi fel.

CSALÁDI KÉPEK.

1.

Egy új világ környékez,
Új lég lehel reám ;
Sajkám elért a révhez,
Hová ohajtozám.

Az új világ szívemben,
Áttükröze magát,
Visszhangzik énekemben,
A lant új hangot ad. —

Serdülő ifjúságom
Virágzó tavaszán
Szerelem volt világom,
E zúgó oczeán.

Vágy és remény harczában
Kis sajkám evezett ;
A szív, örök tusában
Vesztés s birás felett.

Most karján kedvesemnek
Előttem a határ,
Hol rám a küzdelemnek
Szerelmi díja vár. —

Ki a sajkást követted
Szerelme tengerén,
Dalát meg-megfigyelted
Szép holdas éjjelén,

Jer, lépj szerény lakába,
Nézd, e hűs fák között,
Házának templomába
Csend s béke költözött.

A sajka, pítvárához
Kötözve nyúgoszik;
A lant, a ház falához
Békén támaszkodik.

A csónakost szelíden
Hív nő karolja át,
S mutatja rét füvében
Enyelgő magzatát.

A csónakos, faláról
Felkapja hangszerét,
S a házi boldogságról
Dalolja énekét.

II.

Megint egy év repült el
Ifjú fejed fölött,
S megint csak úgy talállak,
Mint esztendőök előtt.

Nem hullott el csak egy is
Virágaid közül;
Mint év előtt, szemedben
Szemem megidvezül.

Más asszony óvakodva
Titkolja éveit,
Te büszkén számitod fel,
Mint nőnek gyermekid.

Örülsz, hogy évre év múlt;
Mert minden év után,
Értelmesül fiacskád,
Szépül a kis leány.

Az ég meg is fog áldni,
S áldjon meg rényedért,*
Ki gyermekidnek élsz csak
És gyermekeidért,

S én a ki mindezeknek
Szemlélője vagyok,
Még én is ennyi kéjben
Még vissza ifjadok.

III.

Köröttem itt futosnak ők,
A kedves gyermekek;
Anyjánál a kis harmadik
Bölcsőben szendereg.

* Rény = erény. Kölcsénytől használt szó.

Csendet parancsolok nekik,
 Az egyik könyvet nyér;
 A másik felmász térdemen,
 És tollat írni kér.

A könyvet czim- s több lap hián
 Még vissza kaphatom,
 De képe, egy szép Gőthe-fej,
 Szem- s orrnélküli rom.

A másik, mig szétnézheték,
 A téntát dönti el,
 Vagy szörnyű gólyalábakat
 Rak írt ivemre fel.

Hagyján! a czél elérve van,
 S én nem neheztelek:
 Anyjánál a kis harmadik
 Még egyre szendereg.

IV.

Kell-e nékem zaj s mulatság
 Csendek emberének?
 A ki rabja — így gunyoltok —
 Házi életének.

Kell nekem zaj és mulatság,
 De nem a világé,
 Vagy bizony azt vélitek tán,
 Síri csend a házé?

Kell nekem zaj és multság,
Mennyit ők okoznak!
Sippal, dobbal kis vitézim,
Hogy ha rám robognak.

Kell nekem zaj és multság,
Sőt csak ebben élek;
És ha mégis megsokalnám —
Szerepet cserélek.

S gyermekek közt gyermek állok;
Együtt szökdecslünk!
Ki tagadja hogy mi itthon
Jó zajoskán élünk?

V.

És mennek ők s hadd menjenek
A nagy világ szerint!
Megyünk mi is, miként s hová
Szivünk sugalma int.

Bársonyt és selymet öltsenek
Háromszor egy napon;
Öltünk, ha kell, ékszerrel mi is,
A mennyi s mink vagyunk.

Ők a divattár bábja
Igaz s ál ékivel;
Én a fiú, te a leányt
Öltöd karodra fel.

Utczákra ők, hogy lássanak
S láttassák magokat,
Színházba most, bálokra majd,
Mint ez vagy az divat.

A zöldbe mi, hol fű, virág,
S szökellő csermelyék,
S a szent természet báj ölén
Velünk örül az ég.

Az ég egy nagy, szent templomiv
Leszen fejünk felett,
Körül a vig madársereg
Zeng édes éneket.

S mi négyen ottan térdelünk,
Némán eláll szavunk!
A némaság egy háladal:
Mily boldogok vagyunk!

VI.

A városból ha *megjövők*,
Elém vigan szökellenek,
Ezer kérdés és csók között,
Mind hárman rajtam csüggenek.
Egy vár vagyok, mit hős sereg
Száll meg, s veszen be ostromul;
Csakhogy csatánkban vér helyett
Kéj és örömnek könyje hull.

Ha *elmegyek*, a távozt
Híven körülveszik megint,
Mindegyik édes szót rebeg,
Mindegyik búcsu-csókot int.
Hajó vagyok, mely gazdagon
Kincsekkel rakva utra kel;
Csakhogy a kincs, mit én viszek,
Egy kéjjel telt boldog kebel.

S ha érkezem, ha távozom,
Ha csendben otthon dolgozom:
A kis sereg mint méhiraj,
Körülrajogja asztalom,
S valóban és végtére is,
A kedves édes gyermekek,
Nem mások én szívemnek ők,
Mint döngicsélő méhsereg.

Miként a méhnek, nekik is,
Egy rózsakert még a világ,
Édes gyönyört rejt, nyujt nekik
Minden bokor, minden virág.
S miként a kis méh a köpút,
Mégmézesítik szívemet,
Belé hordván szinméz gyanánt
Ezernyi édes érzetet.

VII.

,A tavasz elnyílt virági,
Már tudom nem kellenek,
Sem az ősz késő rózsái
Még hozzád nem illenek.

Szólj, miből tűzzek tehát
 Fürteidre koronát?
 «Nyár hevében, tél fagyában
 Hogyha tiszta, hogyha hív,
 Két szerető birtokában
 Legbecseseb virág a — szív;
 E virágot, ha bírod,
 Legkedvesb ajándokod.»

Szól a férj, felelt az asszony —
 Bú s örömben régi pár,
 S mégis ifjak, bár fölöttük
 A tavasz nyárára jár;
 Mert a szív nem hervadó
 Télizöld, ha tiszta s jó.

,Kebelemnek birtokában
 Tiszta és hű szív lobog.'
 «Nyár hevében, tél fagyában
 Az enyém érted dobog.»
 Szól a férj, a nő felel —
 S keblen nyugszik hő kebel.

Egy szó s két csók csattanása,
 S a virág átadatik,
 Két kebel egy dobbanása,
 És a szív megértetik.
 Mert a szív, e ritka kincs!
 Legszólóbb — hol nyelve nincs!

VIII.

Ő nem jött földi kincscsel,
Én neki nem vivék;
Mégis frigyünk az égtől
Mégis megáldaték.

Én is letettem, ő is
Alapnak egy követ,
Mindketten egyezőleg
Egy szerető szívet.

A szerelem malasztja
Erőt lehelt belénk;
Minden szívdobbanással
Köt köre építénk.

S látatlan, észrevétlen
Épitve lőn a ház,
Falai között kedély és
Szerény öröm tanyáz.

A szikra, mit szerelmünk
Oltárán ápolánk,
Élesztő napsugárként
Világít most reánk.

S csendes meleg tüzénél
Mely ül, a kis család,
A házi boldogságnak
Énekli hymnusát.

IX.

De hát ugyan már melyik az,
Kit szívem legjobban szeret:
E kékszemű lányt, e nyulánk,
Vagy ezt a tömzsi gyermeket?

Ha nézem e bogárszeműt,
Azt érezem, hogy ő maga
Legkedvesebb, mivelhogy ő
Szerelmünk első záloga.

Ha nyakamon a lányka csügg,
S viszont én a kis csacska szán:
Ő nekem a legkedvesebb,
Mert két fiú közt ő a lány.

Igen, de itt a harmadik,
S szívemben újra kész a harcz —
Ő legkisebb, úgy gondolom,
S most legkedvesb ez angyalarcz.

Válasszon a ki tud s akar!
Én nem tudok, s nem akarok;
Egy asszonyt s három gyermeket
Szeretni tán csak elbírok!

X.

Itt a karácson! mint örülnek
A kedves magzatok!
Hitben, reményben, szeretetben
Mind milyen gazdagok!

Mint repdes a szív mindegyikben,
Hogy Jézus eljövend,
Hogy tőle mindenik, ki jó volt
Ajándékot nyerend!

Ablak közé tányért, kosárkát
Teszen fiú s leány,
Arany hegyekről álmodoznak
Egész nagy éjszakán.

S a holnapot, ki írja azt le?
A kedves holnapot,
Midőn mindenki megpillantja
A szent ajándokot?

A szép karácsonfát, e képet,
E bábut, e lovat —
Ezt is, meg azt is, mind ő kapta,
Mert jó volt s szót fogadt!

Mint égi tárgyhoz áhitattal
Nyúl remegő keze, —
Tapsol, nevet, szökell örömben,
Kéj minden érzete!

A szív önkényt jónak s erénynek
Varázsát érezi —
S isten e kéjt egy jobb életre
Foglalóul veszi.

XI.

Ha most apám, az ősz úr,
 Így látna köztetek;
 Ha most anyám, a jó szív,
 Így együtt lepne meg!

A jó öreg remegve
 Kitárná két karát,
 Elmondaná fölöttünk
 Áldása szent szavát.

Anyánk, hő érzeményit
 Tovább nem bírva el,
 Fejenként megfürösztne
 Örömkönyűivel.

S mi kéjben és örömben
 S e három kis virág;
 Én, anyja gyermekimnek
 S a kisedet unokák,

Mi kéjben és örömben
 Keblökre hullanánk —
 Az ég egész terhével
 Szakadhat így reánk!

XII.

„Bölcsőmtől az oltárig“
 Volt hő kívánságom;
 Bölcsőmtől az oltárig
 Hozott el csónakom.

Másik felét utamnak
Megint ezen teszem;
,Az oltártól a sírig,
Mely végutam leszen.

AZ OBSITOS.

I.

Az obsitos és Napoleon.

Hárman valának együtt, a potrohos biró,
Egy obsitos vitéz, és a furfangos író;
A többi asztaloknál együtt és szerteszét,
Vidám paraszt legények itták a hegy levét.

Ott ültek iddogáltak vecsernye óta már,
Keringett és fel is dőlt a bujdosó pohár;
Mátyás király sem nyert tán több éljent a Dunán,
Mint mennyit Hány János, az obsitos magán.

S volt is miért e nagy zaj, ez éljen-háború,
Az obsitosnak párját nem látta hat falú,
A szem, a száj elállott merész beszédein,
Ország-világ csodálta vitézi tettein.

Most is kezébe kapván az öblös meszelyest,
Kalandos életéből regét regére kezd;
Hol s merre járt, mit látott, mit tett ő s társai,
S hallgatva függtek rajta mindnyájok ajkai.

Ő, ki ármádiákat vert széjjel egy magán,
Túl jára hadnagyával az Operencián,
Ki francia fejekkel sátrát körül raká,
És a világ végénél lábát lelógatá.

«De még ez mind csak semmi» szokása mondani,
S közelb csoportosulnak a többit hallani.

«Mit! semmi? — mond a bíró — a soknál is sokabb,
Igyék, komám!» és isznak mindnyájan mint a csap.

«Nem addig van — kiált most a furfangos diák,
A legjavát elhagyta — és most őt hallgaták —
Kendtek még mit sem tudnak, ha egyet el nem mond,
Hogyan fogá el bátyó a nagy Napoleont.»

«Hm! mond az obsitos hős, — a nagy Napoleon!
Nagy ő a francziák közt — és vállán egyet von,
De engem úgy segéljen, nem a magyar között,
S hát még — veté utána — magyar huszár előtt!»

És itt magát értette az obsitos baka,
Ámbár lovon soh'sem volt élteben jó maga:
De annyit emlegette és annyiszor lovát,
Hogy végre is huszárnak kellett hinni magát.

«Hol volt, hol nem, bizonynyal már meg nem mondhatom,
Kétszázezer vitézzel jött ránk Napoleon,
Mi tán mindössze százan, vagy kétszázan valánk,
Mind nyalka szép huszárok, mind tűz és annyi láng.»

A furfangos diák itt szörnyet prüszente rá,
De Háry ő beszédét tovább is folytatá:
«Kétszázezernek ellen kétszáz, az angyalát!
Mit gondol kend, bíró úr, ki adta meg torát?»

«Ki adta volna, hát ki!» viszonz a kérdőzött,
Csak volt a kapitányban ész, és nem ütközött?»
«Volt ám, de volt kurázs is, komék, és mekkora;
Megütközénk biz, és hogy!» kiált a vén baka.

«Magam valék az első, ki közbe vágaték,
Hullott a francziája mint hűl a fű, a jég!
A nap megállt fölöttünk bámulni a csodát,
Kétszáz ezret hogy vert meg kétszáz, az angyalát!»

És a diák ujonta szörnyet prüszente rá,
De Háry ő beszédét tovább is folytatá;
«Futottak már a franczok, mint szélben a katáng,
Utánok a magyarság, hogy szinte fulladánk!

S im a futóknak közte meglátom a vezért,
Arany kengyelben lába, lovával szél sem ért,
De én is paripámat utána rugtatom,
S egy sűrű erdő szélén — vitézülfogom.

«Az angyalát! kiálték, s megcsípem őt nyakon,
Most valld meg, úgy-e, hogy te vagy a Napoleon?»
«Való, a mi való — szólt — vitéz, hogy az vagyok,
Csak éltemnek kegyelmezz, adós nem maradok.

Kérj tőlem a mi tetszik, vitéz magyar legény,
A francziák császára kincsekben nem szegény!»
«Az angyalát! — kiáltám — uram, nem addig a!
De jősz a kapitányhoz lánczhordta franczia.»

És a diák ujonta szörnyet prüszente rá,
De Háry ő beszédét tovább is folytatá:
«Mentünk és mendegéltünk, s kiérvén a sikon,
Egy hat lovas hintó áll előttünk gazdagon.

A hat lovas hintóban egy úri asszony ült,
Aranytól és gyémánttól ruhája nehezült,
A mint reánk tekint: Oh Jézus Mária!
Kiálta; mert hogy ő volt Mária Luiza.

«Igy kell-e téged látnom, oh nagy Napoleon!
 Én nagy felségű férjem, kegyetlen lánczokon?
 S ki vagy te, jó vitézem, ki őtet elfogád?»
 «Vitéz Joannes Hány, — mondám — az angyalát!»

«Halld, a mit én tenéked itt mondok, jó vitéz;
 — Szólt most az úri asszony, s mélyen szemembe néz —
 Te oly vitézi tettet követtél itten el,
 Minőt még egy magyar sem, mely nagy díjt érdemel.

Ha őt te elbocsátod, ígéretet teszünk,
 Hogy holtom- s holtodiglan enyém tiéd leszünk.» —
 «Az angyalát! kiáltám, felséges asszonyom,
 Tudom, mi a becsület, legyen szabad rabom.

Szép asszonyért, szép lányért az igazi vitéz
 Tüzet vizet kiállni, pokolba menni kész,
 Vitéz Joannes Hány igaz magyar nevem,
 Üljön fel a császár úr, — itt van reá kezem!»

És a diák szörnyűen s nagyot prüszent közé,
 De Hány ő beszédét ekképen végezé:
 «Mondottam és a császár legott elvágatott,
 De két kezembe két szép arany órát nyomott.

Az egyiket, gondoltam, kapitányomnak hagyom,
 A másikat későbbben elkérte hadnagyom;
 Az angyalát! csak egyet tartottam volna meg.
 Mert most el is hihetik, nem is, kigyelmetek.»

De ők hitték mindannyin, a potrohos bíró,
 A vígadó legények, még a gonosz író,
 A furfangos diák is nagyot hörpöntve szólt:
 Nincs oly vitéz a földön, mint Hány bátya volt.

11.

Az obsitos látogatása Ferencz császárnál.

Nagy, derék vitéz kend, vitéz Hány János,
A sereg kend nélkül bizony nagy hiányos.

Vajh! sokat beszélt el sok vitéz dologról,
A mit ember nem hall hetvenhét országról,

Elbeszélte nekünk: Franciaországban,
A tengernek partján hogy járt Padovában,

Látván ő nagy partján óriási rákot,
Ollójával felvett egy lovas kozákot.

És midőn bejárta szép Tirolországot,
A stájer hegyekben oly magasra hágott:

Hogy haját a napnak lángja meg ne kapja,
A hegyet végiglen, csak hason mászhatta.

Máskor Mantovában kedvre táborozván,
Hétfejű sárkánnyal vítt mint egy oroszlán.

És ki tudná végét, és ki tudna mindent,
Vitéz Hány János, vajmi nagy vitéz kend.

De ha még ezerszer oly vitézlvő volna,
Mint a mekkorának tudja kendet Tolna,

Azt nem engedjük meg, ily jó kedvben lévén,
Hogy ne mondatnók el e vidám tor végén:

Mint s hogyan járt el kend Bécsnek városában,
Király ő felsége látogatásában.

És az obsitos hős, társin eltekintvén,
Megsodorja bajszát, kettőt is köhintvén,

Kémlelődve, nincs-e tán diák körötte,
A ki elprüsszentse jó magát fölötte.

De diák ez egyszer nem volt a bokorban,
Mind igaz hívő vett részt az éji torban.

S vitéz Háry János isten-igazában,
Elveté a sulykot ő bátorságában.

«Bécsbe — kezdé — Bécsbe, hát no hébe hóba,
Kedvem szottyán menni kis látogatóba.

Sok barátom él ott, s nem egy generális,
Sőt valót beszélve, maga a király is.

Kinek ő felségét a halál torkából
Én mentettem meg, nem messze Padovától.

Mentem mendégéltem — vagy mit is beszélek?
Gyors fakóm vitt hátán, mint igaz, hogy élek.

Hej ha élne, most sem látná senki párját,
S mint a szél elértem rajta Bécsnek várát.

És hogy a hajnallal a városba értem,
A király házára mindjárt ráismértem

Kétfejű sasáról, mely a háztetőn ül,
S mindennap egy tulkot költ el egy ebédül.

Ott fakó lovamról kényesen leszöktem,
A sövény fájához, mint illik, kötöttem.

Magam végig mentem az isterázsákot,
Egytől egyig ismert, régi jó barátot.

Vége eljutottam a tornác végére,
Kezem egy ajtónak tevén kilincsére.

Vasból volt az ajtó, de nem nyílt szobába,
Szép fehér ezüsből másik nyílt nyomába.

Az ezüst után a harmadikba buktam,
Tiszta szinaranyból, ott be is nyitottam.

Hát nem is hogy én, de a mint rám tekinté,
Maga ő felsége szólt s magához inte.

«Isten hozta kendet, régi jó barátom,
Nos, hogy állunk — kérdé — frissen a mint látom.»

«Hála isten — mondám — megvagyok biz ott még!
Még a régi bőrben, mint láthatja fölség.

Jó fakóm is, az no, melyen ő felségét
Egykor megmentettem; járja, de a végét.»

S jó hogy említettem a szegény párját,
Mert legott a jó úr így kezdé mondását:

«Hát ugyan hol hagytad a szegényt? azonnal
Istállóba vele, parádés lovammal:

Egy azon jászolból kapjon eleséget,
Még pedig aranyból» — s küldte a cselédet.

«Hát te már ettél-e?» kérdező jósággal.
«Nem bizony még, felség! kérem átossággal.»

«Semmi no, csak ülj le — mondá és leültem, —
Van még vacsoráról egy darabka sültém.»

S asztala fiából egyben ki is vette,
S egy fehér czipóval én elém letette.

Erre bekiálta a mellék szobába,
«Van-e még, hej anyjuk, a slivoviczába?»

«Nincs bizony, felséges férjem és királyom,
Most kapá utolsó kortyát a lokájom!»

Szólott a királyné. «Ej no, küldjön el hát,
A zsidóhoz át, itt a pénz, egy gárdistát!»

Dictum factum, úgy lett, hej de nem hiába
Hogy királynak hozta, gyorsan is járt lába.

S Mózsi, nem hiába, hogy királynak mérte,
Fínomul kitellett, mondhatom, mértéke.

És a mint ekképen ittunk, eddegéltünk,
Régi harczainkról jóízűn beszélünk :

Hát köröttünk egyszer oly sikoltozás van,
Mint mikor két tábor van hadakozásban.

A királyi urfik (most látám őket meg)
Czifra tarsolyomért összeverekedtek.

«Gyermekek! — kiálta rájuk édes apjuk —
Hát ki van a háznál, hogy ti hajba kaptok?

Hát az angyalát is, vitéz Hárty bácsit
Egy sem látja? mindjárt parolát és pácsit.»

Dictum factum, a kis urfik rendre jöttek,
Vas markomba pompás parolát ütöttek,

Én pedig benyultam czifra tarsolyomba,
S egy-egy karajczárkát vettem a markomba.

«Nem, barátom, ezt nem engedem neked meg,
— Szólott a király — pénz nem való gyermeknek.

Pénzre több szükséged van neked, vitézem.»
Mire markomat már tömve, dugva érzem.

Szépen megköszöntem, rája elbucsúztam,
Jóllakott fakómat aklából kihoztam.

S a királyi abrak nem is volt hiába,
Mert alig került be huszonnégy órába,

S Bécsből itthon voltam, megcsinált gavallér,
Mert a pénz ezüst volt, s mind meg-annyi tallér.

Tallér, az angyalát! még pedig lázsiás,
Hej, hogy elfogyanak, mint ezernyi sok más!

De azért az Isten tartsa meg királyom,
Soh' se lesz nekem több olyan jó barátom.

DEÁK SZAVA ÉS DEÁK SZAVAK.

Nem hallhatta *Deák szavait* termében az ország,
S fájt vala a vesztés a haza rendeinek.
Egyki nagyot gondolt, s nagy rögtön szóla deákul,
S im az egész gyűlés halla *deák szavakat*,
Melyike, mondjátok, volt kínosb elviselésre;
Nem hallhatni amaszt, vagy pedig hallani ezt?

KANDALLÓ-DAL.

Kályha mellett fül a német,
Sert iszik s tobákol,
Fojtó szénnel fűt, süt és főz
A nehézkes angol;
Magyar ember kandallóba
Maga gyújtja fáját,
Versenyt szíjja fűsti mellett
Hosszu, nagy pipáját.

Üdvözöllek, jó barátim,
Kik meglátogattok,
E hazának jó, balsorsban
S nekem hívem vagytok.
Néked is, hej vándor, ott künn
Hóban és viharban,
A meleg kandalló mellett,
Ha magyar vagy, hely van.

Mint e cserfa légyen a szív
Ép s kemény a mellben;
Mint e láng lobogjon a szív
Tiszta szeretetben:
Szeretetben a hazáért,
Mely tettekre gyújtson;
Szerelmében a leányért,
Mely megboldogítson.

Énkezemmel raktam a fát,
Lángját felszítottam;
A rakásban, a szításban
Két dolgot gondoltam:
Igy rakassék máglya, minden
Áruló számára,
S égjen el, mint itt ezen fa,
Ő a hon javára.

Másik, a mit elgondoltam,
Vágyam és imám lett:
Vajha lánggra így lehetne
Szítani minden keblet,

Hogy miként e fahasáb itt,
 A hogy égni látod,
 Bárcsak annyit eszközölne,
 — Meleget s világot!

Rakj a tűzre, szép leányka,
 Barna kis galambom,
 Tápot adni kell a tűznek,
 Hogy felsustorogjon, —
 Nem elég, szívben szerelmet
 Gyűjteni szép szemekkel,
 A dics az, fentartni lángját
 Új s új kellemekekkel.

És ti szíves, jó barátim,
 És te messze vendég,
 Gyújtsatok rá, míg a tűz ott,
 Míg a szív itt benn ég!
 Üssük össze serleginket,
 Vígan egyre másra —
 Sűrű nagy füstöt bocsátván
 A nagy áldomásra.

A nagy áldomást a honnak
 S minden jó fiának,
 És a sűrű, hosszú füstöt
 Régi borujának, —
 Hogy, miként e füst sötéten
 Nehezült fölébe,
 Hogy, miként e füst, enyészszék
 Semmiség ürébe!

De mi zúg künn a vidéken,
 Mi süvölt fülünkbe?
 A vihar hárfája zendül
 Társas énekünkbe.
 Rajta szélvész a viharban,
 Rajta, társak itt benn!
 Fölmelegszik lélek és szív,
 Lelkes énekekben!

S ha dalunk oly hangosan szól
 Mint a vész hárfája,
 Ha szívünk oly melegen ég
 Mint e tűz lávája:
 Mit nekünk hó, mit nekünk tél,
 Dermesztő fagyában?
 Csakhogy a szív országában
 Ébredő tavasz van!

A VÉSZ SZELLEME.

Lenn mélyen a földben,
 Melynek közepette
 A néma enyészet
 Lakát felütötte,
 Tanyázom én.

Világom az éjfél
 Vak, síri homálya,
 A rom diadalma,
 Az élet halála
 Én életem.

Köröttem üvöltnek,
A melyek urálnak,
Vad harczban a vészek,
Mint annyi hatalmak.
Csak int kezem —

S föllázad a szélvész,
Mely tombol alattam,
Zúgó paripáját
Bérembe fogadtam —
Elő, elő!

Nyakába hajítom
Kezembül a féket,
Nem nézve, hová, hol?
Bezúgom a léget —
Ki áll utat?...

Lesodrom a szírtet,
Mely csúcscsal eget vert,
Mint nádat az erdőt,
Mint pelyhet az embert
Odább fuvom.

Felszítom a szikrát,
Mely ős elemében
Sustorgva cikázik
A föld üregében,
S ha lángra kelt:

Órjási hegyekből
A földre okádom,
Hogy a mi van és él
A messze világon,
Hamvadjon el. —

Medrébe lesújtok
A néma vizeknek,
Hogy bőszen előttem
Mint rémcek ügetnek
Hegy- s völgyön át.

Elöntni a földet,
Elnyelni az éltet,
Elsodrani mindent,
Mi veszhet, enyészhet,
Merüljön el!

S ha nyargal a szélvész,
Föllázad a tenger,
A láva tüzet hány,
Őrülden az ember
Porban jajong.

Felsíva kedemben,*
Magasra repülök,
Csattogva megá!lván,
Kéjárba merülök
Munkám felett! — —

* Kedvemben.

Most, ember! emeld föl
Fődet, a kevélyet,
Hirdesd, hogy erős vagy,
Hogy gyáva szeszélyed
A föld ura.

Gránit palotáid
Szédelgve inognak,
Kincsedre a tenger
Mélységi vihognak,
Hajód elült!

Mondd zöldnek a rétet
Kalászkod aranyak, —
Árvíz iszapában
Temetve rohadnak
Vetéseid!

Csak állj ki, csak állj ki
A puszta vidékre,
Kiáltsd ki az átkot,
Vagy esdj fel az égre!
Késő nagyon!

Kétségbeesésed
Végső sugarául,
Utánad uszítom
Éjedbe világul
Fáklyám tüzeit!

És fenlobog a láng,
Üvöltöz a szélvész,
Megárad az árvíz,
Nincs semmi menekvés,
Sehol, sehol!

Csak én vagyok ébren
S órjási hatalmam, —
A vész diadalma
Fölöttem, alattam,
Az én dücsöm.

Király vagyok és úr
A merre halál van,
Rettegjetek engem
Életben, halálban
A vész urát!

MAGYAR HÖLGY.

Magyar hölgynek születnél,
Áldd érte sorsodat!
Magyar hölgynek születni,
Nagy és szép gondolat.
Oh hölgy, ki azt megérted,
Mi szép vagy és mi nagy!
Rendeltetés az égből,
A földön áldva vagy.

Szépnek teremte isten,
 Mert hölgynek alkota
 Virág a hölgy, az élet
 Szépsége, illata ;
 Gyöngy, drága s ritka gyöngy ő
 A szívnek tengerén,
 Szelíd és tünde csillag
 A szerelem égén.

De te midőn születél,
 Két hívatást nyerél :
A hölgyét s honleányét,
 Mert hölgy s magyar levél, —
 Te néked szebb, dicsőbb tért
 Szabott a végezés ;
 Születni és szeretni —
 Magyar hölgynek kevés !

Te egy *alvó* hazának
 Lányául születél,
Fölbredő nemzetnek
 Anyjává tétetél ;
 Mit érne tündökölnöd
 Egy büszhödt tó fölött ?
 Mit, szép virágnak lenned
 Gyász sírhalmok között ?

Te néked korcs *apákai*
 Jutott, ébreszteni,
 Hazádnak tűzhelyéhez
Férjed téríteni,

S szived lángjába mártván
Vezér szövétneked,
Hazád szeretetére
Nevelni gyermeked.

Hogy legyen, a mi nincsen,
Egység e bús hazán;
Minden magyar, mi nem volt,
Csak honfi, honleány, —
Hogy egy gyűrűvé forrjon
Árpádnak nemzete!
S e szép arany gyűrűben
A gyémánt gyöngye — te!

Magyar hölgynek születnél,
Tedd hivatásodat!
Egy hon nemtője lenni,
Mi szép egy gondolat!
Oh hölgy, ki ezt betöltéd,
Mi szép vagy és mi nagy!
Rendeltetés az égből,
A földön áldva vagy.

VAHOT IMRÉHEZ.

Pest, augusztus 1-jén 1844.

Ágat kívántál pályalombjaimból
S jegyzékeket, hogy életrajzomat
Megírd belőlük. Hagyd el, jó barátom!
Mit érdekelhet élttem egy hazát,

Melynek (ne vedd dicsekvő álerénynek)
 Még oly parányit adtam; mit nyerend
 A nagy közönség vagy lapod vele,
 Ha feljegyezzük, hol s mikor születtem,
 Mit irtam és mit tettem ekkorig?
 Ha az, mit irtam s tettem, önmagát
 Föntartni képes, fenmarad nevem;
 Ha nem: haláltól meg nem óv lapod.

Vagy azt jegyezzem föl, hol iskoláztam,
 Melyik tanítóm vert legtöbb diákot
 Fejembe, melyik büntetett leginkább,
 Ha szép hazám nyelvén beszélni mertem . . .
 Az iskolát nem úgy tanultam én,
 Hogy édesen gondoljak vissza rá;
 Lelkemnek azt, mit vágyott, meg nem adta,
 S így én viszont adósa maradék.
 Pécszet Virágon és Zalánfutásán
 Csüggött szívem s a Himfy hősregéin;
 Pesten cométának hitt a tanító
 Mint ritka vendégét mathesisán,
 S mert télen a könyvtárnak olvasóját
 Jobban fütötték, mint szállásomat,
 Tanyát ütöttem foliansi közt . . .
 Az isten, a ki keblemben lakott,
 A szent művészet tündér csarnokát
 Mutatta fel lelkemnek álmain,
 S mindent tanultam hangya-szorgalommal,
 Csak azt nem, a mit az élet kívánt.
 Miért mutatnál fel ily életet?
 Melyet ha visszaélnem kellene,
 Igaz, megint csak úgy élném magam;

De hogy fiam, vagy más kövesse azt,
Föltételetlen nem tanácslanám,
Mert irva van, ki e pályára lép,
Az a világgal már számot vetett.
Avagy kevés örömvirágimat,
És szenvedésim hosszú táborát
Irjam, s irassam újra általad?
Azok, barátom, mást nem érdekelnek,
Mint engem és legfőlebb titeket,
Kikhez szívem rokonszerelme vonz,
Az ősz szüléket s jó testvéreket,
Egy két barátot és a szende nőt,
Kiben megüdvözültem itt a földön.
Az öröm törékeny harmatcsepp, barátom,
Az a keserv is: míg a rét virágán,
Vagy a szemeknek pilláin ragyog,
Tükrözve áll gyöngyében egy világ,
A szép szivárvány minden színeiben!
De ejtsd tengerbe a csepp harmatot,
Vagy a világ ölébe könnyedet,
S ki mondja, hogy gyöngyöt vetél belé?
A tenger is, mint a világ is abban
Csak a vizet, a csepp vizet fogadja...
Maradjanak hát szívemé tovább is,
Maradjanak, barátom, birtokomban
Az öröm s keservnek átélt perczei.
Nekem s talán tinektek gyöngyök ők;
A nagy világ nélkülök ellehet. —
Tíz év előtt, huszonkét éves ifjú
Meleg szívemnek érezvén ütését,
Sírtam magányom csendes rejtekében,
Hogy ennyi korra jutván, nem lelék

E nagy hazában szívet, mely szerelmet
Esdő szivemnek testvérlángolással
Megoszsza forrón égő lángjait ;
Most újra sírok, edzett férfiú,
Hogy ennyi korra jutván, mily csekély az,
Mit vágyaimhoz mérve teheték.
E hon nem a lant és babér hazája,
A dalnok ihlett, ihletlen dala
Egyképen elszáll szellők szárnyain,
A nép nem érti meg apostolait.
S mi néha-néha visszazeng dalukból,
Nem a szivé, a sziklabércz echója.
Mit is törődik azzal a világ,
Az ég esőjén nőtt-e a virág fel,
Vagy hű kertésze könnyel öntözé ?
Csak ablakán vagy keblén illatozzék !
Mi gondja rá, miből termett a gyöngy,
Melyet füzérben hord nyakán a nő ;
Érzéketlen kis kódarabka-e,
Vagy érező állatka könnyűje ?
Csak szép nyakát ékitse csillogása !
Mi gondja, vígan szőtte szálait
A száleresztő kis selyembogár,
Vagy életét temette el művébe ?
Csakhogy szövése szép kelméket adjon !
Ez a világ — az a dalnok, barátom !

Vagy azt tudassuk szíves olvasóddal,
Mi rangban állok a polgári pályán ?
Mily hivatalban, melyek czímeim ?
Kunyhóban élek avvagy palotában,
És több eféle fontos dolgokat ?

Rangomra kurtán hangzanék a válasz :
«Író vagyok» — vagy ha hizelgeni
Szabad magamnak — «költő!» ebből áll,
Ennél egyébre nem vágyódom én,
S nagyobbra nem kell, hogy lelke törekjék.
Polgári pályám megvagyon nekem,
A legszívélyesb nő rokon szívében,
S egy gyermekimben szépen sarjadó
Családi élet földi édenében.
Ennek s hazámnak minden érverést
Szentelni, tartom legszebb hivatálnak ;
S így czímem is csak úgy legyen s csak egy
Az emberé és a hű honfié.

HIT, REMÉNY ÉS SZERETET.

Téged *biszünk*, nagy Isten,
Mindenható király !
Ki földön és az égen
Örökké vagy s valál,
Ki térben és időben
Megfoghatatlanúl,
Mult és jelen s jövőn
Áldásként átvonúl.

Benned *remélünk*, Isten !
Mert nyilatkoztatád,
Hogy úgy imádkhatunk mint
Kegyes szelid atyát,

Ki szent gondviseléssel
 Fejünk felett viraszt,
 Ki tévedőknek is nyújt
 Szelid, kegyes vigaszt.

Téged merünk *szeretni*
 Fiadnak általa,
 Ki szent, dicső tanával,
 Mely szeretet vala,
 Az isten és ember közt
 Szent híd gyanánt felállt,
 S ki által így az ég s föld
 Egy szép egésszé vált!

Téged hiszünk, nagy Isten,
 Ég, föld dicső ura,
 Benned remélünk, Isten!
 Szelid kegyes atya.
 Téged merünk *szeretni*
 Fiadnak általa;
 Mert te vagy a szeretet
 Legtisztább hajnala!

MAGYAR LEÁNY DALA.

Magyar leány vagyok —
 E szóra szívem feldobog;
 S ha nem dobogna hangosabban,
 Kitépném enmagam...
 Inkább mi sem, mint nem magyar szív,
 Ez esküm s jelszavam!

Magyar leány vagyok —
Hazám nyelvén szólok, tudok;
E nyelven esdek istenemhez
Imámban a honér';
E nyelven esküszöm szerelmet,
Síromba ez kísér.

Magyar leány vagyok —
Szívemben, érzem, láng lobog,
Szeretni egykor tiszta-híven,
Szeretni lelkesen...
De kit szívem választ, magyar fi,
És honfú legyen!

Magyar leány vagyok —
Magyar nő lenni lángolok,
Hogy szebb, nemesb jövőt teremtsék,
Mint volt a múlt s jelen,
Hol minden férfi honfi s a hölgy
Mind honleány legyen.

Magyar leány vagyok —
Mert lenni más nem is tudok,
A könyv, mely lelkem nemesíti,
Rosszabb-e, ha magyar?
S a honi kelme, melyet öltök,
Tán rútabbúl takar?

Magyar leány vagyok —
S az lenni síromig fogok,
Ne légyen a hon, dalnokával

Sohajtni kénytelen:
 Hogy nőtlen ország Magyarország;
 Mert hölgye — idegen!

Magyar leány vagyok —
 Érzem, ha szívemhez nyulok...
 Magyar leány és hon leánya,
 Mily büszke öntudat!
 Hitem, szerelmem szent könyvében
 Ez legszebb ágazat!

BEZERÉDI ISTVÁNHOZ.

Pest, januárban 1845.

Hallám a hírnek gyász kongásiból
 A nagy csapást, mely kebledet találta,
 A szörnyü rablást, melyet házadon,
 Elkövetert az ó év angyala,
 Hogy megrengett belé az ősi ház,
 Meg férfi kebled gránit temploma.
 S midőn az új év földerült reád,
 Feldúltan állott a ház, a kebel,
 Mert a mi éke és reménye volt,
 A testben és lélekben ékesen
 Fejlett virágot, szíved büszkeségét,
 Tolnánk virágzó *Flóráját*, halálos
 Lehelletétől elhervasztva lelted.
 Hallottam és elképedék, ... előttem
 Állott egész nagyságában keserved:
 A gyermekvesztés sajgó érzete,
 Mely átnyilalta kebled húrjait,

A kín, a hosszú, tompa fájdalom,
Mely rákövetkezők, előttem állt, —
S nagy vakmerőség volna, érezem,
Ily kínok ellenében, a vigasznak
Szavát emelni, rút szentségtörés,
Sajgó sebeit föltépní általa.

Te nem szorúltál érzelgő vigaszra,
Elég neked, ha résztvevő szivekkel
Találkozol. Lelked magasztosabb,
Kebledben edzett férfi szív dobog,
S nagyobb csapás nem görbitendne meg;
Mert mind a kettőt *egy nemzet* baján
Edzéd meg, egy hullámon hányatott
Ország hajóján neveléd szilárddá...
Te a hazáé vagy, — nem durva Brútus,
Ki hajthatatlan sziklaként tekinti
A bárd alatt elhullni gyermekit,
S a mélyen érző szív legemberibb
Tolmácsait szégyenli, a könyűt;
S nem is könyűkben fürdő asszonyember,
Ki lágy panaszba fojtja életét;
De mint a régi Hellás hősei,
Szálkardra hívod üldő sorsodat,
Melynek minél nagyobb csapása rajtad,
Annál erősbnek érzed karodat,
Annál magasztosb hévvel gyúl ki benned
Az égi szikra: tenni halhatatlant.

Im mostan is, míg törzsöd pusztítója,
A zord halál kegyetlen angyala,
Házad köré cyprusberket kerít:

Te a hazának sivatagjain
 Egy nagy oasiszt ültetsz, mely utóbb
 (Az isten adja, hogy megérd) virágzó
 Kertté bővölje Brassóig Posonytól
 És Kárpátoktól Ádriáig e hont!
 És míg az ó év fájdalmas sebet hagy
 Háza- s szivedben: Te az újat azzal
 Kezded, hogy a honnak egy ó sebére
 Erőd szerint első rakj gyógytapaszt,
 Midőn nemes lelkednek ösztönéből
 Első sietsz, nem szóval és csak elvben,
 De tettel a *közterhben* részesülni.
 Légy üdvözölve, Tolna büszkesége!
 S engedd, hogy én is, Tolna hű fia,
Hazánk első adózó nemesének
 Egy tölgygalyat kötözzek homlokára,
 S kevély örömmel hirdessem hazámnak,
 Hogy ennyi milliók között ez évet,
 Kik azt megüdvözölték e hazában,
Bezerédi üdvözlé meg legdicsőbben,
 Midőn kezvedben, mintegy istenülve
 Ez oklevéllel léptél, tapsaink közt
 Az ujdón évbe, vajha mint te *be*,
 Mások belőle akként lépjenek *ki*!
 S ne légyen egy magyar nemes hazánkban,
 A ki magasztos példád ne kövesse!
 Azok pedig, kik táborunknak eddig
Elméletet hánytak föl félszegen,
 És pusztá szép szót, elnémuljanak!
 A vád ezentúl megczáfolva áll,
 S barát és ellenoldal egyaránt
A tettek emberét tisztelje benned.

Igy lesznek íme, nagy hazámfia,
Az üldöző angyalnak sebei,
Miket szivedbe dőf tűzfegyvere,
Gyémánt-kövekké honfi-melleden :
És a halálnak cyprus-ágiból,
Babér-füzért fejedre így varázsol,
Ki kebeledben él, a genius,
A halhatatlanságnak angyala.

ZRÍNYI ILONA.

1699.

Munkács magas várában ül Zrínyi Ilona,
Körötte vérbiborban a tájék alkonya ;
A karszék, mely nyugalmat fáradt testének ad,
Márvány pallóra ejti ruhája bársonyát.

Karszék előtt asztalka, aranyzott lábakon,
Asztal fölött kitárva nagy kapcsos könyv vagyon ;
A könyvet a magas hölgy csak most lapozta át,
S mintegy pihenve rajta nyugasztja hó karát.

Fürtös fejét a könyvről majdan fölemeli,
S felcsillog a könyúcsepp, mely szép szemét teli ;
Ilyen, midőn fenséggel, de fellegek közül
A nap, megtört sugárral, az égen fölmerül.

S hosszan, sokáig néz még e nedves pillanat,
Mig nedve gyöngygyé fagyva, arczán alászalad, —
Mert, melyet olvas a könyv, nagy dolgokat jegyez ;
Dicső, de gyász családja gyász krónikája ez !

Olvassa *szép apjáról* Szigetvár ostromát,
Hol honja veszni hagyta legelső bajnokát,
Ki húszezer törökkel raká körül a sírt,
Melyet dicső nevével a hír könyvébe irt.

De a ki, bár dicsőn halt, mint áldozat esék —
Mert a dicső dicsére szűkkeblű törpeség
S vágytársi féltékenység irigy agyart fene;
És Zrinyi Miklós vesztét megérte ellene.

Nagyapja, György, öröklé Miklós erényeit,
De együtt örökölte irigyit, ellenit;
Országos harczy híre, ajkán a nyílt szavak,
Wallenstein táborában szálkával voltak.

S a fővezér Prágában asztalt terít neki,
De *ételét* a hősnek éltére tette ki,
A németek vigadtak, folyt Rajna tűz bora;
De Zrínyinek utósó a szörnyű vacsora!

Olvasta *nagybátyjának*, más Miklós életét,
A nagy hírű vitézét, a kedves dalnokét,
Ki észszel a tanácsban, fegyverrel a csatán,
Ki lantja zengzetével tündöklött két hazán.

S kit, míg pápák s királyok méltatják érdemét,
Honn Montecuculinak ármánya elveszit,
S kinek akár a vadkan akár csel ölte el:
Ártatlan ontott vére kiált az égbe fel! —

Olvasta és erében megjegyedett a vér:
Péter, tulajdon apja, kit most a gyász sor ér;
Kit, mert a sérclmnek emelte zászlait,
Bécsnek ítélőszéke palloshalálra vitt.

Péterrel hullni látja s elveszni egyaránt
Anyjáról *anyabátyját*, a hősi Frangepánt,
S könyűt ejt és átkot mond a véres nap felett,
Mely a testvércsaládnak ily rémes sirja lett.

Olvasta *első férje*, Rákóczy napjait,
S még egyszer átforgatja lelkének lapjait,
Hol régi csalt remények, nagyság s fény álma jár,
Vágyának egykor réve — most csak sirhalma már.

Hol sorsa szövedékén mint hosszú gyász fonál,
Egy cselszövő napának vészjósló képe áll, —
S csendes, szelid imát mond szegény Rákóczyra!
Báthori Zsófiáért könyezni nem bira!

A gyásznak nincs-e vége? s te sorsok hirnöke,
Sötét könyv, a kapocscsal, koporsó vagy-e te?
Nincs vége még a gyásznak, mert él még Zrínyi vér!
S a könyv az érczkapocscsal még tápot egyre kér!

S még olvasott tovább is Munkácsnak asszonya,
Saját házának áll ott hanyatló alkonya;
Benn *második férjének* döbbentő rajza van,
Egy háborított tenger, vész csapkodásiban.

Elhagyta a szerencse, elhagyta Tökölit;
Árulóvá lett rajta ember, szerencse, hit,
Török rabságban tartják őt, Bécsnek karjai,
S Munkács alatt — mi kell több? — Karaffa ágyui.

De rendületlen áll még a várnak kőfala,
Erőben és reményben áll Zrínyi Ilona;
Az ostromló seregnek ágyúgolyója száll
S az úri hölgy székénél a bársonyban megáll.

«Nem szenvedett-e már meg, oh isten, e család!
Mikor veszed le rólunk karodnak ostorát?»
Szólt s felriad helyéről az ékes úri nő, —
Egy viharoktól sújtott, de büszke czédrus ő.

«A könyvet nyitva hagytam! kezemben a tolú,
Mit írjak még beléje, derű-e vagy ború,
Mit végzésed parancsol?» — s a tollal szép kezén,
Áll, istenétől várva, mi lesz a végzemény...

S megnyílik ím az ajtó! Bécsből egy gyors követ
Öcscséről, Boldizsárról ily hirrel érkezett:
,Öcsédről, Boldizsárról hirt hoztam, asszonyom!
«Szólj — mond a hölgy — ártatlan fogságát jól tudom.»

,Már nincsen börtönében! — mond tompán a követ! —
Sok év után igazság győzött a bűn felett;
De haj, mit ér az ifjan-öszültnek, hogy szabad?
Agyában örült lelke örökké rab maradt.«

«Isten ne hagyj!» — kiált fel a hölgy s székébe hull?
Vélnéd egy szikla rendül a föld ingásitul.
«A legutolsó Zrínyi — szól s kínja iszonyú! —
Van-e kezedben, isten, több töviskoszorú!»

A gyászkövet kifordul, utána mint a fal,
Sápadtan és fehéren, beront egy ör s rivall:
«Mentsd meg magad s a mid van, kegyelmes asszonyom,
Elárult rőt diákod, a hűtlen Absolon!

S mit három éven által mint hős oltalmazál,
Munkács utósó várad császár kezére száll;
Reád pedig s fiadra Bécsnek fogsága vár!»
S szólt még — midőn Karaffa előttök álla már!

«Karaffa e teremben ; sokat mért rám az ég !
 — Szólt megadással a hölgy s fölegyenesedék —
 Legyen, vezér, meghozva a legfőbb áldozat :
 Vidd Bécsbe meg, mert úgy kell, meghódolásomat.»

«Kötésünk áll, — folytatja — én s népem hódolok,
 S fiam kezesnek elmegy, többet nem adhatok...
 A nő kitépi nektek keblébő! gyermekét,
 S ti — megnyitjátok érte férjemnek börtönét.»

Szólott s gyengéd karokkal átfonja kis fiát,
 Hosszan végig csókolja szép arczát, homlokát.
 «Viddmost, vezér! de tudd meg — szólott, — hogy a helye,
 Honnan kiteped, véres — s ez anyja kebele !»

S a könyv, az érczkapocscsal, ujjabb gyászszal telék,
 (Hogy a gyász rajzolója, a toll, nem vérezék !)
 A toll s a lap nem vérzik, de annál véresebb
 A legnemesb hölgy szívéen az óriási seb !

S harmadszor nyílt az ajtó — a hölgy sikoltva kél,
 Tököli lép elébe, — most már mindent remél !
 «A hécsiek szótartók ; szabad vagy s újra itt !»
 Kiált s férjére fonja, mint repkény, karjait.

„Szabad — ha úgy akarjuk — mint légben a madár,
 Kit egyaránt lőhet le vadász és vadkufár !“
 Viszonz a férj sötéten s gúnygörcscsel ajakán. —
 „Földönfutókká lettünk ; száműztek, Ilonám !“

«Nincs hát egyéb számunkra csapásnál !» szól a nő,
 S áll megtompult érzéssel, dermedten mint a kő,
 A nagynevű családnak utósó sirköve, —
 A könyv utósó lapja nevével telve be !

S hajóra száll férjével, roncsolt hajó maga,
 Melynek nehéz viharban ketté tört árbocza;
 Melyen kötél, vitorlát széthasgatott a szél —
 De érczerős keblében töretlen a sziv él.

Rég sir takarja immár férjével Ilonát,
 Szép Ázsiának földé nem bántja hült porát;
 A könyv az érczkapocscsal itthon maradt nekünk,
 Illik: szent borzalommal benn szétekintenünk!...

KELET NÉPÉHEZ.

Mi vagyunk-e még a hét vezérnek
 Sarjadéki, tiszta, szittya vér?
 Mi vagyunk-e vére még a vérnek,
 Melyet ontott a szent hét vezér,
 A midőn nagy Árpád nemzetének
 Hont szerezni esküt esküvének?

Ók az esküt, a szentet, kimondák,
 S vérben itták rá az áldomást:
 Mi, kikért a hősi vért kionták,
 Elfeledjük a nagy tartozást?
 Vagy tán nem köt, mert nem esküvésünk?
 És a vér, mit ittak, nem mi vérünk?

Itt van a föld! Kárpátok tövében,
 Völgye, halma e vértől kövér:
 A kaszás derékig áll fűvében,

Dús kalászin áldás a kenyér !
S van hizalmas nyája, van borága,
Drága érczet rejt a bányá ága.

Im de a föld, oly gazdag magában,
Mért virágzék csak felére fel ?
Mert a föld lenyügző bérigában,
Mert a nép rajt bérigát visel ;
Mert a földön ég malasztja mellett
Emberátok vad burjána termett !

Itt van a víz ! négy folyó medrében,
Dráva, Száva, nagy Dunánk s Tiszánk ;
Annyi életér a hon szívében,
Mennyi cseppje áldást hozna ránk.
Itt a tenger, őz gyanánt a szélen, —
Mint egy isteneszme terjedékben !

Im de a víz, négy folyód zugása,
Többször átok, mint áldás, mit ad ;
Négy szilaj mén ádáz nyargalása,
Mely kocsit kocsissal elragad —
S tengerünket, ész és kor daczára,
Tétlenségünk vas lakatja zárja !

S itt van a nép ! mely nyolcz századon túl
A nemessel együtt vérezék,
Mely ekéhez, kardhoz egyaránt nyúl,
A hogy a harcz kérte vagy a bék ;
Itt van a nép, vére még a vérnek,
Sarjadéka a szent hét vezérnek !...

De a népet megtöré igája,
 Nyolcz száz évet könnyyel áztatott,
 És ha van, tövisből van virága,
 És ha vet, magának vet magot?
 Láthatára sűrű, vastag éjjel...
 S fáklya nincsen, mely oszlassa széjjel!

Mi vagyunk-e, mi vagyunk-e, kérdem:
 A nagy Árpád sarjadékai?
 Mi vagyunk-e, váltva ősi véren,
 Ős elődink méltó fiai?
 Kik, midőn véren hazát szerzének,
 Nagy, dicső nemzetté esküvének?

Az elődök a törvényt kimondák,
 S megtarták az eskü szent szavát:
 Hogy, kik mint ők véröket kiontják,
 Legyen egy a nagy nemzetcsalád,
 És, ki híven küzd a köz hazáért,
 Köz javából egyaránt vegyen bért.

Mi a törvényt esküt és a népet
 Megvetettük sok száz éven át;
 Jog fölé a kény hatalma lépett,
 S szörnyen megcsonkult az őscsalád!
 És a földön, vízen és a népen
 Isten átka fekszik szörnyűképen!

Fei tehát, ha még egy szikra benned,
 Fel, keletnek népe, tette fel!
 Őseidnek lelke még-e lelked?

Megmutatni új, nagy esküvel.
És az eskü szent zsolosmaképen
Kárpátoktól Ádriáig érjen.

Oldassék meg a földnek bilincse,
A tulajdon szent legyen s örök;
S lészen a föld népeidnek kincse,
Színarany az istenadta rög;
A mi szárnya a madárseregnek,
A szabad föld az a nemzeteknek!

Fékre vedd a víznek tombolóit,
A világnak nyisd meg kapuját —
Öt világrész lássa lobogóid,
Lássa gályáidnak árboczát!
Tenger a föld vére, — lüktetése
Népek- és hazáknak érütése.

És a nép, mely vér a régi vérből,
Nyerje vissza régi részjogát:
Osztalékát vizből és kenyérből,
És a törvény védő paizsát;
S mert terhet visz, oszt a köz hazáért:
Köz javából egyaránt vegyen bért!

És te isten, a véghetlen égben.
Magyaroknak védő istene!
Szentelisd meg összes összeségben
A mi esküt a nemzet tevé, —
Add hozzá az ember legfőbb kincsét:
Szabadítsd fel a *szellem bilincseit!*

S fény, dics árad Árpád nemzetére,
 Mely megérti vére érdekét;
 Vagy halál lesz hosszú bűne bére,
 Mint ki elvetette istenét —
 És betelve ezredévi átkunk:
 Hogy magunktól jöjjön pusztulásunk!...

A ZARÁNDOK.

Ott volt Palæstinában
 Mint bűnbánó barát;
 Fejére hinte hamvat,^{1a}
 És ölte szőrcsuhát.

Sarúját elvetette,
 Hogy merre tévelyeg,
 A kő s útféli tüske
 Talpát tépdezze meg.

Bőjtöt szabott magára,
 És kínos szomjazást;
 Magát bántatni hagyta,
 De ő nem bánta mást.

Hosszú zarándok-útja
 Imádkozásba mult,
 Ah mégis leike, mégis
 Nyugodni nem tanult.

A Szentföldről Rómába
 Ment új sanyar között,

A pápa szent székénél
Két térde megtörött.

Sírván borúlt lábához :
«Oh mondd meg, szent atyám,
Nagy bűnömért bocsánat
Ha száll-e én reám?»

S meggyónja borzalommal
És súgja nagy bűnét...
A pápa összezsapta
Imára két kezét.

A kegy sugára arczán
Haraggá változó,
És ajkin mint az égnek
Dörgése zeng a szó :

«Istennél a bocsánat!
S bűnért irgalmazás;
Csak egy, mit nem bocsát meg...
A bazaárulás!»

ÁLDOMÁS DEÁK FERENCZRE.

Ápril 20-án 1845.

Csordultig áll a telt pohár
Somlyó arany nedével,
Csordultig telve szívem is
Kedvemnek érzetével ;

Kelyhem- s szívemnek fenekét
 Ma még mindenki lássa —
 Az áldomás, mit ma iszom,
Deáknak áldomása !

Midőn pohárt tölt a magyar,
 Előbb azt föl nem önti,
 Mig égre nem fohászkodik,
 Vagy társra nem köszönti :
 S így a magyar, ha bort iszik,
 Nagyot, dicsőt említhet ;
 Az áldomás megszenteli
 Hő ajkin a beszédet.

Hiún tehát nem játszom én
 Deák dicső nevével,
 Midőn együvé fűzöm azt
 E bor nemes gyöngyével ;
 A gyöngyfűzért mint áldomást
 Tölt poharamba ejtem :
 S hogy érte ittam veletek —
 Halálig nem felejttem

Fel, fel tehát, mint a patak
 Somlyó aranya folyjon !
 Minden pohár, minden kebel
 Fenéig felbuzogjon !
 Mert mint a földnek feneke
 A legjobb érczet rejti,
 Tengerbe istennek keze
 A legszebb gyöngyöt ejti.

Miként a szívnek rejtekén
 Az érező kebelnek,
 A szív leghőbb érzései
 Láthatlanúl teremnek :
 Úgy a pohárnak fenekén
 Utósó csepp borában
 — Ki nem hiszi kísértse meg —
 A legnemesb ital van!

De ezt a cseppet azután
 — Hogy senki ne felejtse! —
 Mindenki, a ki itt vagyon,
 Deákunkra köszöntse!
 Úgy légyen a vér benne vér,
 Igaz, való magyar vér :
 Mint poharát kiíjsza ma
Az ország Deákjáér!

BARNA BANDI ÉS. KEDVESE.

Szép finom lent sodra pergő rokkafán
 A menyecske, czifra mint a tulipán,
 Csipkés ujjá gyolcs ingének hófehér,
 Tarka szoknya s kendő rajta mint a vér.

Rokka mellett a menyecske fenviraszt,
 Várva várja, kinek gondja, a kit, azt.
 «Hej galambom — így sohajt fel — kedvesem,
 Tán hogy már ma nem is lát meg én szemem!

Jaj biz érted még ma szívem meghasad,
Fehéríteni nem is kell már fontamat;
Könyeimmel hófehérré áztatám,
Szinte szemfödélnek illenék reám.»

Szólt, s kívül az éji szélvész rája zúg,
A falórán tizet szólott a kakuk,
De nem zúg a szél, sem óra annyira,
Hogy kívülről mégis neszt ne hallana.

Lónyerítést hall, s rokkája elakad,
A pitarba, tudja kihez, kiszalad.
A pitarban hoka lován Bandi áll,
De lováról most az egyszer le se száll.

«Egy ital bort, Borcsa, lelkem frissibe!
Négy órája hogy nyomomban a megye;
Még csak a hidig juthassak el hamar,
Azt felrántom, s túl az erdő eltakar.»

S friss italt hoz a menyecske, enyhadót,
Ad mellé egy hosszú csókot, biztatót.
«Soha mint ma, oly forrón nem vártalak;
Jobb lesz mégis, hogy megmentve tudjalak.»

S a zsvány száll, mint szellő, mint gondolat,
A menyecske szívverése elakad;
Piros arcza elhalványul mint a fal,
Lódobogás, százszoros az, a mit hall.

Az igazság van nyomában Bandinak,
Már a hajdúk a kert alatt hajtanak...
A menyecske nem gondol csak Bandira,
S rémes eskü száll vonagló ajkira.

«Meg ne fogják, istenemre, a ki él,»
És kezében fáklya lesz a rokkanyél...
A zúgó szél mintha mondva zúgana...
S pillanatban lángban áll a kis tanya.

Hol van a szív, mely ne könnyörülne meg
Égő házáért siró nő könnyinek?
A tüzet eloltották a pandurok, —
Barna Bandi már a folyón túl robog!

Pandurokkal Bandi nem találkozott, —
Ámde kedvesével még kezét fogott.
«Felgyujtottad életemért házadat,
Hol fogod most kipihenni magadat?»

«Ád az isten nyáron árnyat, lágy füvet,
Télen által ránk terítjük szűrödet,
S ha még a rakásfa sem lesz jó meleg,
A meleget forró csókom hozza meg!»

AZ ÉJI LÁMPÁHOZ.

Jó lámpa, régi társam és virasztóm,
Előled az éj korma elhalad;
És én tövises pályám bérczes útján
Közelb, közelb vergődöm általad,

Vedd háladásom a nyújtott világért! —
De ah, mi ez? elalszol-e tehát?
Költőd, ha kell, világokat teremthet,
De nem teremtheti meg — olaját!...

Minek kívánjak fényes ragyogást,
 Elég, ha tettem, a mit te nekem...
 S ha egy könnyű hull is sírom porára:
 A nap fényét nincs mért irigyenem!

HAZÁMHOZ.

1846.

Hazám, hazám! Árpád dicső hazája,
 Multadban szépnek, nagynak hős tanyája!
 Mivé levél e szűk jelen karán,
 S mi vár reád még a jövő nyomán?
 Im elhalának a dicső apák,
 Kik érted szívök vérét áldozák,
 Kik megrakák a nagy épületet,
 Melyet csodált és félt nyugat, kelet,
 S a hét vezér hajh! s Árpád szent neve
 Emlékeinkben már csak hitrege!

Elhaltak István, László, szenteink!
 Kálmánról vannak csak sejtelmeink;
 Tudunk kevéskét Béla harcziról,
 A vad tatárok bős csatáiról;
 S a pusztítás nem fájna annyira,
 Melyet hazánkon tett dúló kara:
 De pusztitóbb volt a halál szele,
 Mely Endrével vég ágát törte le
 Az ősi törzsnek. A vér elfogya,
 Melyet nagy Árpád e honnak hagyta!
 Helyébe új vér szivárgott belénk...
 S mi változást alighogy éreznék!

Elhalt Lajossal nagy Mátyás király,
 Nevére még csak emlékkő sem áll!
 Dicső apjára ha emlékezünk,
 Magasztosabban lángol kebelünk;
 De szent erényét, hány, ki követi?
 Mint ő, hazáját úgy ki szereti?
 Nyomban követte őket a csata,
 A mely Mohácsnak «sír» nevet ada;
 A sirnak hantján könyekhez szokánk,
 S midőn fölérzénk — készen volt igánk.

Igát viseltünk gyáván, csúfosan,
 (Gyalázatunk könyvünkben írva van)
 Igát viseltünk Árpád fiai,
 A hős, szabad nemzetnek sarjai!
 Békóban a nép nyögve görnyedett;
 A hős csatában küzdve elveszett;
 A hon javát, savát — hallgasd meg ég! —
 A zsarnok és — az áruló szedék.

Kiszenvedők ezt is. Megtört igából
 S ketté hasított láncz kemény vasából
 Fegyvert kovácsolt Árpád gyermeke,
 Szabadság lett győzelmi éneke;
 És elvonulván a nehéz vihar,
 Új életet kezd élni a magyar.
 Honába visszahozta két kincsét;
 Vallása istenét és szép nyelvét,
 S lerontva külbálványok szobrait,
 S mindent, mit abba ellensége vitt,
 Kinyitta nekik isten templomát,
 S szabad tanácsa szabad csarnokát;

Onnan miként a csattogány dala,
Költő lantjáról szerte szárnyala.

És most — ez új lét, új regg hajnalán
Indulsz-e újra veszni, én hazám?
Állásod, oh hon, aggalomra költ;
Ingóbb alattad, mint tán volt, a föld.
Ön táborodban a vész mételye,
A súlyedésnek megkapott csele:
Félig kivívott szép babéridat
Még föl sem tűzted jól, saját fiad
Saját magadtól megirígyeli,
Egymás fejről dühvel tépdeli.
S részeg tanyákon ittas kortesek
Közé hajítja. Őt más érdekek
Vonják, nagyobbak, mint a szent hazáé —
A hivatalkór, s kártya-asztaláé...
Isten! ne hadd, hogy kit oly sok vihar
Nem dönthetett meg eddig, a magyar,
Tanuljon végre *hazaárulást*,
S magának adja meg a végcsapást!

EGY NAGYÚRI KASTÉLYBAN.

Gödöllő, 1846. május 31.

Ki helyhetett e bájvidék ölébe,
Némán borongó kastély, tégedet?
A természet s művészet frigybe lépe,
Ékitni nyájas, szép környékedet.

Körötte a kert, nagyszerű diszében,
Az új tavasznak pompájában áll;
Zöld lombjaid közt, édes hangcserében,
Ezer madárka lejt és hangicsál.

Itt tarka népe a virágligetnek,
Ott a mosolygó rét enyelg körül;
Amott az ősi sorfák integetnek,
Lankadt kebelnek édes enyheül.

Ezüst tavadban rátartó negélylyel
Uszkál hattyúid játszi serege,
S a hányszor benne megfürdik szemével,
Szebben derül fel a táj kék ege.

Mértföldre terjedt nyéked * egy kis ország,
Ezernyi vadnak ád mentő tanyát,
Völgyed hüsében a gazdag majorság
Dúsan mutatja barmaid sokát.

S köröskörül a helység duska népe,
Mint raj sűrű és forr fáradatlanul;
Mindütt az élet és a munka képe!
Ily képen a szem s szív megittasul.

És mindezek közt, ennyi báj körében,
Némán te állsz csak, kastély, egy magad!
Mi átok ül épületed kövében,
Hogy rajt ez élet viszhangot nem ad?

Volnál sötét rom, pusztaság tanyája,
Megérteném e síri csenedet...
De im tetődnek fenáll koronája,
Fehér faladhoz jártas út vezet.

* Nyék = környék.

Kapud kinyílik, a pitvar seperve,
Virágsorok közt a lépcső megyen,
S a néma kastélyőr kegyét kinyerve,
Végig megyünk a pompás termeken.

Dús termeid fényt és pazart lehelnek;
A fényes bútor vendégkészen áll;
Itt hangszerek, ott játművek * hevernek,
A fal remek föstvényekkel kínál.

Mindent találok... csak, ki ennyi kincsen
Örülne, embert nem és életet!
A fény s pazar holt, mert gazdája nincsen...
A szív szorongást érez kéj helyett.

Hol állok én? élőknek csarnokában?
Vagy néma holtak közt járok, kelek?
Mindütt kísértetes, mély hallgatás van,
A tárgyak újak s mégis régiek.

Egy Herculanum súlyedett-e itt el,
S most régi keble újra felnyilott?
S én itt magasztos, szent, gyermekded hittel
Csodálhatom a régi szép- s nagyot?

Nem, nem! szobáid tündér ékessége
Újabb időnek hordja bélyegét...
Ez egy magyar családnak ősi fészke,
Csak az hagyhatja így el örökét!

A fecske visszatér szerény lakához,
A gólya régi fészkéhez siet, ...
Csak ember, a ki hűtelen honához,
Vadász hazáján kívül élveket.

* Játmű = játékszer.

LEVÉL VACHOTT SÁNDORHOZ.

Pest, júliusban 1846.

Te vígan éled s egyszerűn, barátom,
Künn a vidéken élted perczeit;
Boldog, mivel nem érzed a világnak
S az embereknek cselszövényeit.

Mindenkor édes andalgás borít el,
Majd a vidáman csörgő csermelyek,
Majd berkeidnek enyhádó homálya
Lelkedben édes kéjt ébresztenek.

S eltelve dőlsz a Músa bájölébe,
Zengesz szerelmet, és zengesz hazát, . . .
Egyszerre kedves nőd virágokat hoz,
S megkoszorúzza szíve dalkokat.

Igy múlnak évid, míg a holt falak közt
Én mint tövéről vágott ág vagyok,
S a büszke város pompás csarnokában
És cifra bábjain jéggé fagyok.

Boldog, kit a lant koszorús leányi
A szent költészet szárnyán hordanak,
Kinek lantjára s ihlett homlokára
Rózsák- s babérból fűzért fontanak.

Nem bántják annak szíve nyugodalmát
A nagy világnak színjátékai,
S ha ragyogás és fény dagasztja keblét,
Az érdem bérét kérik vágyai.

És míg a hivság lelketlen csoportja
Mulékony földi élvezéért siet:
Ő a dicső természet égi keblén
Nemesb valóval tölt lelket, szívet.

S a kis pataknak csörgő szökdelése,
A víg madárka zenge hangjai
Lesznek szerelme — s mint ezek vidámak,
Élet- s erőben dúsak dalai.

Ah, éltem én is, éltem én, barátom,
Arkádiának báj virányain,
Csüggtem barátság- s forró szerelemnek,
Csendes közészer boldog karjain.

Most mint az angyal, kit Isten haragja
A fényes égből el-kiszáműzött,
Állok kopár falak közé szorítva,
Járok szű nélkül szűtlen nép között.

Az ifjú álma, férfi küszködési
Partot nem érnek itten, érezem;
Mit érnek álmim, mit legszebb reményim,
Ha küzdelemben kell elvérzenem?

Mit ér a lant, hideg, kopár falak közt,
Ha zengeménye tompán visszahull;
Mit ér, ha volna koszorúm? sirok közt
A koszorú is bágyadtan virúl.

Adj csörgő csermelyt, fris szellőt, barátom!
Zengő hegyek közt árnyas berkeket,
Hol én a pap s oltárom a természet,
Hol rám a kék ég s a zöld rét nevet.

Elmondom én is még ott a dal árját,
S a dal zsolozsma léssen ajkimon ;
Nap és a hold lesz csendes hallgatója,
S szellők viendik völgyön, ormokon !

Mit bánom én, mit, hogyha hallgatóim
Közt lesznek-e, nem lesznek emberek ?
Ott lesz az erdő, ott a bércz echója,
A kik dalomra tetszést intenek.

Ott lesz te s szép nőd, ott lesz kis családom,
Anyjával a lány s két pajkos fiú . . .
Hol kell, barátom, mondd meg, és mi áron,
Költőnek ennél kedvesb koszorú ?

ŐSZI DAL.

1846.

Elküldtem őt, hozzon virágot,
Mert nemcsak a tavasz,
De hoz virágot még az ősz is —
S elment a kis ravasz.

Elment, de ekkor gondolám meg,
Mi gyermek-kábaság !
Már rég a szőlőt is leszedtük,
Hol nőne most virág ?

És im betoppan a virággal,
Egy zöld csomó kezén ;
Mint édes ajkán, friss eperke
Piroslik levelén.

Oh ősz! ha ily bűvös varázsszal
 Bir szent lehélleted,
 S az ég szabadján a gyümölcsöt
Másodszor érleled;

Oh, bájos ősz csodás fuvalma!
 Hozzád száll hő imám:
 Te járj át érlelő szeleddel
 E senyveteg hazán!

Hogy a mi fattyusarjadékok
 Hajtott a kikelet;
 Mit érlelés helyett, tűzével
 A nyár kiégetett,

Te hozd újabb virágozásra!
 Nem kérek én csodát;
 Az ő helyett egy é betűcske,
 Megmentné a hazát!

A PÁSZTORTŰZ.

Sötét az éj, a merre eltekintek,
 Alig két lépésig terjed szemem;
 Gyermekkoromtól ismerőm e tájék,
 Hová visz útam? meg nem mérhetem!

Aludni ment-e valamennyi csillag,
 Vagy megvakult köröttem a világ?
 Ott mégis ah, egy csillagocska látszik.
 Vagy földi tűz? mi a látkörre hág? . . .

Egy csepp a tenger véghetetlenében!
Parányi mint a Jánosbogara;
Miként ha sírdomb volna a kerek föld,
S ez egy lámpácska égne rajt maga.

Ne félj, a fénypont nem lidércz az éjben;
Sem égi csillag, el nem érhető.
Pásztorház az, csak közelebbről érd el,
Elég világos és melengető.

Igy gyújt világot a költő az éjben,
A tűz sugári messze látszanak;
Kisértetes lidércznek tartja egyik,
Másnak hideg fény, tünde légalak.

Oh lépj közel, eloszlik a lidércz rém,
A légi csillag máglyául lobog;
Meleg tüzénél csendesen cserélnek
Dalt és regéket csendes pásztorok.

S ha megpihenvén meghallgattad őket,
Megáldod a tűz enyhe melegét;
S talán egy és más dalban vagy regében
Szivednek enyhét, vagy kéjét leléd!

KÉT ÁRVA.

Síriján a jó anyának
Két árva sirdogált,
Kesergő bánatának
Irt, enyhét nem talált.

«A föld ölébe vitted
Szerelmed, jó anyánk!
Kinek lesz most helyetted,
Kinek lesz gondja ránk?»

S a sírt szelíd virággal
Körülültetgeték,
Könyűjök harmatával
Naponként öntözik.

De a legszebb virágot
Mindenkor elvivék,
Egy sziklakőbe vágott
Szent Szűznek szentelék.

«Oh szent szűz, esdve kérünk,
Tekints kegygyel reánk;
Te légy hitünk, reményünk,
Anyánk helyett anyánk!»

Szólottak, s a virággal
Behinték zsámolyát,
Szólván, letérdelének,
S mondák a hő imát.

Ki vitt a szűz anyának
Drágább ajándokot?
Ki ajkai mondának
Buzgóbb imádatot?

A sírvirág kelyhében
Két árva könyje ég —
Ha ily szivek kértét nem,
Mit hallgat meg az ég?

BALATONI KAGYLÓKBÓL.

A BALATON.

1.

Megteremté isten
A kerek világot,
Közepébe tette
Szép Magyarországot.

Bérczekkel, folyókkal
Feldiszesítette,
A malaszt tömlőjét
Kiönté felette.

S a mi szép s dicső volt
A kerek világon,
Kis tükörben együtt
Lőn Magyarországon.

És a mint lenézett
Csodaszép művére,
Kéje érzetében
Köny toluult szemére.

A könyű lecseppent
A legszebb vidéken;
A föld meg nem itta,
Megtartotta épen.

Tükre lőn az égnek,
S szép Magyarországnak . . .
Nevezik e könyvet
Balaton tavának.

II.

Úszik hajóm feletted,
Vitorlám fenn lobog,
Keblem feszül örömtől,
Szívem ver és dobog,
Egy új világban állok
Magas hullámidon,
Hazámnak tókirálya,
Tündéri Balaton!

Mint gondolat repülök
Vized hullámain,
Veszprém, Somogy, Zalának,
Merengek partjain;
Köszöntnek és köszöntöm
E szép hegyek sorát,
A várromokkal ékes
Csobánczot, Tátikát.

S előttem áll hazámnak
Regényes hajdana,
Mint vérlepel borul rá
A napnak alkonya;
Felém csendül a széllel
A költő éneke,
A régi szép időkből
Egy régi, szép rege!

Usszszál szívem hajója!
Ringassatok habok!
A Balatonnak tükrén
Két ég között vagyok:
Majd fölfelé a kék ég
Felé kíváncszom;
Majd mélyen zöld öledbe,
Hullámzó Balaton!

III.

Messze körben csendes a táj,
Fenn a kék ég mosolyog:
Mégis zajlik, habzik e víz,
«A Balaton háborog!»

Mily varázsnak bűv-hatalma
Ostorozza e vizet?
A nép ezt így magyarázza:
«A szélvész belé veszett!»

Ekkép zajlik kebelemnek
Néma rejtekén a szív!
Mig kívül az ész, nyugalmat
És derűt arczomra vív.

Csak midőn nehéz tusáját
Nem birván meg a kebel,
Pilláimmal, egy hivatlan
Könyűcseppet zúzó el:

Riadok fel álmaimból,
S hogy mi volt ez? kérdezem...

«Reményimhez új halott szállt!»
Ettől mozdult meg szívem.

IV.

Ottan álltam Badacsonnak
Lejtőjén a szent helyen,
Hol a regék dalnokának
Áll hajléka a hegyen.

Ittam a forrás vizéből,
Mely csörögve serked itt;
Hippokrene bű-vizének
Véltem inni cseppjeit.

A diófa, mely alatt ült,
S melytől zengett szép dala,
Terebélyes sátorával
Szent hüsébe csal vala.

S szétekinték a vidéken
Kéjgyönyörtől ittason,
Lenn, előttem játszva zúgott
A tündéri Balaton.

S im, kibukkan sima tükrén
Háromszínű lobogó,
Mint egy óriási hattyú
Tör felém a gőzhajó.

Mintha a költőnek lelkét
Látnám jőni a vizen . . .

Kél a szellő s ajkaimról
Hozzá üdvözlést viszen.

Ő tovább száll, végig úszsza
Balatonnak árjait,
Megmosolygja partja hosszant
Hegyeit, várromjait.

Melyeket, mig élt közöttünk,
Megdicsőjtett szép dala —
Én pedig szívembe irom,
A miket láttam vala.

V.

Két tündér szózata csábit
A hold s a kies Balaton;
A hold egy ezüsthaju hárfás,
A másik egy szép hajadon.

Csolnakra, lapátra, barátim!
Az est oly tiszta, oly hűs,
Hab habbal ölelkezik, a szél
Pajkos játékokat űz.

Dalt mondjatok a Balatonnak,
Dalt kedvel az éjjeli hold,
Dalnok vala ő is a hárfás,
Mig ifju s szerelmes volt.

Mit suttog e játszi szellő?
Mért olyan csendes az ár?

Szerelmet vall Balatonnak
Méz ajkival a csapodár.

Légy üdvöz, ezüsthaju hárfás!
S te pajkos, hús fuvalom!
Szépen köszönjük a tánczot,
Te kékszemü szép hajadon!

VI.

Gyógyúlni jöttem én ide,
A Balaton tavára!
Talán megenyhít gyógyvize,
Felüdít szép határa.

Beteg vagyok, testemnek ír,
Balzsam kell a kebelnek;
Itt már a lég is, a vidék
Enyhületet lehelnek.

Adj gyógyvizedből egy italt,
Fürednek szép tündére!
S te ál barát, ejts egy kigyó-
Könyút habzó vizére.

Adj hozzá csókot, kedvesem;
— Mind hárman megcsalátok —
Ha ettől meg nem gyógyulok,
Sirom megáthatjátok!

TIHANY.

VII.

Tihanynak bérczetetőjén, a Balaton felett,
Sötéten és magán áll egy régi épület;
Csendes kolostorával az Úrnak temploma,
Falán, majd ezredévnek van vésve szent nyoma.

Alatta mély üregben nyolczszázados sír áll,
Hol álmait aluszsza András magyar király;
A sír felett a templom két tornya, a kereszt,
Mint két imádkozó kéz a mennyekhez fölesd.

S ha mélyen, ünnepélylyel a néma alkonyon
Megcsendül a harangszó e tisztos ormokon.
Mint nyögdelő sohajtás repül a légen át,
Középen áthasítja a Balaton tavát.

S lecsendesül perczekre a háborgó elem,
Mint sírok birodalma a csend oly nesztelen,
Oly bűvös, oly csodás lesz egyszerre a harang,
Mikéntha fenekéről csendülne fel a hang...

Visszhang-e ez fölülről? vagy lenn a víz alatt
A túlvilágból hallni e csoda hangokat?
Ne kérdd! istent dicsérik a földek és vizek!...
Belé vegyül e csepp is, mely szememen rezeg.

REGE A TIHANYI VISSZHANGRÓL.

VIII.

A régi szép időkben
Egy szép királyleány
Aranyszőrű kecskéket
Őrzött Tihany fokán.

Sok kincscsel ért föl a nyáj,
Mely a hegyen legel;
Még többel a leányka,
Szépsége ékivel.

Szemének, éjhajának,
Arczának párja nincs;
Csak rózsabimbó-ajkán
Van néma, bús bilincs.

«Adj, szép leány, nyájadból
Egy csésze fris tejet,
Beteg fiam számára,
S megoldom nyelvedet.»

Szólt Balaton tündére,
Az ősz hullámkirály;
Ajkáról térdig érvén
A hófehér szakáll.

Adott tejet fiának
A szép királyleány,
S a szót a víz királya
Megoldta ajakán.

S csengőbb lőn szép ezüstnél,
A méznél édesebb
A szép leány beszéde ;
Meggyógyult a beteg.

De büszkeség kapá meg
A lánykát s vad negéd,
Hallván, mi szép, mi bájos
Most ajkán a beszéd.

Mint pénzfukar kincsével,
Bánt nyelve bájival ;
Nem zenge, csak magának
E csattogányi dal.

Isten dicsőségére
Meg nem nyitotta azt,
Szegénynek panaszára
Nem zenge lágy vigaszt.

Testvérnek és barátinak
Irígyen zárta be,
Az esdő szerelemnek
Nem nyílt meg köszive.

S a mily hamar megnyerte
Sok ifjunak szívét,
A rózsalánczot gőge
Oly rögtön tépte szét.

Csak egyet vitt sírjába
A mélyebb érezet ;
Fiát a tókirálynak,
Ki érte elepedt.

Az aranyszörű nyájnak
 Tejéből itt szegény
 Bűvös, varázs szerelmet,
 Mely méreg lett szivén . . .

A tónak ősz királya
 Haragra gyult ezért,
 A bérctől a leányra
 S a nyájra átkot kért.

A bércez tüzet bocsátott,
 Sziklája mind kigyúlt,
 Három nap, három éj, mint
 Itéletnapja dúlt.

A nyáj a Balatonba
 Rohant, de benn veszett —
 A tó maig kihányja
 A kecskekörmöket.

A lányt pedig örökre
 Bűbáj kötötte meg,
 Foglyául tartja máig
 Ki tudja mely üreg?

Szemmel nem látja senki,
 Kézze nem fogható —
 De, bár ki megszólítja,
 Visszhangja hallható.

Mert büntetésül mondta
 A tündér átka ki:
 Hogy nyelvével lakoljon,
 Melylyel vétett neki.

S ki csengő, szép szavával
Kevélyen visszaélt,
Istennel és emberrel
Negédből nem beszélt:

Most — bár ki szóljon hozzá,
Bár gazdag és szegény:
Felelni köteles rá
E bérczek tetején.

IX.

Tihany szikláin álltam
Szép nyári hajnalon;
Ketten valánk csak ébren,
Én és a Balaton.

Kelet felől az égnek
Szép arcza felpirúlt,
S a nap első sugára
A Balatonba hullt.

A szép sugár aranyja
Oly szép, oly gyönyörű,
A tónak kék szemében
Ég mint örömkönyű.

A második sugár a
Klastrom tornyán rezeg,
A hajnali harangszót,
S ez őt üdvözli meg.

A kis harang fölkelte
Távol, közel a tért;
S mely ott honol határán,
A szózatos tündért.

S még egyszer oly regényes,
Oly bűvös lesz a hang,
Miként ha túlvilágról
Csendülne a harang.

A nap sugára felszállt,
A hang elhallgatott;
S midőn magamhoz tértem,
Csak szívem dobogott.

A KIRÁLYLEÁNY ÉS APRÓDJA.

Volt egy öreg királynak
Szép lánya hajdanán;
Ketten szerették egymást,
Egy ifju s a leány.

Az ősz király kegyelte
Szerette gyermekét,
De gyűlölé az ifjút,
S átszúrta hő szívét.

«Atyám, atyám, hová lett
Apródom, a lovag?
Nem jó szolgálatomra,
Érette szívem agg!»

A Vértés erdejében
Egy rózsaszál terem,
Elküldtem az erdőre,
Hadd hozza el nekem.

A Vértés erdejébe
Elment a szép leány;
Ott lelte az apródot
A zöld fű bársonyán.

Szép arcza mint a liljom
Oly halvány, oly fehér;
Szívén piroslik a rózsa,
Az ontott ifju vér.

A lányka mellé térdel,
Megmossa könyivel,
Megtörli szép hajának
Aranyló fürtivel.

Ketté hasítja keblén
Hónál havabb mezét,
S gyengéden bepólyázza
Az ifjunak sebét.

Éles, aczél kardjával
Sírt ás szegény neki,
S két hattyu, szép karával
Beléje fekteti.

Sírára egy virágot,
Egy árva rózsát tűz:
Ő maga volt e rózsa,
A bús királyi szűz.

VÁSÁRFIA.

Három leányka kéré
Apját, egy jó apát :
«Hozz, jó apánk, ha elmégysz,
Nekünk vásárfiát.»
„Ha jók lesztek s szelídek !“
«Szelídek s jók igen,
S munkások is fölül rá.»
Fogadták összesen.

Az egyik kéré ékszer,
Aranyból fényeset ;
A másik öltözéket,
Mint illik ékeset ;
Könyvet kívánt magának
A harmadik leány,
Melylyel szívét mivelje
Játék s dolog után.

Elment, s miként ígérte,
Hozá ajándokát ;
De útban útonállók
Kifoszták az apát ;
Az öltözék, az ékszer
Rabló kezébe mén, —
A könyvek ott maradtak
A láda fenekén.

Három leányka otthon
Jó és szelid vala,
Mint fogadásuk tartá,
A munka is folya;
De öltözéket, ékszer
Elszedvén a zshivány,
Vásárfiát csak egy kap,
A harmadik leány.

«Ha csillogó külsőség
Volt lelki vágyatok,
A szenvedt veszteségen
Meg kell nyugodnotok —
Szólt apjok — mert veszendő
Mindig a földi kincs;
A szellem az, s mit ez bír,
Minek rablója nincs.»

A két csalatkozott lány
Lassan megnyugovék,
Ámbár a veszteséget
Sokáig érezék;
A harmadik gyönyörrel
Olvasta könyveit:
Velük mulat, belőlük
Kéjt s oktatást merit.

De mint patak folyása
Az ember élete;
Bármely simának látszik
A víz fölüllete,

Minden csepp, minden hullám
 Perczenként más aiak,
 A mint a habjátékban
 Egyűvé omlanak.

Házát a kis családnak
 Tűzvész emészti fel,
 S a kis leány adózik
 Mindannyi könyvivel;
 A kettő káröröm közt
 Így ejti most szavát:
 «Lám, lám a drágalátos
 Könyv is vesző tehát!»

,A könyvek elveszének,
 S elveszhetők, igen!
 — Mond a leányka nyugton —
 De szellemkincse nem!
 Mi könyveimben állott,
 Lelkem s szívemben áll:
 Onnét ki nem ragadja
 Kincsem, csak a halál!‘

VACHOTT SÁNDORNÉNAK.

Mondják: a házasság hamis szer,
 Kivált költőnek rossz dolog;
 A csattogánydal, rózsafelleg
 Nők oldalán elpárolog.

Költőd felett, ne félj, ne féljen,
 El nem borúl a májuség;

Mert, mely örök derűt mosolyg rá,
Magad vagy a költőiség.

KOMOLY SZÓ A VIHAR ELŐTT.

Márczius 9-én, 1848.

Utósó farsang éje van,
A mámor és toborzás éjjele;
A magyar embert, mint embert, s magyart
Oly sok keserv és bánat sujtja le:
Hogy nem vehetjük néki rossz neven,
Ha kedvmámorban fül ez éjjelen.

Ki fogja kárhoztatni a szegényt,
Ki nappá teszi rövid éjjelét,
Hogy reggel arcza vér verejtekével
Ehesse könnyel sózott kenyerét?
Ha borra költi pénzét e napon
S vigságot vásárol a mámoron?

Ki vádolandja mezején a népet,
Mely nem magának vet s másnak arat,
Ha egyszer egy évben, ez éjjelen
Kezébe kapja a tölt poharat
S cigánya *bús* nótáján felvidul?
Holott borába most is könyje hull . . .

Utósó farsang éje van,
A mámor és toborzás éjjele;
Csak egy viraszt, csak egy viraszszon ébren,

A *bonfiúnak* edzett kebele . . .
 Az ő szíven legterhesb súly vagyon,
 Melyért remeg — a szív imádta hon!

Az ő szeméből a szegény könnyűi
 Mint hű tükörből visszarezgenek;
 Az ő szíven a nép fájdalma ég,
 Mely azt aggálylyal, búval tölti meg;
 De nem magáért, nem egy életért,
 Agg ő s remeg az összes nemzetért.

Koczkán az alkotmány, a szent szabadság!
 Vagy elveszítjük bűnös-hanyagon,
 Vagy visszanyerjük fényes győzelemmel,
 Nem állhatunk s nem állunk fél uton;
 Gördül s megindul immár a kerék . . .
 Hol áll meg? Isten tudja és az ég!

Utósó farsang éje van,
 A mámor és toborzás éjjele;
 Jobb vigadozni, mint renyhén aludni,
 Ébren van még a nemzet jobb fele!
 S ha lelke van még s szíve a magyarnak,
 Elébe áll mint férfi a viharak!

Pozsony felől uj zászló lengedez,
 Hir és dicsőség szele lengeti;
 Az ige rajt tisztán olvasható,
 Mit tennetek kell, fennén hirdeti:
Függetlenség, önállás e hazának!
S közös szabadság minden hű fiának!

Tudjátok-e mint testesíti meg
Egy nép az igét, melyre rámutat?
Ha *millió* szív *egyét* üt reá . . .
S ez egy ütésnek neve: *akarat*!
Ki az közöttünk, a ki nem akar? . . .
Korcs szolga, de nem honfi, nem magyar!

SZABADSÁGI DAL.

Légy üdvözölve, szent szabadság,
Te szép menyasszonyunk!
Érted dobog szívünk verése;
Érted, ha kell, vérünket adjuk,
Vérünket s meghalunk!

Igázva voltál s eltapodva,
Széttéptük lánczaidat,
Repülj magasra, hófehéren,
Csattogtasd győzelem-zászlóként,
Csattogtasd szárnyaidat!

Soká feküdtél koporsóban,
Repdess most szabadon;
Mi betemetjük addig a sirt,
Hogy fel ne ássa soha többé
Soh' semmi hatalom!

S ha tiszta lesz szennyétől e föld,
S oltárunk állni fog:

Oh szállj közénk s maradj közöttünk,
Maradj jegyese hő szivünknek,
Mely éretted dobog.

Im összetépett lánczaidra
Istennél esküszünk :
Mikép magunkhoz, hozzád hívek,
Hozzád szerelmünk, szent szabadság,
Örökre hűk leszünk !

Mindnyájan egyért s minden egyes
Mindnyájunkért kiáll ;
Nincs párt közöttünk, nincs hasonlás,
Nincs mátol fogva magyar-átok :
Temetve a viszály !

Mint Árpád és Hunyad csatáztak,
Vivunk oltárodért ;
Mint Zrínyi és Losonczy haltak,
Ontunk, ha kell, vért szíveinkből
Meleg, szent honfivért !

Légy üdvözölve, szent szabadság !
Isten tekints reánk !
Áldd meg, miért hozzád e nép esd,
Áldásoddal nagy és dicső lesz,
Szabad magyar hazánk !

PETŐFI SÁNDOR EMLÉKKÖNYVÉBE.

Pesten, mart. 15-kén 1848.

S szent, e nagy napon, melyen végtére
 Megtestesült a kimondott ige:
 S nép, függetlenség, alkotmány s szabadság
 Magyar hazánkban többé nem rege;
 Melyen, kezében széttépett bilincscsel,
 Győzelmi zászlóval másik kezén,
 Áll köztünk a kivitt sajtó-szabadság;
 Melyen egy jobblét dicső reggelén
 A leigázott óriás, a nép,
 Üdv néki! a kigyó fejére lép —
 Dobogjon össze szívem hő sziveddel,
 Mint egybeolvad lantom énekeddel.

UNIO.

Kimondatott, kimondatott végtére,
 A rég epedt, a hön várt égi szó;
 Egygyé lőn a magyar hazával Erdély,
 Kimondatott a szent szó: *unio*!
 Oh ne szakadj meg szív e pillanatban,
 Midőn magyar s magyar közt kapcsolat van!

Mióta a világteremtő «légyen»-t
 Kimondta isten s lett e szép világ,
 Nem monda senki e földön nagyobb szót,
 Mint ők, kik e szent szót elharsogák;
 Megszületett e föld a «légyen» szóra,
 Testvérré forrt, egygyé az «unióra.»

Magunk valánk a nagy kerek világon
Két árva, idegenek közepett;
Erdély, miként a pásztortűz az éjben,
Mi a világtengerben kis sziget;
Láttuk szünetlen egymást és epedtünk,
De karjainkkal egymást el nem értük!

Ölelve tartjuk végre mostan egymást,
Ajk ajkon csügg, szíven dobog szívünk;
Nem pusztá vágy többé, nem kétes álom,
Hogy újra egymásé s egygyé leszünk.
Kitelt a türés s távollét határa,
Egyek vagyunk, egy test s vér valahára!

Mint esküvője szent pillanatában
Áll szép arájával a vőlegény,
Állunk egymással boldog ölelésben
Két honnak egygyé lett oltárkövén;
Mint két kebelnek egy szív dobbanása,
Magyarhon s Erdély egybeolvadása.

Dobogj, dobogj szív, hangos dobogásod
A szeretetnek legszentebb dala;
Lobogj, lobogj testvériségnek lángja,
Sugárod a szabadság hajnala!
Isten van e lángoknak szikrájában,
Mint volt Horéb hegyén a csipkelángban.

Te vagy e lángban, te vagy e jelekben,
Oh magyaroknak védő Istene!
Ki ezredéven át megvédted e hont

A vésznek és ármánynak ellene!
Megismerünk, mert kebelünkben érzünk,
Mert benned volt, van és leszen reményünk!

Légy üdvözölve ujjászületésünk
Előpostája, rég várt égi szó!
Magyarország s Erdély egyesülése,
Légy üdvözölt, váltságunk, Unio!
Lefolyt az átok, egy lett Árpád népe . . .
Hol az erő, mely újra ketté tépje?

INDULÓ.

Fegyverre a hazáért,
A nép szabadságáért,
S ha kell, hű honfivért!
Készen vagyunk csatára,
Hazánkért hős halálra
Mind együtt és egyért!

Esküdtünk hűségére,
Zászlónk három színére,
Magyar bennünk a szív!
Készen lel indulóra
Bennünket minden óra,
Mely honvédezésre hív.

Szép élni a hazáért,
Szebb adni éltet és vért
A vész napján neki;

A harcz borostyánága
A föld legszebb virága,
Ha szent úgy kelti ki!

Ügyünk magas szentsége
A nemzet egyessége
S jogban testvériség!
Nem, nem lehet, hogy isten
Ne áldja meg, mi itt lenn
Oly szent lángokban ég!

Dobogj szív a kebelben,
Lobogj zászló a szélben,
Jelszónk: hazánk java!
Dalunk: győzelmi ének
Árpád szabad népének!
Szavunk a nép szava!

Egy szóban szent háromság:
Egyenlőség, szabadság,
S testvériség a cél.
Előre hát, előre!
E szent háromság őre
A nép, az isten él!

ÜTÖTT AZ ÓRA.

Ütött az óra; Kárpátok tetőit,
A gazdag alföld áldott tézeit,
Szomjazzák Kúnság és Bánát kalászeit,

Ménes s Tokajnak szőlőhegyeit ;
Szomjazzák a *magyarnak* szép honát,
Egy ezredéve ősi birtokát.

Téged kívánnak Árpád szent hazája,
E drága földet négy folyók között,
Melyet vérökkel szerzetek apáink,
A hív utód vérével öntözött ;
Melyben apáink sirja hamvadoz,
Hol gyermekink bölcsője ringadoz.

Téged kívánnak gazdag aranyoddal,
Szép hölgyeiddel dús, magyar hazánk !
Vad szenvedélylyel köszörülük a tört,
Uszítják egymást ellenink reánk ;
Sem kevesebb, sem több, a mit akarnak :
Mint vég- és irtóharczot a *magyarnak*.

Fel, fel magyar nép, ősi szép hazádért,
Fel hölgyedért, fel gyermekeidért !
Kelhetsz-e szebbért, víhatsz-e nagyobbért,
Mint mikor értök ontasz hősi vért ?
Fel, fel magyar nép, boszuló csatára !
Hazád, szabadságod lesz harcrod ára !

Koczkán hazád, koczkán a szent szabadság !
Vészben oltárod s házi tűzhelyed !
Van-e mid, a mit föl ne áldozz értök ?
Hazádé, vagy a *vészé* mindened ?
Le ujjaidról mátkagyűrűdet,
Az ország abból harczyi pénzt veret !

Le köntösödről az aranyt, a gyöngyöt,
Ötvös helyett csiszárok kellenek;
Ezüst, arany helyett kemény aczélból
És vashól kardot, fegyvert verjenek,
Miért aranylánczon zsebedben óra?
Veszélyben szív az óra mutatója!

Gazdag, szegény, öregje, ifja indul,
A férfi fegyvert ölt, életovót,
A nő menyasszony-köntöséből varrja
S kitűzi a buzdító lobogót;
Ágyúvá leszzen a torony harangja
Előbb, mint a hon temetését kongja.

És mindnyájunkért és mindnyájan egyért!
A jelszó áll: vagy élet, vagy halál!
Halál az árulásnak s szolgaságnak!
Neked, szabadság, szent oltárod áll!
Körötted élet és halálra készen
Az áldozó Árpádnak népe leszzen!

Ti akarátok, hogy csatára keljen,
Ti, hogy véres legyen az áldozat!
Reszkessetek, mert harcza szörnyü leszzen,
Az igaz ügy szent diadalt arat!
És mint a phönix hamvadó porából,
Kelend ki a magyarnak népe e csatából.

HAZÁM HÖLGYEIHEZ.

Kondúl a vész harangja,
A harczi kürt riad;
Férjed csatára száguld,
Kardot fen a fiad!
Csókold arcukra búcsud
Magyar hölgy, honleány!
Kárpáttól Ádriáig
Veszély van a hazán.

Kettő forog koczkán, a
Szabadság és haza —
Ki fogja ótalmazni,
Ha nem saját fia?
Te kösd fel oldalára
A kardot, honleány!
Kárpáttól Ádriáig
Veszély van a hazán!

Te add vitéz kezébe
A lengő lobogót,
Saját gyengéd kezeddél
Varrván belé a szót,
Mely hősi tette gyújtja
Mindenkor a csatán;
Kárpáttól Ádriáig
Veszély van a hazán!

Mi az? saját ruhádból
 Szab lobogót kezed?
 Édes szemed könnyével
 Meg és fölszenteled?
 Ki az, ki nem rohan, zúg
 Ily szent zászló után?
 Elő, elő! kiáltod,
 Veszély van a hazán!

De te tovább s tovább mégysz,
 Letéped gyöngyödet,
 A lánczot szép nyakadról,
 Kezedről gyűrűdet!
 S kardot cserélsz be érte
 Segíteni a hazán!
 Kárpáttól Ádriáig
 Veszély van a hazán!

Légy üdvöz az új pályán,
 Hagyd fennen zengenünk:
 Rómának, Karthagónak
 Hölgyei vannak velünk.
 Köss koszorút előre
 Babérból honleány!
 Mert nagy, dicső lesz e hon
 Ily áldozat után.

Leróva lesz a nagy bűn,
 A súlyos, régi vád:
 Hogy hölgye nem szerette
 A szép magyar hazát!

Odadta íme kincsét
A magyar honleány —
Férjét, fiát, szerelmét,
Midőn vész volt honán.

Fel, fel magyar csatára!
Lobog az áldozat!
A véres fellegekből
Dicsőbb, szebb nap fakad.
S a dicsnek szent sugárát,
Mely leng majd a hazán,
Testvérileg megosztja
A honfi s honleány.

HONVÉD HALÁLA.

Ott volt véres csatában,
Küzdött mint senki még,
Kilencz nehéz sebétől
Végtére elesék . . .

A sírásók csodálva
Bámulják tetemét,
Megvizsgálják egyenkint
Kilencz nehéz sebét.

«Ez él!» kiált az egyik,
Mert fölnéz a vitéz —
S azonnal ápolyára
Hajlik mindannyi kéz.

«Légy megnyugodva — mondják —
Derék vitéz valál;
Illő, hogy martalékúl
Ne kapjon a halál.

Pajtásid elhullának,
Csarátok elveszett;
De te karunk közt vissza
Kapod az életet.»

«Mit! — szól az éledő hős,
S megint megdermedett —
Pajtásim elhullának?
Csatánk is elveszett?

Úgy mért nekem az élet,
Ha ők elestenek . . .
Ha nem hazám a győztes,
Ugy csak temessetek!»

S kilencz nehéz sebérol
Letépi kötegét —
A sirások könyezve
Ássák el tetemét.

EGY ÁLOM.

Meghalva voltam, úgy rémlék előttem, —

Éjfélsötétté vált a szép világ ;

A zöld mezőt, a patakot köröttem

Forró, tüzes szelek kiszáriták ;

Egy tűzokádó hamvatag lávája

Halotti szemfödélül hullt reája.

Némán, sötéten egy gyászos koporsót

Vitt négy ember a temető felé,

Őrülden járt a fergeteg toborzót,

A síri dalt hárfája nyögdelé —

Ilyen lehet a végítélet napja,

Mely a világot majdan eltapodja.

A gyász koporsóban holtat vivének,

A szemfödél *engem* takart vala,

Fülembe síri hangok csendülének,

Szemembe tűnt az enyészet angyla ;

Sötét szárnyának rém legyintésére

Jéggé fagyott szívemnek minden ére.

Dohos penészszag, rothadás, enyészet,

Fagy és éj vett körül jéghidegen ;

Erőt nem érzék, lelkem semmivé lett,

Enyészni érzém minden idegem.

Egy perczenet még — rémes, szörnyű képek !

S a feloszlásnak küszöbére lépek. — — —

Igy értük el a temető kapúját,
 Magától nyílt meg rémes ajtaja,
 Messzéről a sír már tátotta száját,
 Mely végnyugalmamul készül vala. —
 De hol vagyunk? Egy bájvirányban állok,
 Hol mindenütt kéjt s örömet találok. —

Egy szép virágkert tárul föl előttem,
 Mosolygó rétek, illatos mezők;
 Holtak helyett élők járnak köröttem,
 Itt hű barátok, ott jó ismerők;
 Üdvözlő serge hölgyek- s férfiaknak,
 Kik engem nyájas-szívesen fogadnak.

És én közöttük járok ép tagokkal,
 Életörömben szívem feldobog;
 Fülem mindütt rokon magyar hangot hall,
 Érzem, hogy élek, hogy otthon vagyok,
 Megint itt élek hát a drága honban?
 Vagy föltámadtam-e; mig meg se haltam?

Igen, még élek! élünk mind a ketten,
 Én, s az imádott szép magyar haza!
 Nehéz kísértet torlott meg felettünk,
 De isten volt, ki megoltalmazta — —
 Oh volna jókép e nehézkes álom!
 És teljesülne, mint rajtam, hazámon! —

Igen, igen! én el vagyok veszendő,
 És elveszendünk százan, ezeren;
 De néked élni kell, imádott, szent hon!
 És élni fogsz én magyar nemzetem!
Miként a phönix ezredévet éltél
S hamvából a phönixnek új élet kél! --

SZERESD MAGYAR HAZÁDAT.

Szeresd magyar hazádat,
E szép magyar hazát!
Mely gyermekidnek éltet,
Neked végnyuget ad,
Mely ezredéven által
Táplálta ősidet,
S mely ezredév után is
Csak tőled kér nevet!

Éjszak fiát mi vonja
Rögéhez más felett?
A szülőföld vonzalma,
A hazaszeretet.
S téged ne vonzna földed,
Az éden kicsiben?
Hol Isten áldást hintett
El völgyön és hegyen.

Tekints körül! hegy és völgy
Mily gazdagon virít!
Melyet, mint hajdan édent,
Négy nagy folyam hasít!
Rónád arany kalásza
Tíz magvat szaporít.
Ki számolná meg erdőd
Fa-milliárdjait.

Hegyeid nemes borágát
Isméri a világ.
Hol van bor, mely Tokajnak
S Ménes nyomába hág?

Ily dús e föld, ily áldott,
Egy minta gazdaság,
Melynél szebbet, sem jobbat
Nem látott a világ.

De hogy legyen, mivé lett
Kezek szorgalma kell,
S minékül nincs ipar s üdv —
Meleg magyar kebel,
Mely honja érdekéért
Lángolni tud s akar.
S ki az, ki ilyen érez?
Ha nem te, hős magyar.

Te, a ki hős karoddal
Meg tudtad szerzeni,
Utóbb ezer csaták közt
Mindig megvédeni.
Te nem tudnád *mivelni*
Megáldott földedet?
Egy ezred éven által
Megszentelt kincsedet.

Szeresd magyar hazádat!
A szép magyar hazát!
Mely gyermekidnek éltet,
Neked végnyugtót ad.
Mely ezredéven által
Táplálta ősidet,
S mely ezred év után is
Csak tőled kér nevet!

ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNYEK

A FEKETE KUTYA.

Fergeteg kél, fergeteg zúg,
Búgva, zúgva szél süvölt,
Hegy, lapály, rét és vetésföld
Vészt borongó képet ölt.
«Isten, isten, esdve kérünk!
Óvd meg a véstől vetésünk.»
A szegény pór térdre esve,
Igy kiált irgalmat esdve.

De kevélyen a vad urfi
Dús lakából szerte néz:
«Rajta, rajta, dühös orkán,
Rajta, rajta, vészre vész!
Gabnatárim telve vannak,
Fittyet hányok a viharnak!
Űsse mennykő a parasztot!»
Igy üvölt a felduzzasztott.

Fergeteg szünt, fergeteg mult,
Szél haragja csöndesül:
Hegy, lapály, rét és vetésre
A rémült paraszt repül.
«Isten, isten! hála néked!
Meghallgattad a te néped.»
Száll az égbe imádsága,
Mert megóva gazdasága.

«Urfi, urfi, mond a szolgál,
 Jég veré el mindenünk,
 A kalászt, az árpaföldet;
 Tönkre zúzva életünk,
 És oh, isten szent csudája,
 Ment a pórnak curiája,
 Mindenütt a póré mentve,
 Csak tiéd van zúzva, döntve.»

És haragra gyúl az úrfi —
 Ménje mint sólyom repül,
 És az urfi vad nyomába
 Gyorsan a hajdú szegül;
 S halmon által, át vetésen
 Mint a szél repülve mégyen.
 «Urfi, urfi, itt megálljunk,
 A keresztnél itt határunk.»

Ott, hol a hegy szírtövénel
 A kanyargós út ledül,
 S a lapály sik tengerébe
 Négyes ággal elvegyül,
 Ős időktől roskadottan,
 Egy veres kereszt áll ottan,
 Rajta rézből Jézus képe,
 A vidéknek éke, szépe.

Ott leszáll a büszke urfi —
 Néz szemével tétova,
 És a mit néz, és a mit lát,
 Minden isten ostora;

Mindenütt a jég verése,
Összezúzva szép vetése —
Mindenütt a póré mentve;
Csak magáé zúzva, döntve.

«Urfi, urfi! — mond a hajdu —
Isten ujja jára itt.»
De az urfi vad haragban
Rágja gőgös ajkait.
,Isten ujja, ördög ujja,
Nem parasztnak szolgálja!
És kezén a fegyver dörren,
S a hú szolga porba zörren.

Vére zajlik a hajdúnak —
S haldokolva föltekint,
Hol felé a szent keresztről
Jézus istenképe int:
«Isten, isten, szánj meg engem,
Vedd kezédbe árva lelkem!
Te pediglen gyilkosom, te,
Térj magadba, istenedbe!»

Fegyverére dülve, nézi
A vad urfi ősz hívét,
Mig hideg kezével oltja
A halál hív életét.
«Rajta urfi — szól kaczagva —
Térj istenbe, térj magadba!
Mert a pór vetése mentve,
És az úré tönkre döntve!»

És a káromló szavakra
Elfordúl a szent kereszt,
Rá a földről a vonagló
Rémitő szemet mereszt!
«Rémitsetek ronda képek!
Réz istentől még nem félek!»
Szól a gazfi, s fegyver dörren,
S a keresztfa képe zörren.

De az urfi meglakolta,
Porba hull, s *ugatni* kezd, —
Áll felette rémalakként
Vérző sebbel a kereszt.
Föld nyelé el gazdag telkét,
Szélvész vitte bűnös lelkét,
Ő maradt csak életében
Undok barna eb képében.

Mostan is, ha minden alszik,
Hogy ha nesz nincs, nincsen hang,
S a sötét toronyról tompán
Éjfél kondúl a harang —
A magános szent keresztnél
Ott vonít még minden éjfél,
— Úgy van írva a regében —
Undok barna eb képében.

FRANGEPÁN KRISTÓFNÉ.

VEZÉRHANG.

A csatákat zengjem-e?
Durva harczát fegyvereknek,
Melyben hősek kardra kelnek,
S vér a győztes érdeme?
Vagy szerelmét szép leánynak,
Mely mikép a gerle hív;
S melynek keble tengerében,
Mint a gyémánt föld ölében
Tiszta lánggal ég a szív?
A csatának arczatja,
Harsogó kürtrivadás,
Véres zászlólobogás,
Küzdelemnek és halálnak
Rajza, mely a vért fagyasztja,
Már ma hallót nem találnak,
Bár a vérből, mely folya,
A hazának hajnala
Fogna is pirosolni;
Bár halálos mezején
Ősi szellem, ősi fény
Sír ölébe szállani. —
Sem a tiszta szerelemnek
Lángi már nem gerjedeznek
Hölgyek, ifjak kebelében,
Mint lángoltak egykoron,
Jól tudom.
Mert erő nincs férfían,

S hivságon csügg a leány.
 S mégis, mégis honfitárs!
 Mégis újra a sötét
 Multba bűvöl át regém;
 Hogy vihart és harczot láss,
 S el ne szokd a bék ölén
 A viharnak rém szemét.
 S mégis, mégis hív szerelmet,
 Olthatatlan, tiszta, szentet
 Mondok el, hölgyek, leányok,
 Ha regém meghallgatnátok.

Nem kívánok a dalért
 Sem borostyánt, sem babért,
 Egy virágszál hó kezekből,
 Egy mosoly szép hölgyszemekből
 Nékem a legszebb füzér,
 Legdicsőebb pályabér.

I.

«Sírtam, midőn keblére zárt,
 S bucsúját mondta el;
 Az udvaron gyors méne várt,
 Vitéz legényivel.
 Erős mellében, érezém,
 Az érczpánczélon át
 Mint vert belül a szív felém,
 Hogy rám ölté karát.
 Sírtam . . . de láttam égni őt
 A legdicsőbb után,
 Mi férfiú keblét dagasztja:
Kilünni a csatán,

Hír és dicsőség érzetétől
Láttam hevülni őt,
S a férj dicsébe átolvadni
Érzem a gyenge nőt.
A szerető szív, mely remegve
Sovárgott, esdekelt,
Most, mint az ihlet szent sugára
Dagasztá e kebelt.
A búcsúcsók örömkelyhébe
Örömkönyű vegyült;
Nem nő az, a ki férje, honja
Dicséért nem hevült!
S ő bontakozva karjaimból,
Félisten távozik;
Szerelmem nem tartóztatá már —
Vitorlája levék! — —»

«Vagy volna halva harczmezőn,
Hol fény, s dics a halál;
Hoznák hírét, hogy hős neve
A hír könyvében áll.
Hoznák élémbe harczy mezben,
Széles, nagy paizsán,
Szemem könyűivel fürösztném
A sebhelyt homlokán,
Forró ajakkal édes ajkán
Új életet keltenék;
Vagy elhajolva, vele együtt
Egy sírba szállanék.» . . .

«De így! de így! őt élve tudni,
S ellenség lánczain,

Távol honától, hű nejétől —
 Ez a keserv, a kín!
 De így! . . . hitetlen elhagyatva,
 Honától, társitól;
 A nagy hazában, a tanácsban
 Mellette nincs, ki szól!
 És a király . . . kiért csatázott,
 Kit szolgált hős kara —
 Oh e király; . . . az isteneknek
 Szálljon rá ostora!
 Fogj, vén *Balázs!* nyergelj mit állsz még?
 A legfutóbbakat —
 Melyek repülnek, mint a sólyom,
 Szállnak mint gondolat,
 Vagy mint a vágy e hő kebelben,
 Mely éget és emészt,
 Meglátni őt, megszabadítani
 A kedvest, és vitézt, —
 Hagyják a *hőst* el ők, . . . a *férjet*
 Kettő nem hagyja el:
 Az ég, ki védi hív szerelmünk,
 S e szerető kebel.
 S Isten ha van; ha díjazás van
 Kínszenvedés után:
 Megjő Velence börtönéből
 Nejével — *Frangepán!*

A hölgy, ki ekkép szenvedé,
 S a szent esküt esküdte meg,
 Legszebb virága, éke volt
 Magyarhon úri hölgyinek.
 Hős Frangepánnak szép neje,

Termetben karcsú és sugár,
 Fenség és kellem homlokán,
 Lépése könnyű mint madár.
 S ha rád tekint szép szeme
 Sötét selyempillák alól:
 Kéken mosolygó ég hasadt
 Rád éjfél hollószárnyiból.
 S ha szólni hallád ajkait,
 Két rózsát véltél hallani
 Tündérvárázsnak általa
 Regésen megszólamlani.
 S ha most e szemnek szép egén,
 Ezen szerelmi csillagokban,
 Éles kinok fájdalmától
 Kétségbe'sésnek lángja lobban;
 Ha e szelid ajk suttogása,
 E rózsaszellő, csók helyett
 Dörgő viharnak szólja hangját:
 Szánd őt! . . . bűnöld a végzetet!

Ott volt Ulászló udvarában,
 Lehulla trónja zsámolyán;
 A csillag így hull csendes esten
 Égről az elhunyt nap után.
 Kért és esenge szép szavával,
 Kisírta mind a két szemét,
 Hogy váltaná meg börtönéből
 Férjét, szívének mindenét.
 «Te küldted őt el a csatába —
 Mondá — te érted vérezett,
 Szolgálatodban lett fogolylyá,
 Nyujts most, király, felé kezét!»

De tompa méléban Ulászló
 Mint mozgony, érzéketlenül,
 Félhúnyt szemekkel, tompa füllel
 A fényes trón párnáin ül.
 Mi történik, mi van körötte,
 Mit tudja ő méléában!
 Hogy a ki esd előtte s mért esd:
 Háromszor is feledve van!
 S ha elhal a szó, hallgatás van:
 Fel- felriad, körültekint,
 Egy nyugtató «dobzsé»-t felel rá,
 S tovább méláz, szenderg megint.
 «Nem énne kem mented meg őt csak,
 Honának kell megmentned őt!
 — Esd újra a hölgy s szánva nézné
 Zord szikla is az esdezőt —
 Egy *Franpepán Kristóf* az, a kit
 Tőled, király, a *hon* kíván:
 Avagy mutass hübb honfiút fel,
 S hősebb vitézt, mint *Frangepán!*»
 Hiába! mert ki nem figyel rá,
 Ki nem érez fájdalomnál,
 Vagy őt megértni nem akarja,
 Nem más, mint épen a király . . .
 Mint mozgony ül, tompán, merengve
 Sötét méléja szárnyain,
 S ha fel-felpillant, «Dobzse, dobzse»
 Csak e szó hallik ajkain. —

És a király még mindig ott ül,
 Méláz, bólint, és szendereg,
 Fel is riad, fel is tekint még

S vigasztaló «dobzset» rebeg.
 De rég a hölgy nincs már előtte —
 Mint sértett sír szele
 Elzúga, köny helyett tettvágytól
 Dagadván kebele.
 S szívének hős tökéletében
 Csak egy fájdalma van,
 Hogy bizni bírt egy ily királyhoz
 Első fájdalmiban.

De hogyha nem hallá királya,
Más hallá panaszát,
 Hallá körül ég, föld szerelme
 S hős lelke szándokát.
 A fecske, mely ívet hasítva
 Szállonga fel s alá,
 S közel szárnyával a magas vár
 Ablakját horzsolá;
 Az esti szellő, mely a kertből
 Suttogva lenge fel,
 S égő arczát csókkal hűsíteni
 Enyelge fürtivel;
 Az áldozó nap végsugára,
 Mely rózsapirosan
 Tört meg szemében, s szép szemének
 Remény-fájdalmiban:
 Mind hallgaták, mind értették őt,
 Hisz egyik sem király . . .
 S a kék egeknek nyájas íve
 Nem márványfalbul áll! . . .
 S mint szerelemnek hű postái
 Szárnyakra keltenek,

A hölgy szerelmét szándokával
 Hősének vinni meg:
 Hogy a sötét börtönt a hírrel
 Mint elmondandanák,
 Tündökletes fénycsarnoknál is
 Szébbé varázslanák.

11.

Utra keltél, Frangepánné,
 Nagy dolgokkal küzdeni;
 Nap hevétől barnulának
 Ékes arczod kellemi,
 Por lépé el szép hajadnak
 Holló fényes szálait,
 Szél s idő meg nem kimélte
 Szép nyakad, s hó vállaid.
 A hullámozó Ádriának
 Megkisértéd tengerét . . .
 Meggondoltad, mit cselekvél
 A mikorta ezt meréd?
 Frigybe léptél a szelekkel?
 S a tengernek szörnyivel?
 Hogy hajódra a nyugó vészt
 Egyikök se költse fel?
 Mely, ha keble háborában
 A hullámmal harczra kél,
 Sirt nyit a mélység ölében,
 Mindennek, mi rajta él.

De hiába zúg a szellő,
 A vihart nem költi fel;
 Mint a szép lányarcz, redőtlen

A nagy tenger terjed el.
Mozdulása hullámának
Mint a bölcső ringató,
S lejtve tánczol habra habról
Szép hölgyével a hajó.
S ő kiül, miként ha ülne
Otthon a zöld hárs alatt,
A nagy árbocz ernyejébe —
Nézi a hab mint szalad,
Mint dagadnak a vitorlák,
A hajó miként evez
Arra, merre szent szerelme
Hő vágyakban révedez,
S míg a hold szelid sugára
Fellegek közt bújdokol:
Elbeszélem, hallgassátok —
Férje hol s miért fogoly?

Három ország fejedelme
Egymásnak megesküvének,
Hogy közkarral véget vetnek
Ős Velencze hirnevének.
Miksa császár volt az egyik,
A ki nem fért országába;
Másik a frankok királya,
Harmadik társ volt a pápa.
S hogy ne állja senki útját
Harczias határzatoknak;
Negyedikül fölszólítják
Királyát a magyaroknak.
Megkinálták osztalékul
A közös koncz harmadával,

Mely szerint a magyar újra
 Birni fog Dalmátiával.
 Rég időtől a Magyarhoz
 Tartozott volt Dalmátország,
 De időközt szétszakítá
 Mind a kettőt háborúság.
 És Ulászló, hogy jogának
 Védletére tette keljen,
 A hárommal egyesülni,
 Frigybe áll Velence ellen.

S Frangepán megy, s Frangepán száll
 A királynak szózatára,
 Bár utána hervadozni
 Fog szerelme hű virága.
 Hölgye fürtéről alig hullt
 Szirma még a nászfűzérnek;
 Ajkain a *málkacsók*kal
Férjeé még összeérnek.
 De lovagszív vert a hősen
 A hazáért és királyért;
 És a hölgy, kész áldozatra,
 Áldozatot tőle nem kért.
 «Férfi küzdjön a viharral,
 A *dicsőség* pályatére;
 Ám a hölgyet *megadásnak*
 Ékesítse szűz fűzére.»
 S váltak. A férj fényt aratni
 Országdöntő harczi térre,
 A szelid hölgy szerelemben
 Várni, mi lesz szíve bére . . .

De Velencze tudja, mit tesz,
A hatalmas cselszövényes,
Egy kezébe *kardot*, másba
Lélekvásárló *aranyt* vesz.
S kik Velencze bontására
Hárman frígyet alkotának,
Megbomolnak aranyától
A cseles Signoriának.
Egy van, a kit el nem ámit,
Frangepán, az ércz tündére.
«Vagy megadják Dalmatiát,
Vagy folyand Velencze vére!»
Szól a hős, s bár hitszegőleg
A szövetség gyáva hadja
Hűvelyébe tolja kardját,
A csatát tovább folytatja.

Halld, az ágyuk már dörögnek,
Nézd a rontás szörnyü képét!
Fegyver villan fegyver ellen;
Ember oltja ember éltét!
Köztök mint egy hős oroszlán
Frangepán a harc királya,
Diadalmi karja súlyát
Ki az, a ki még kiállja?
De Velencze tudja, mit tesz,
A hatalmas, cselszövényes;
Egy kezébe *kardot*, másba
Lélekvásárló *aranyt* vesz.
S megvakulva, vesztegetve
Lélekvesztő aranyától,
Fele népe Frangepánnak

Szint az ellenrészre pártol . . .
És hiába küzd a bajnok,
Mint erős tölgy árviz ellen;
Erejével és sokával
Földre nyomja őt az ellen.
S mint Judás a Bibliában,
Árt szab önnön mesterére;
Önnön népe ver bilincset
Hitszegőleg hős kezére!! . . .

De mi gondjok Frangepánra,
Három ország fejedelmének?
Ők kincscsel rakott hajókon
Rég honjokba evezének!
Vagy talán a jó Ulászló
A magyarnak báb-királya,
Vagy talán a magyar urak
Emlékezzenek reája?
A király gyógyíthatatlan,
Magára sincs gondolatja,
Az uraknak serge egymást
És hazáját fosztogatja.
S ott veszhetne börtönében
Hőse a magyar hazának,
Martalékul Velenczében,
A cseles Signoriának,
Hogyha hölgye és szerelme
Vész- és vihar ellenére
Nem sietne hú karokkal
A fogolynak védletére . . .

De íme mig ott ül a hölgy
A gyors hajó tetőzetén
Mult és jelenje álmiból
Kecsegtető jövőt szövén;
Egyszerre mint baljósolat
Fölötte a hold elborúl,
Az ég ivére sűrűsödve
Fellegre több felleg vonul,
A szél felordit, megkuszálja
A síma tenger tükörét . . .
Egy pillanat még, s tenger és szél
Egymásra ontja vad dühét.

III.

Közben nagy messze elhaladt már
A három hű követ,
Madár, szellő és nap sugára
A messze tér felett.
Mennek nemes vetélyre gyúlva,
Mennek mint gondolat,
Mely meg nem fárad az időben,
Térben meg nem akad.
Mennek, remény s vigasz hírével
Éltetni a fogolyt,
Hogy, míg a hölgy elérne hozzá,
Eltúrje a nyomort,
Eltúrje kínját börtönének,
S mely meg-megcsörg karán,
Ne hallja lánca csördülését
Az örömhír mián.
De messze utján, szomjan-éhen
A hírmondó madár

Vidor szárnyának csattogását
Lankasztja tér, határ.
S addig röpül, addig igyekszik
Mig fáradásba vesz,
S a martalékleső héjának
Véráldozatja lesz.
A lenge szellő, mely hazulról
Virágillat közül
Mint légi csók indult az útra,
A tengerig röpül;
De ott a vész bőszült karokkal
Ölébe kapja őt,
S nagy Ádriának mély ölében
Lel hullámtemetőt.
Még a *sugár* tör, útazólag,
Téren határon át,
Ma is, miként midőn elindult,
Megtartva bíborát.
De ah! kinek felhőn, ködéjen
Áttört pillantata,
Velence börtön-éjszakáján
Által nem hathata.
Sugára megtört a falaknak
Tömör, kemény kövén, —
Isten legyen irgalmas annak,
Ki ott ül fenekén!
Annak füléhez nem jut a hang,
Sem felvilági nesz,
Megtört homályos szemvilága
Örök homályba vesz,
Hol a fásult ész nem sorozhat
Napokra napokat,

S az örülés-karolta agyban
 Megfő a gondolat.
 Hol kínos álmak révedeznek
 Az éber lelken át,
 S éber kinok, rémek verik föl
 Az álom szent nyugát.
 S míg a hideg falak penésze
 Testét roncsolja meg,
 Egy rothadt szalmazsúp ad enyhet
 A rab keservinek . . .

Szegény fogoly, kit ennyi kín ért,
 Ki ennyi kín után
 Mind szikla állsz, reád ismérek,
 Te vagy, hős Frangepán.
 Vitéz karod, melytől csatádban
 Reszkettek a pulyák,
 Megfosztották éles vasadtól,
 Oly vasba lánczolák,
 Melyből ha kardokat csiszolnak,
 S nem gyáva rabnyügöt:
 Te állsz, nem ők, dicsben ragyogva
 A tóváros fölött.
 De ők vitéz vasnak helyette,
 Mely diszt a hősnek ad,
 Lélekvásárló lágy arannyal
 Vivák csatájokat,
 Hogy buknod kelle s elveszítned
 A diadalbabért,
 Melynek helyette árulás rád
 Most gyászfogságot mért.
 Ki fog hozzád ily messzeségbe

Eljutni honnosid közül,
Hova még a madár sem ért el,
Bár a madár szárnyon repül?
Ki fog miattad tengerekre
S a tengeren túl szállani,
Ha még a szélnek is, mely eljött,
Tengerbe kelle fúlani?
Ki fog sötét lakodba hatni,
Ha még a napsugár se hat?
De im, mi ez? . . . Csodák csodája!
Ajtódon zördül a lakat . . .
A vas retesz félig kitárul,
S rég látott mécs világínál
Előtted egy hölgy — nem csalódot —
Előtted nőd, a kedves áll . . .
Nem áll már! lábaidhoz omlik,
Sietve int, susogva esd:
Hogy el ne árúld, hogy nevének
Árnyékát se nevezd . . .
Az óra eljött . . . a szabadság
Reménye töltsön el . . .
S még csak kebledre sem borúlhat
A leghűbb nőkebel!
Fontos nagy ok van tettetésre,
De szíve, terve kész,
A csel szövényes fonalából
Szövés szerelmi kéz . . .

S az ajtó újra zárba csattan,
Csikorgva, rémesen;
A hölgy, miként jött, nyomtalan tűn
Titkon, rejtélyesen.

A rab, szegény, soká tűnődik,
Ha, mit látott, álom vala?
Vagy a szabadság s szerelemnek
Üdvjósuló anyaga?

IV.

Im de vészen és viszályon
A hív asszonyt csillaga
Elhozá börtön faláig,
Mely megett nyög bajnoka;
S a helyett, hogy szép szemének
El-kisírná könnyeit,
Vagy tenger mélyébe vetné
Tervét és reményeit,
Tettre szállott! . . . kérelemmel
Majd arannyal, — hasztalan!
Szíve kő itt mindeniknek,
S mindenütt elég arany . . .
S *Montebello*, — oh borúlj be
Végreménynek szép ege! —
A fogolynak őre, ennek
Leghalálosb ellene!

Montebello gyűlölségét
Frangepánné ismeré;
Tudta azt is, hogy csak egy út
Visz, vihet czélja felé.
Hogy férjének börtöne
Bír csak egyetlen utat,
És hogy ennek ajtaján
Montebello a lakat!
Mert ah! nem a fal vastagsága,

Nem átfúrhatlan kőfalak
 Tevék megtörhetetlenségét
 Velencze rém fogházinak;
 Nem a mélység, hová temetvék,
 Nem mesterséges őrlakat,
 Nem ónfödél, vagy éber őrség,
 Vagy a szörnyű rostélyozat:
 Velencze, a rég cselszövényes,
 A fondor, s hitben lengeteg,
 Jól tudja, hogy nincs oly erős fal,
 Melyet arany ne fúrna meg.
 Nincsen lakat, mit meg ne nyitna,
 Láncz, mit ketté nem oszt büve,
 Avagy hűség, melynek ne volna
 Mozsártörője, mérköve.
 Velencze biztosabb lakattal
 Zára a rémek e helyét,
 A rabnak, hol szerét tehetle,
 Óréül adta — *ellenét*,
 S fortély ellen fortélyt határoz,
 Hős Frangepánné hirtelen.
 Itt — éles szemmel áttekinti —
 Hiába volna kérelem;
 S sziklára szórná érzeményit
 A felnyögellő szerelem.
 Itt még az ércz is elveszíté,
 A lélekvásárló, büvét;
 Itt *cselszövénybe* kell hálózni
 A szabadítás eszközt.

S három napig gondolt a szép nő,
 És három éjt viraszta át,

Ki tudná, hány s mi furcsa tervek
Fárasztották lelkét, agyát?
Negyed nap a két hű cseléd
Új s új parancsot kap vala,
Balázs, a kardedzett öreg,
S a hű leányzó Viola.
S e naptól óta dolgaikban
Egy harmadikkal osztozának,
Ki nappal, — éjjel csónakával
Hű kísérője asszonyának.

V.

Mi foganszik szent titokban,
Némaságnak szűz ölében,
A rejtélyes emberelme
Láthatatlan műhelyében,
Mely teremt, ront szünhetetlen,
Szétválaszt és összefűz,
Jóval széppel, rút s gonosszal
Legtarkább játékot űz,
Hol van ember oly merész,
A ki mind ezt eltalálni
Volna bátor, volna kész?
S még! az asszony gondolatját,
Mely rejtettebb, finomabb,
Szövevényes mint a háló.
Tünedékeny mint a hab,
Mely a furfang tűfokán át,
Fonja, fűzi száz irányban,
Mig alakba öntve képét
Lesz az eszme, terv agyában.
Asszonyoknak gondolatját

Mért kutatnók hát hiába?
 Frangepánné úgy se visz be
 Terve titkos fátyolába.

Ő helyette Montebellót
 Lásd magányos őrlakán,
 Térdborúlva lásd előtte,
 Mint eseng egy szép leány.
 Ki, miként ön ajka vallja,
 (Bár vonási mást mutatnak)
 Hú olasz vér, Toscanából,
 Sarja még a Contiaknak.
 Özvegyszer anya, bár szegényen,
 De nevelte tisztességben;
 Most azonban — sírva vallja, —
 Meg van rontva hírnevében;
 Egy ravasz magyar vitéznek
 Lőn, könnyelműn, áldozatja;
 Ön nyugalmát, anyja vesztét,
 Már félélve, hogy siratja.
 De nyomán a hitszegőnek,
 Vagy elégtételt kíván;
 Vagy boszút áll a leventén, —
 A levente *Frangepán*.

Mint midőn égő belére
 A lámpának friss olajt
 Töltesz, a bél lobbanása
 Lángra lángot újra hajt:
 Montebello kebelében
 Ugy a gyűlölet parázsa
 Káröröm lángjára gyúlad

Frangepán gyalázatára. —
A panaszló szép leányon,
Ékes arczán, dús haján
Kéjszemekkel csügge már is,
S most ily szó kél ajakán:
«És mi lenne, szép leányka,
Melyet ajkad emleget,
Az elégtét?» ,Teljesíteni
Egy nagy, szent ígéretet!
Szól a hölgy — *vagy oltárhoz visz,*
Vagy törömtől vérzik el!...
S mind ezekre, hidd nekem, csak
Egy *találkozása* kell!
«Frangepánnak utja innen,
— Mond s kajánul fölnevet
Montebello — nem templomba,
De a vérpadhoz vezet!...»
„Rám tekintve egy“ — kiált fel
Túzzal a hölgy, *rettegését*
Rejtegetni... mert közel volt
Elveszíteni szívverését.
„Rám tekintve egy! szerelme
Nékem úgy is gyűlölet;
Veszszén el, ha teljesíté,
Mit tön, az ígéretet...
Nászajándokúl, signore,
Tizezer darab arany...
Egy darabka rongy s írószer
Készen itt is, úgy-e van?
Ha megírta Frangepáni,
Harmadrésze a tied!...

«Ám legyen! — szól Montebello
S még rádásúl szép *kezed.*»

S szőnek tervet, éjsötétet,
Vérlázítót, rémeset;
A szelídebb hölgy szívében
Fel-felsír az érzet.
Szőnek, kötnek egyességet,
Melytől a hölgy kebele
Visszaborzad, de szívének
Háborát ész győzi le;
Számító ész és eszély az,
Mely vezérli tetteit,
Kéj vakítja és boszúvágy
Montebello szemeit.
Szőnek, kötnek egyességet,
Hogy kifosztják Frangepánt,
S orzott birodalma árán
Osztakoznak egyiránt....
Ők elmennek más hazába,
Ők ott hagyják szomjan, éhen
Önmagának martalékul
Rácsukandó börtönében.

És kinyílt a csába hölgynek,
Hogy végezze, mit fogadt,
Mely ki nem nyílt még, a rabnak
Éj lakása ott alatt.
Ott azonban egy tekintet,
Egy intés, egy szó után,
Benne hű *nejére* ismert
Üdvözülve Frangepán. — —

VI.

Három napot töltött imában,
És három napra, éjszakára,
Bőjtöt szabott volt Frangepánné
Magára és egész házára.
És mint ki a halálra készül
Az édes élet vég révében,
Magához vette áhitattal
Isten malasztját bor s kenyérben,
Majd fordul a két hű cselédhez :
«Ma — szól s szemében könny rezeg —
Ma esdjetek érettem éghez,
Ha valahán esdettetek.
S ha még ma épen visszatérek :
Urunk jövend velem ;
Ha nem jövök, *kettőnk* lelkéért
Tartassék requiem.»
S ment s nem követte senki léptét,
Mint a cselédek sóhaja ;
A lánynak is (kivül szokáson)
Otthon kellett maradnia.
«Ma csak *rubád* kell, jó leányzó,
Itthon maradj testleg magad.
Ma ez, ha hű szolgálatot tesz,
Egy üdvösségnél többet ad.
Balázs az utra készen álljon —
Hajón van mindenünk ;
Ha isten karja ótalmunkra,
Ki állhat ellenünk?»
S a gondolyás kis csolnakával
Vizét ketté szelé,

S mint nyíl repül el asszonyával
Az öntetők felé....

Ott Montebello már sováron
Várt rá az alkony mécse mellett,
Kapús és őr ismerte jöttét,
A kit hozzá bocsátni kellett,
S a hölgy belép mint régi jártas,
Kapún, lépcsőn, tornáczon át,
S az ismert lakszobához érve,
Kinyitja súlyos ajtaját.
«Itt van — kiált fel — itt a váltó!
Pizába szól, — a legdusabb
Kereskedőhez, mint kívántad;
Hadd írja még alá a rab
S miénk az élet, Montebello...»
Szól és fáradtan székbe hull;
Amaz a váltóhoz mohón nyúl,
Vizsgálja, nézi ittasul.
,Helyes... minden kelléke megvan...
És tízezer darabra szól!
Biztos nevek... nincs semmi kétség'
Ily szók szakadnak ajkiról.
,De íme nézd... a tízezerből
Százzezres is lehetne tán?
Egy tollvonás... mi kell egyéb rá?..
De ezt aláírás után. —
Most a fogolyhoz.' — «Eltikadtam —
Viszonz a hölgy bizalmasan —
Adass pohár vizet, barátom!»
,Csak Christi lachrymája van!'
«Mindegy!» s ivék a szomjitalan hölgy

S ivék a börtönőr vele...
A hölgy felállt. — — De Montebello
Székéről többé nem kele.
A visszakínált billikomból
(Gyors és ügyes kéz mívelé!)
A börtön őre rögtön-álom
Kábító gőzét szörpölé. — —

És most vigyázva, óvakodva
A hölgy, kettőzve lépteit,
A titkos ismert csapda útján
Férjének börtönébe nyit . . .
Némulj el oh lant, mert a képhez,
Melyet most e sötét lak ád,
Midőn a hölgy a férj karába
Kulcsolja forró két karát,
Őt csókba fojtva átszorítja,
Hozzá, reá tapad,
S ajkán a szót kéjben feliszsza
Az ittas indulat;
Mint ébred a férj ámulásból
Valónak édes hajnalára,
Hölgyét, az oly rég elveszettet,
Látván borúlni bús magára,
Ajkára újra csókja szállhat,
S mit már álmában sem hive,
Szemébe nézhet két szemével
S szíven doboghat hű szive —
E képhez színt s hangot találni,
Lehetlennel fogsz szembe szállni.
Vagy szedd egyűvé a tavasznak
Minden virága színeit:

Szegény leendesz színezésben!
 Járd össze a menny téreit,
 Hozd el a sphærák zengeményét:
 S szót nem lelendsz, édest eléggé,
 Kizengni szívök érzeményét.

De nem sokáig fürdik a hölgy
 Az istenérzet tengerén;
 Kifejlik a csók- s ölelésből —
 Csak kezdve van még a merény,
 Végezve nem!...s egy új Delila
 Ollóra nyujtja kis kezét;
 Nem, hogy, miként amaz, hajával
 Elnyírja hőse erejét, —
 Csak, mely a hősnek árulója
 Lehetne, dús szakállá hull
 Mint dérütött kalász a földre,
 Az olló martalékaul;
 Csak szép bajúszán ejt sérelmet
 A cselszövényes női kéz...
 Majd sértve, majd mosolygva tűri
 Csonkittatását a vitéz.

Hőséről a hölgy a nyirő vast
 (A szerelem mit nem tehet!)
 Most önhajának szegzi... a hős
 Megkapja a gyilkos kezét...
 Késő! lehulí egy hosszú, szép fürt,
 A hölgy elosztja szálait,
 S a férfiúnak asszonyarczot
 Ügyes kezekkel idomit.
 Majd, mint az éjnek fellegeből

A rózsahajnal fejledez :
 Ruháiból kibúv, alattok
 Kitűn egy rejtett női mez,
 A szolga lányéhoz hasonló,
 Melyben kísérte őt a lány;
 Egy pillanat — s leányi mezben
 Az utra készen Frangepán. —
 Még egy heves csók, egy sohajtás
 Istenhez, és indultanak....
 Utánok, mint üres koporsó
 Halotti csendben áll a lak!

VII.

S ha ők a börtönt ott hagyák,
 Miért maradnánk tőlök el?
 A földet im az ébredő regg
 Álmából most csókolja fel;
 Lélekderítő hús szelek
 Lengik be a lég tér ivét,
 Mig a kelő nap végig uszsa
 Nagy Ádriának tükörét.
 S ott vannak ők is a hatalmas
 Hullámokon, mint gondolat
 Repül hajójok, a vitorla
 Miként a tele szív dagad...
 Ott vannak ők, s a hű cselédek
 Körben köröttek állanak,
 És a szabadság istenének
 Tenger felett dalt mondanak.
 És Frangepánné fel magasra
 Kezében két kulcsot mutat :
 «Akkor lásson Velencze minket,

Midőn e börtön-kulcsokat!»
 Szól és a hullám mély ölébe
 Hajítja férje kínait, —
 A tenger összezsap felettök —
 Hagyjuk örökre őket itt!
 S a szél tovább fú, a vitorla
 Mint tele szív dagad, dagad.
 A gyors hajó hullámbarázdán
 Tovább repül, tovább halad.
 Közel távolban zöldül a part,
 A partokon túl kék hegyek,
 A szép, dicső magyar hazából
 «Isten hozottat» intenek.
 Elérik végre a hazát is,
 Az ősi várt, hol Frangepán
 Ujabb szakált ereszt magának,
 S még szebb bajuszt mint hajdanán.
 S a mint szakála nő, szívében
 Ugy nő szerelme egyaránt,
 A legnemesebb hölgynek szerelme
 S a leghivebb nőszív iránt.

BOSNYÁK ZSÓFIA.

1642.

1.

A Vág kies völgyében, Trencsén s Thurócz között,
 Kápolna állott egykor nagy sziklacsúcs fölött;
 Alatta vad-merészen szirtekről szirtre hág,
 S pajkos, szilaj kedvében tajtékot túr a Vág.

Istent kísérte minden, kit erre vitte uta,
(A nép azért emelte a kápolnát oda),
Akár a bérczes útnak félelmes szorosát,
Akár a vad folyónak medrét hatolta át.

A szikla-kápolnácska, a meredek falon,
Mindenkinek kalauzúl volt a nehéz uton ;
S a ki veszélyben forgott, ki abból jó vala,
Egykép a Szűz Anyának képéhez járula,
Mely benn, fiával karján, gyertyák s virág között,
Miket hit és áhítat bokrétává kötött,
A kis de szent oltárról, mint élő szent malaszt,
Oly égien mosolygott mindenkinek vigaszt.

A képet egy kegyes hölgy tűzé fel itt maga,
A hős Bosnyák Tamásnak leánya, Zsófia,
Midőn Sztrecsén várában hős Wesselényivel
Fején a szűzi pártát nászlomb cserélte fel ;
Hogy, mely előtt mint gyermek oly sokszor térdele,
A kép is a környékbe költözzék el vele,
Csatolt hozzá egy erszényt, aranynyal gazdagot,
Ne lásson a kápolna szükségben szűk napot.

S ott volt a kápolnában a kép sok éven át,
Erősítvén a környék népét és vándorát ;
Csak egy nem jött feléje, egy nem kereste meg :
Szép és szerelmes hölgye hős Wesselényinek.
Honn tartá őt keserve s a kínos gyötirelem,
Melyet terem szívének csalódott szerelem,
Melylyel lefekszik éjjel, melylyel reggelre kél,
S írt a kerek világon sebére még se lél.
Mert a kinek éltéhez kötötte életét,

Reménye, boldogsága s szerelme özvegét,
 Kivel, mint hű társával hű gerle, élni vélt:
 A gerle-tollon férje sas-szárnyakat cserélt.
 S nem értve a kebelnek hőbb gerjedelmeit,
 Nem érezvén a szívnek szentebb érzelmeit,
 Feledve a mit esküdt isten s oltár előtt:
 Bujában hagyja veszni a szende keblü nőt.
 S mig őt a nagy világba erősebb szenvedély
 Hír- és tett-szomj ragadja, mely vész s kalandban él:
 Ezt házi tűzhelyénél emésztí fájdalom,
 S lőn a dicső rózsából egy halvány lilium.

II.

A szenvedés pohára gyakorta semmi más,
 Mint istennek malasztja, szent égi áldomás,
 Mit isten csak kiváltkép nyujt választottinak, —
 Százszorta boldogok, kik belőle ittanak!
 Így üdv Zsófiának könnyűiből fakadt,
 A földi kín az éghez nyitván neki utat;
 A szenvedés tűzében gyémánttá tisztula,
 S bánatja fellegetéből hasadt ki hajnala.
 Imában s jótevésben kereste vigaszát,
 S föllelte a kettőben, mit e két angyal ad:
 Vigaszt és nyúgodalmat. Templommá lett a vár;
 Benn szeretet s jóságban a hölgy az áldozár,
 Nem volt a tér vidéken templom, vagy imahely,
 Melyet dús áldozattal ne látott volna el,
 Nem oltár a vidéken, a melyre önkeze,
 Himvarratos ruhát vagy terítőt nem tűze.
 Nem jött szegény, kincséből kivel nem osztozék,
 A szenvedő házából vigasszal távozék.
 Így lőn a földi üdvnek kinszenvedt martýra,

Már földi életében az ég menyasszonya.
 S ha mégis néha szívén fölkel a földi vágy,
 S egy-egy könnyű cseppjében enyhülő írta vágy:
 Ki fogja ráhajítani a vádolás kövét,
 Ha vissza, vissza kéri elvesztett édenét?
 Ha a remény csalóka kecsegtetésiben,
 Bár százszor megcsalódva, gyermekdeden hiszen:
 «Hogy hosszú szenvedése végtére kitelik,
 S a gyötrelmek tövisén rózsája megnyílik?»

De ím! vigasztalásnak helyette, híre jár,
 «Hogy férje új arával, új frigybe állta már,»
 S hogy lánczait könnyebben téphesse szét a kéz:
 «Vallását is tagadva; új hitcserére kész.»
 Hol a villám, mely inkább sujthatja mint e hír?
 A szív, mely ennyi s ily kint tovább viselni bír?
 A hírre Zsófiának megtörnek térdei;
 Szemében jéggé fagynak megáradt könnyei,
 Keblében elszorúl a sokáig szenvedt szív,
 A vég erő lelkében élethalálra vív,
 «Isten! te adtad e kint — kiált — elviselem!
 De megbocsásd, alatta ha megtör kebelem!»
 S alélva összeroskad mint szárán tört virág;
 Megtompult érzékének megszűnik a világ...
 Fölötte, mintha szánná, a márvány feszület
 Szent irgalom gyanánt áll a szenvedő felett.

III.

Meddig feküdt alétan, a kínos súly alatt,
 Nem tudni, a szegény hölgy! az éj nagyot haladt,
 Midőn ájulatából föléledett szegény, —
 Ah, mily vigasztos képek lebegtek el szemén!

Mint szomjas utazó, ha friss érből ihaték,
 A látott képek által akkép erősödék;
 Bizonyynyal égi angyal érinté meg szemét,
 Hogy a kétségbesésben ne törjön szíve szét,
 A látott édes álom egy égi tünemény,
 Előtte leng szünetlen, mint tűz ég kebelén;
 «Követlek égi intés!» kiált és útra kel;
 S rég érezett örömben dobog fel a kebel.
 S ment, bár az örökös künn másodszor szóla már,
 S benn a szobák órája éjfélt tájára jár.
 Ment, mint futó csillagzat a látott kép felé,
 Léptét áhitat és vágy szélként sietteté;
 Ment pongyolán a mint volt, kis lába meztelen,
 Egy bot kezén, keresztke a hattyú kebelén;
 Ment, és az egy, ki látta, a várkapús vala,
 Azt is kíséretétől eltiltja most szava;
 Ment, és az éj sötétét nem látják szemei!
 Az ősz csipős szellőjét arczán nem érezi;
 Fölötte vad vihar dúl, szél és eső verik,
 Talpát a kőnek éle s tövisek vérezik . . .
 De ő előbb s előbbre csüggedtelen siet,
 Mig a kis kápolnához elér a Vág felett.
 Így áll az üldözött őz sok zaklatás után
 Fáradtan és lihegve egy szikla szorosán. —

És ím csodák csodája! mindent akkép talál,
 A mint álmában látá: a szent hely fényben áll,
 Oltár s a kar világolt, szólott az orgona;
 De, a ki benne volna, embernek nincs nyoma.
 Csak a boldogságos Szűz, mint élő szent malaszt,
 Mosolyg az érkezőre kegyelmet és vigaszt.
 A kis de szent oltáron gyertyák s virág között,

Miket hit és áhítat bokrétává kötött,
 A kép, melynél mint gyermek oly sokszor térdele,
 Melyet sok év előtt e szent helynek szentele,
 A régi, drága kép az, mely megjelent neki,
 S őt éjnek éjjelén oly csodásan csalta ki.
 A hölgy örömsikoltva a kép felé repül,
 Kéjeknek mámorába merül magán kívül.
 «Te légy vigasztalásom fájdalmak asszonya,
 Kiált — te nyújtsd a gyógyírt szívem fájdalomira!»
 Szól és a szent anyának előtte leborúl,
 Mint gyors eső patakja szeméből könnyje hull,
 S imája buzgó, benső, imája szent vala . . .
 Leszállt hozzá az égből az Úrnak angyala.

IV,

És már az éj legördül, a hajnal is hasad,
 Utána nyomban a nap, mint bimbóbul fakad;
 Fény árad el a földön, megpezsdül a világ,
 A nap verő sugára mármár délpontra hág:
 S még mindig elmerülve az égi Szűz előtt
 A szikla-kápolnában lelé az eszedőt,
 Körötte földig égve a gyertya hamvadoz,
 S az oltármécs perczegve végfényben lobbadoz;
 Az éji orgonának s éneknek nyoma sincs,
 S csodák csodája! zárban az éjjel nyílt kilincs! . . .
 De mind e változásra a szép hölgy nem figyel,
 A buzgó szent imával oly telve a kebel!

Délben delet csengetni a pór egyházfi jó,
 Minő had ez, mi nép ez, mely véle érkező?
 Egy úriakból álló szilaj vadászcsapat,
 Emerre nyargaltában a kápolnába hat.

Ő az, a könnyelmű férj, karján egy hölgy vagyon,
 Lovag-vadász köntösben, egy ékes Amazon . . .
 Ki mondja, hogy esetből lett e találkozó?
 Mindenható az Isten s igaz jutalmazó!

Mint a kinek szeméről fátyolt takarnak el,
 Csodás varázs történik hős Wesselényivel,
 Isten kezére ismer, megrendül belseje,
 Az Amazon fölött mi szebb fényben áll neje!
 «Te vagy! —» kiált, s nejéhez az oltárhoz rohan,
 Egy pillanat — s a hív nő karjába zárva van —
 «Te vagy, te lész, te voltál szerelmem, mindenem!
 Oh hogyha megbocsáthatsz, bocsáss meg énnekem!»

És a sokat szenvedt hölgy eszmél, néz szerteszét,
 Álmodni vél és újra lezárja szép szemét;
 De ölelő karokban, csókok közt fuldokol,
 Arczán, kezén bűnbánó férjének könyje foly.
 S a rég nem érezett kék villanyként rezgi át,
 Szívét mondhatlan érzés, láng tölti el agyát,
 Sir és mosolyg egyszerre — ah hogy nem bírja el
S egyszerre ennyi üdvön szélpaltan a kebe!!

Igy húny el az oltárláng, midőn tövig leég,
 Előbb, mint elenyészik, fellobban újra még;
 Az áldozó nap is, mely rózsák közül kele, —
 Hunytát az égre újra rózsákban festi le.
 Ki mondja, hogy nem Isten intéze újra itt?
 Ő az, ki megszámitá a hölgynek könyeit,
 Ő adta meg, mit esdett, sok szenvedés után,
 Hogy újra lássa üdvét a megtért férj karán.
 De hogy többé csalódás ne érje szívhonát,

Kötésül érte égbe fölvitte őt magát!
 A férj pedig bűnéért azzal büntettetett:
 Hogy, kit megúnt életében, *holtan szeresse meg*.
 Mert im! csodák csodája! napról nap múlik el,
 Hónap telik hónapra, ezt év emészti fel:
 S a szép halott, miképen halála reggelén:
 Ott fekszik egyre épen a síri bolt ölén.
 És évről évre híven a férj hozzá lemén,
 Mereng a halvány arczon, sugártalan szemén,
 Kezére csókokat hint, könnyyel áztatja meg...
 Hiába! a dicső hölgy örökre szendereg!
 S így éli túl húsz hosszú s még három éven őt,
 Ki néki élve holt volt, s most halva él, a nőt.
 Hozzá bucsút jár a nép, a jámbor hegylakó,
 «Az Úr kegyes — mondották — de bölcs s igaz bíró.»

V,

A vár, a kápolnácska a sziklacsúcs fölött
 Már rég elpusztulának harcz és vihar között;
 Csak a szilaj folyó zúg alattok még, a Vág,
 A mint pajkos-merészen szirtekről szirtre hág.
 Rom s pusztaság lőn úrrá Sztrecsénen és urán,
 Kóró s haraszt az úrnő beomlott sírlakán;
 Fölötte két századnál régibb a mohlepel,
 De a dicsőt maiglan nem hamvaszthatja el;
 Miként halotti ágyán, halála reggelén,
 Láthatni őt maiglan megszentelt fekhelyén,
 Teplicska templomában, hová szent áhitat
 Helyezte őt későbbben, hív őrizet alatt.
 A rombolatlan szép test mint egykoron vala,
 Az arcz nemes vonásin szelídség angyala:
 Halvány, kicsinyded ajkin mint régen, egykoron,

A jóság mosolyával vegyül a fájdalom.
 Emléke a vidéken köztisztelet leve,
 A népnek hagyományos áldása sírköve;
 A hagyományos emlék ajakról ajkra száll,
 Fölötte az utókor szent kegyelettel áll.

CSATÁR-BÓL.

KILENCZEDIK KÉP.

A főcsata foly. — Hunyadi megöli Gara zászlótartóját, s Isten által védetik. — Garával párviadalt vi, s emezt megszaszaltja. — Gara megátkozza Sátánt. — A győzők hálát mondanak Istennek. Hunyady győztesen megy Fejérvárra, hol Rozgonyi nagy Te Deumot mond; Ulászló király Hunyadyt megkoszorúzza, s beszterczei gróffá nevezi.

De hova jött elmém? Harcz ébreszt újra zajával,
 A nyihogó paripák dobogásit hallja fülem s a
 Csengő kard zörejét, s kik ezek, kik csonka karokkal
 Tévedező árnyékokként szaladoznak előttem?
 Giszkra vitézi ezek; köztük mint birka-akolban
 Pusztító farkas, haragában Hunyady pusztít,
 S rettentő karddal veti meg nekik a szigor ágyat,
 Melyen az életnek meghamvad csillaga; kardja
 Ölte meg Ondingot, Holubárt, s őszfürtű Berényit,
 Liszka magas homlokesontját két részre hasítá.
 Még félóráig küzd így; de nem állhata ellen
 Már a vezérfosztott népség a szörnyü vivónak.
 S mint az üzött gyermek, kit rőt Tátossal ijesztett
 S hosszú szakállt viselő lázzal* dajkája, tovább kelt,
 Átkozván az időt, melyben vesztére kiindult,
 Honja határaiból magyar ellen kelni csatára.

* Láz = madárijesztő.

Hunyady most odaért, hol erős Gara főbbjei álltak
S a zászlós Káldor meredő szálfára hasonlón
Tartá zászlóját. Hétször benyomúla hadával
S hétször visszaverék. Harag ül már Hunyady arczán,
Hogy nem örülhet harczának, hogy harcza soká tart.
Haj! pedig a harcznak kétes forgása, miképen
Városi lányzónak s asszonyinak játszi kegyelme!
Végre közükbe hatott: legelőbbben is iszonyu Káldor
Karjához sújtott, s leesett bal karja legottan,
Mely zászlót tartá; meg sem dőbbent vala Káldor
Karjáért; de miként rossz csontot hullani hagyván
Csak zászlója feküdt szívéen; de előbb hogy esendő
Nagy lobogóját jobbal fölválthatta: megújult
Szélvésszként zúg újra a kard s Káldornak agyába
Csapva nagyot kocczant, s mivel azt megjárta velőig,
Eldőlt a bajnok s zászlóját estte lehúzta.
Igy dült össze erős ropogással, s szörnyüen egykor
A márvány palota, melyet megráz vala Sámson,
Mint iszonyú Káldor dült el deli Hunyady által.

Láttátok? mikor a pajkos gyerkőcze karóval
Parti darázsfészekbe leszúr, mint zúg ki reája
Szörnyü zsibongással mindünnen a sárga darázs nép?
S ellepik arczát, és kezeit, s lábszárait egyben;
Az pedig elbődül, kirug, üt, ver s híves izsappal
Dörzsöli a fülánk sebeit fájdalmai közben.
Úgy leve itt, midőn Káldort leütötte lováról
Honvédő Hunyady; iszonyún ordítva nyomúla
Rá az egész tábor, s dühödő torkábul ijesztőn
Háromszor kajdásza * halált s vért hősi fejére.

* Kajdász = kiált, ordít.

De ti hiába nyomúlátok nagy Hunyady ellen,
 Pártos, bőszi daliák! maga szállt Hunyad oldala mellé
 A boszuló Isten, s pajzsát mellére takarja
 Csillagot és holdat-kormányzó égi kezével,
 Melyen elolvad az ón-zápor, mint déli melegtül
 A peregő zúzok,* s a vas kard éle kitompúl.
 S jó fut az ellenerő egymást konczolva emésztve.
 Mén, ember szomorú keverékben hullnak, omolnak
 Vérhalmokra, jaj, és átok borzasztva vegyülnek
 A suhogó szélben, mely végig röpdös az égen.
 Fél karok, elgázolt testek, jajgó nyomorúttak
 És csikorogva eső káromlók vérbe fürödnek.

Még maga áll egyedül Gara bán, mint talpasodott tölgy,
 Mely mélyen gyökerezte magát a földnek ölébe,
 S ingani nem tudván tetemes törzsére nehézül.
 Áll Gara a pártos seregek közepette s kezétől
 Elhull Nyéki, Dorogh s Bartók s ki elejbed elállott
 Hunyady! a bajszos Kurd is hívsége díjául
 Vérbe borúl Gara vágásán; míg végre miként a
 Jó fejszés kiszzelelvén a sok bokrot előle,
 A nagy tölgyre kerül, akképen Hunyadyhoz jut.

Összemegy a két hős, valamint megy két him oroszlán
 Föltátott szájjal, s szikrázó szörnyü szemekkel
 Afrika pusztáján egymásnak; mindenik égvén
 A közös egy nőért rettentő szerelemében,
 Most a féltésnek riadó tüze viadalomra
 Keltvén dűheiket, földhez gyökerezve megállnak
 Elsőbbben, majd megcsóválván a fene farkot,
 S testeiket meghajlítván egymásra rohannak,
 Tépik körmeik a földet, megtépik a bojtot

* Zúzmara.

Egymáson, s iszonyú fogaik kocczanva kicsengnek.
Igy egymásra rohant a két hős, szörnyü haraggal
Megcsóválván a suhogó két szálfai dárdát.
És ámulva megállt minden, ki látta; elámult
A haladó nap is égi után helytállva maradván,
Míg a két viadalmas hősnek tartana harcza.
Elsőbben kidobá Gara bán a szálfai dárdát,
S az rohanó ölyüként becsapott nagy Hunyady János
Ércz-paizsára, s kifúrván azt benn függe hegyével.
Ám Hunyady mint a méhészt sokszorta lerázza
Ujjáról, hova fullánkjait belefúrta, a méhet;
Úgy megrázta kemény paizsát s elhulla a dárda.
Mostan azonban erős karral maga sújtja vasát ki
S míg az a hig levegőt szögné, fölszóla az éghöz:
«Istene honnomnak! hagyd megbüntetnem a gögös
Visszavonót, hagyd, Istenem, őt meggyőzni karomnak.
Hogy kiki irtózzék, késő százaknak utána
Irtózzék attól, ki gonosz pártokra hasonlott,
S gögének rokonok vérével fest vala szobrot.»

Mondá, s a repülő dárdát Gara válla husába
Vitte az istenkéz; szaporán ott vére előmlék
A haragos bánnak, kara ellassúda; nem akkép
Gögös lelke: körülhabzá azt sárga epéje
Mint sziklát a tengeri hab, s Gara kétszer erősbnek
Érzé most erejét; lekapott balog oldala mellé
S onnan az életevő kardot felrántva, Hunyadra
Zúg vala mérgében. Hétször kikerülte csapását
Hunyady, hétször forrt föl nagy Gara barna epéje.
És a milyen erős, és a mily szörnyü s hatalmas
Volt Gara: Hunyady őt mégis nyomkodva elűzte.
S az dühösen hátrál, kiabál népére, kiáltoz

Ördögi Sátánnak segedelmért s harczai szerencsért.
 Hasztalanúl! katonája nem állhat, morva s magyar nép
 Élete mentését futtában ohajtja elérni,
 És Sátánt az erős Isten lekötötte pokolban
 Szörnyü nehéz lánczczal. Hétszer megrázta magát, meg-
 Rázta kemény lánczát Sátán; de nem engede néki,
 Nem dühének a láncz; akkor megfekve porában,
 S földre szegett szemmel szégyenlé a megalázást.
 Bán pedig a szaladó népnek közepette megállván:

«Légy átkozva!» imigy kiabált s lehatott vala újra
 Hangja világtalan éjek alá, hova ásva, temetve
 A bünös ördögi lak, s meg-megrázá vala Sátánt,
 «Légy átkozva gonosz szellem Gara bántul örökre!
 Vessz el örökre! s veled föld, ég elveszszenek együtt;
 Gyáva fejedre kemény átkul hulljon le nap és hold,
 S a nyomorú ember diadalmát ülje fölötted
 Mint egy gyáva rabon! vesszen s megnyomja az átok.
 A ki hiendi gonosz szemfényvesztésedet, átok
 Rajtam is, a ki hívém botorúl, hogy czélra segítesz.
 Légy átkozva gonosz szellem Gara bántul örökre!»
 Így ordítva futott s szaladó népébe vegyüle.

Vége van a harcznak, s hol előbb vad lángu leventék
 S a riadó harcznak hosszú veszedelme süvöltött,
 Ott most néma lakát a csend felütötte, körösleg
 Dúlt daliák s véres paripák heverésznek a földön,
 S a hideg érzekkel hidegülnek; köztük azonban
 Tábori ágy közepén kitünik még Rozgonyi püspök
 Nagy Gara-szúrta sebét fájlalván; mostan azonban,
 Hogy riadó hanggal füleit megütötte Hunyadnak
 Szép diadalma, hogy a pártost szaladásnak eredvén

Látta üzetni: felült ágyában s összekulcsolván
Égre emelte kezét, szemeit fölemelte s imigy szólt:

«Hála! s dicsőség és áldás neked égbeli Isten!
A ki nagyobb a tengernél és rettenetesb vagy!
Villámokkal irád fel az ég kapujára hatalmad
És szívembe irád s én mélyen porba borúltam.
Hála s dicsőség és áldás neked égbeli Isten!»
«Elküldted felhő-teremed lángablakin a Vészt,
Annak lába alatt megrendült tornya Budának,
A Duna ágyából kiszökött rémülve előtte,
S emberek és állat megnyögték talpa nyomását,
S megtiprott engem, s én mélyen porba borúltam.
Hála, dicsőség és áldás neked égbeli Isten!»
«Im! azalatt intél a Vésznek, s visszavonúla
A rendítő Vész; szabadon lélezkzik a dúlt föld,
Emberek és állat fölzengik a hála-zsolosmát
Égi kegyelmednek, s én mélyen porba borúlok.
Hála, dicsőség és áldás neked égbeli Isten!»

Ekkép szól vala ő, s ismét ágyára borúla,
S csönd leve ismétlen: csak imitt, ott röpked az égen
Egy dögevő holló, s valamint a megszedetett hegy
Rendei közt szanaszét s itt-ott a kósza suhanczok
Böngészvén járnak, járt egy-egy harczy levente,
Megtérvén az üzésekből; közepettek azonban
Vérpatak ontja nehéz folyamát, susogása nyöszörgés
S borzasztó átok. S innét lőn kései korban,
E csata-árból lőn neve gyászemlékü *Csatárnak*. —

Távozom a hadtól s a hadnak vérbefüresztett
Képeitől, valamint Hunyady eltávozik attól

A győző seregekkel, öröm s diadalmi dalok közt.
Ekkép tér haza, így megyen egy sereg ifju vadúzó,
Mely napkelte előtt kihaladt a rengetegekbe,
Hol hat öles sárkány feküdt, nagy szikla-üregben,
S rég hizlalta magát a vidéknek gyenge juhából,
Ökreiből és emberiből; ma azonba' ledöntvén
A nagy szörnyeteget puskákkal az ifju vadászok,
Hangos örömjazzal térnek meg a dúska falúba.
Ott koszorús lányzók, s lebegő hólábu menyecskék
Üdvözik a győző sereget, s mosolyogva kínálják
Innapi kancsóból mindegyiket enyhes itallal.
Akkoron a leütött állat vesztére köszöntik
A poharat, zaj, öröm s vígság zeng mindenüvéről.
És falu végéről bejövén a barna cigányság
Egyszeriben rákezdí zajos hangája vigalmát,
S tánczra pereg lányzó s lebegő hólábu menyecske.
Igy tért meg szomorú harczok mezejéről azonnal
Hunyady is, győző seregével, s dallva bevágat
Régi Fehérvárnak kapuján, hol hókaru hölgyek
Szózatot ének közt koszorút nyújtának agyára,
S megdalolá ragyogó tettét a kósza trufátor.

Ott téres piacon, közepett sok fényes uraknak,
Díszesen áll ragyogó trónus bársonyba borítva,
Fenn tetején czímert láttál tündöklenni, ketté
Volt oszlatva közép pontján, kétféle mezőre.
Ennek zöld mezejét négy nagy folyam árja hasítá,
Abban az ősz Kárpát hármass nagy bérce ezüstös
Dupla kereszttel volt híven képezve ecsettel;
A címer mellett viruló ág fekvé babérból
S fényes aczélből kard. Falait borította zománczos,
Drága-szövet-szőnyeg báronyból. Drága falábát

A hatalom jelképe tévé, két bojtos oroszlán.
Állt körülötte bal és jobbról sok harczi levente
S fényes urak ; de belül a szék puha vánkusa dombján
Méltóságában maga ül vala lengyel Ulászló,
És oda nyújtja fejét a dús koronának alája,
Melyet erős magyarok szent Istvén ősi fejéről
Hoztanak a templombul elő, s most Rozgonyi püspök,
Még haloványon ugyan, de erőt érezve magában,
Óva bocsátja reá ; s megimádván a magas Istent,
S megszentelve királyi fejét, így szól vala harsan :

«Isten ! erősebb és kegyesebb mint minden, örök lény !
Áldd meg ez innepies szertartást s meg ne gyűlöld a
Hív szolgát, hogy más koronát tesz urának agyára,
Mint melyet te adál ! gonoszúl elorozta ravaszság
Azt tőlünk, de te meg sem is áldj, míg vissza szereztük.»

Monda s ahítva veté szemeit föl az égi királyhoz.
Majd aztán a gyűlt néphöz fordulva tovább szólt :

«Örvendezzetek oh magyarok ! végére van a harc,
A bús visszavonás, mely sújtó tengeri vészként
Csattogatá viharát a szép haza kétes egére !
S bajnokot és félénk hölgyet rettegni taníta
Egyformán, te pedig Kárpát szent bércze megingál,
És a dupla kereszt felhők-edzette tetődön.
De nyugalom van már ; nem eszik le az asztalok étkét
Éhes, erős daliák ; szemeinkrű laz éjjeli álmod
Harcz zörgési le nem rázzák. Örvendjetek immár,
Örvendezzetek oh magyarok ! hódolni az égnek
És fejedelmi Ulászlónak, mint honni királynak !»

Ő így szólt s az erős magyarok riadozva kiálták:
 «Örvendezzünk oh magyarok! hódolni az égnek
 És fejedelmi Ulászlónak, mint honni királynak.»
 S szent tűzzel rohanák lábairól a fejedelmet,
 S mint az apáknak idétte szokás vala: egyes erővel
 Széles pajzsuknak dobogó lapjára emelték
 Hármassal erő közt, és hangzott vala hármassal erő közt
 A szent eskü s az ömledező öröm árja szavukban.

Végre lecsillapodott a zaj s fejedelmi Ulászló
 Ismét helyt fogván, ott ekkép nyitja meg ajkát:
 «Nagy lelkű magyarok! tudom én hogy szíveitekből
 Jó e szent buzgás, s azokért hálálni, köszönni
 Nem feledem; de ti oh magyarok! nem vészitek észre,
 Hogy boldogságunk egyedül csak Hunyady szerzé,
 Ő ki a hét agyu vést diadalmas karral elűzte,
 A vak visszavonást; neki illik hálaadástok.»

Mondá, és zajosan lármáztván hozta a népség
 Hunyady hőst magosan föltartván a levegőben.

De fejedelmi Ulászló őt szólítja magához,
 S ott a dicső hőshez szívéből szózatit ejté:
 «Nagy lelkű Hunyady! trónom szerzője te s véde!
 Mondsza nemes tettered mint hálálhatja királyod?
 Oh de te érdemeid magasabbak, hogy sem elérje
 Legmérészb hálám; im azért nyilvánta kimondom:
 Hogy fölirám emlékezetem könyvébe sugárzó
 Érdemid én, oda, hol mindennap elolvashassam,
 Hogy míg élek adósának néz Hunyady János!»

Mondá s fölkelvén tetetéstől-tiszta ajakkal
 Megcsókolta az ifju király nagy lelkü barátját,
 S ez mély illetődésében féltérdre borúla ;
 Ekkor az ifju király fölemelvén drága-kövekkel
 Ékes aranylánczát a hős mellére akasztá :
 «Ezt Besztercze nemes grófjának honja s királya !»

AZ ÁRPÁDOK-BÓL.

VEZÉRHANG.

Sötét enyészet néma éjjelében
 Temetve fekszik a hajdan kora ;
 A bajnok alszik a föld mély ölében,
 Ki tudja merre hamvad hült pora ?
 Sírjára, mert nem tudja senki hol van,
 Nem hull a bánat könyje szent titokban.

Csak a süvöltő vésznek orgonája
 Zúg el fölöttük néha sírdalúl ;
 Vagy a Regének tünde szép nymphája
 Szakaszt virágot sírjok hantirúl.
 Melyből susogva csergedő pataknál
 Füzért kötözget méla holdvilágnál. —

Megjártam a hont, ősim temetőjét,
 Andalgtam a hősök dicső porán ;
 Hallám a vésznek rejtélyes zenéjét,
 Melyet süvöltött gyászos éjszakán ;
 Hoztam virágokat, mik a Regének
 Tündér kezétől sírjokon nővének.

S mint áldozó pap bor s kenyér színében
 Buzgón magához vészi istenét:
 Lelkembe vettem *bagyomány* jelében
 E szent ereklyéknek mind kettejét.
 S mentem, miként pap Isten trónusához,
 Az ősz Történet gyémánt csarnokához.

Kapúja megnyilt zörgető hívének, —
 Egy ezredév nyitá meg kebelét,
 S az ő *vezérek* mint napok kelének,
 Lerázva sírjok korhadt födelét;
 Hosszú sorokban koronás *királyok*
 Mint annyi üstökös szállván utánok.

Árpád apánktól Endréig füződik
 Az ősi árnyak hosszú lánczszeme;
 Mindegyikének arczán tűkröződik:
 Mi volt életében sorsa, érdeme;
 Ennek borostyán, annak pálmafája,
 Másnak tövisből volt a koronája.

De mindegyiknek fény ragyog nevéről,
 S mindegyikének nyertem válaszát, —
 S kinek tettéről nem, dallok híréről,
 A mint adák Történet s Monda át.
 Mult és jövő közt hídul áll az ének
 Közötte a valónak és mesének. —

Az *elnyugodt* nap bíbor fellegében
 Elvész a fény vakító aranya,
 A félhomály bájt hint el a vidéken,

S szebben ragyog fel a táj alkonya :
 Ekkép a *multnak* tisztos fátyolában
 Saját varázsban szebb, saját világ van!

A fény ragyog, de nem vakít tüzével,
 A seb biborfolt, vére megszűnik ;
 Nagyság, erény, úgy a bűn és a tévely,
 Sallang és cifra nélkül feltűnik.
 S a képre, mint szelíd hold éjszakára,
 Leng kegyelet s emlékezet sugára.

Avvagy ha már az ő nevők se gyúlaszt
 A legdicsőbb mult annyi szent neve ?
 Melyekkel és melyekben nemzetegység
 Volt nemzetnagyságunknak talpköve :
 Mid van, mi még, hazám ! mi lelkesíthet ?
 Mi e kuszált jelenben egyesíthet ?

Csak törpe nép felejthet ős nagyságot,
 Csak elfajult kor hős elődöket ;
 A lelkes eljár ősei sírlakához,
 S gyújt régi fénynél új szöveteket.
 S ha a jelennek halványúl sugára :
 A régi fény ragyogjon fel honára !

ÁLMOS.

A MAGYAROK MÓZESE.

Szép Ázsiának földén, a szittyá nagy sikon,
 Büszkén miként a párducz, mint sólyom szabadon,
 A zúgó Don tövében egy ősi nép lakott,
 Dicső Magóg vérének véréből sarjadott.

Nem győzte még meg eddig ellenség fegyvere,
 Honn áldás volt tanyája, künn rettegett hire;
 De a mit nem tehettek ellenség és halál,
 Gyéríteni kezdi vérét önátka — a viszály.

A föld, mely édes anyja volt ezred éven át,
 Nem bírja már emlőjén a nemzetség sokát,
 Följajdul terhe ellen a kimerült anya,
 S anyjára s egymás ellen föllázad ön faja.

S forr, zúg a párt dühétől sok tábor és telep,
 A testvérháborúnak zászlója főnlebeg;
 Tolúl, gyülekszik a nép, gyűlése rettenet!
 Hangos torokkal ordít fegyvert és kenyeret.

Ott, mint a vészkavarta tenger hullámiból
 A mennydörgés igéje, egy edzett hős kiszól;
 Megismerik szaváról, s szavára csend leszen,
 Megismerik, felállván, a hősi termeten.

Hős Álmos ő, hatalmas Űgek dicső fia
 Mint a fehér galambtoll hótiszta őszhaja;
 Fényes, bogár szemével mint nap körültekint,
 Izmos, vitéz karáról erő hatalma int,

«Halljátok — szólt s hallgatták — vitézlő magyarok!
 Mért rontsanak mi rajtunk dúlongó belzajok?
 Van a földnek hazája még e hazán kívül,
 Hol gyermekinknek áldás, nekünk jobb lét derül.

Túl bérczen és lapályon a szép hon ott vagyon,
 Halakkal és vadakkal s arannyal gazdagon;
 Miénk, csak kell akarnunk, mert rég miénk vala,
 Megvette azt vérével nagy ősrünk Attila.

Miként sasok csattogva megszálljuk a hazát,
 Belé vetjük virágul a szent egység magát;
 Az évek nagy könyvébe vért s tetteket irunk,
 És a mi vért elontunk, érette lesz honunk.»

Szólt, s mintha százezer láng buknék ki föld alúl,
 Egyszerre százezer kard az ég felé vonúl,
 S kétszáz ezer vitéz zúg harsogva: «Esküszünk l
 A merre sorsod elhív, mindütt veled leszünk.»

S azonnal hét nemzetség egymással egyesül,
 Költözni más hazába az ős hazán kívül,
 A földet megkeresni a messze nyúgaton,
 Mely a nagy «Istenostort» uralta egykoron.

S azonnal Álmos és még hat nemzetség feje
 (Kund, Tuhutum, Előd, Und, Tas, Huba a neve,) —
 A frigyét szentesíteni megvágja hős karát, —
 Arany serleg fogadja a hét vér hét fáját.

Egyűve folyt a hős vér s együtt ivák meg ők,
 Nagy, szent kötést e naptól egymásnak esküvők.
 Az eskü törvénynyé lőn; a törvény pontja őt:
 «Még él csak Álmos vére úr a nemzet fölött.»

«A harcz díjából osztályt nyer minden törzsvezér.»
 «Törvényhozás a törzsök fők nélkül mit sem ér.»
 «De vére folyjon, a ki a főhez hűtelen.»
 «Mint számüzendő a fő, ha hitszegő legyen.»

S völgyön, hegyen keresztül huzódik a sereg.
 Így huzódik égen a terhes fürgeteg;
 Délczeg, kemény vitézek, és őszek s gyermekek,
 S hősek virági, szép nők, vándorlanak velek.

Előttük, mint felhőben az üstökös sugár,
 Az ősz vezér bogláros lován rohanva jár;
 Lépése egy-egy ország, nézése győzelem, —
 Így jár a szittyia nép közt a szittyia fejdelem.

Országot ért és népet útjában számtalant;
 Volt útja harcz és munka, fáradság és kaland, —
 Mig végre táborával Munkács és Ung felett
 Kárpát egekbe nyúló ormára érkezett.

Ott néma, szent örömmel megáll az ősz vitéz,
 Örömkönyűs szemekkel a szép országra néz,
 Mely hallal és vadakkal s arannyal gazdagon
 Mint egy virágkert elfut a termékeny sikon.

Majd, mint kinek lelkében nagy gondolat fakad,
 Megrázkodik valója s a téren elmutat:
 «Itt van hazátok — így szól — határinál vagyunk!
 De a ki megszerzendi, csak istenünk s karunk.

Istenbe s karotokba, ne másba bízzatok;
 Csak úgy leend tiétek e hon s ti szabadok!
 Erő s vitézség kell most; van az ti bennetek,
 Én nyugalomra szállok, — ti tenni menjetek!

S te, a ki e munkára égtől hivatta vagy,
 Fiam, légy munkabíró, légy hőslelkű, légy nagy;
 A fejdelem kezében a nép viaszdarab, —
 Jaj annak, a ki abból csak bábokat farag!»

Szólott, s a honvadászó szilaj, vitéz hadak
 A párduczos Árpáddal előreúgtanak:
 Kürt harsan, szól az ének, a harczra felhívó,
 A felriasztott ország egy óriás echó.

És Kárpát hegytetőjén fenn áll az ősz vezér,
Egekbe nyújtott karral áldást a népre kér;
Hosszú fehér fürtével szellők enyelgenek,
Lelkében egy *leendő hon* álmi rezgenek!

ÁRPÁD, A HONALAPÍTÓ.

Kié a gazdag tartomány
Közötte a Tiszának?
Bolgárok népe hódol ott
A nagyhirű *Zalánnak*;
A gabnagazdag rónaság
Arany kalászszal tartja ki,
Alpár hizalmas mezeje
Marhát, lovat tenyészt neki.

De rögtönebben, mint a nyár
Felhői megtolúlnak,
Árpáddal a magyar hadak
Mély Ungon átnyomúlnak.
A két had összeütközik,
Nincs irgalom, nincs kegyelem;
A harcz után kürt harsadoz:
Magyar hadé a győzelem!

Ki ül Biharban oly dusan
Gyémánt s arany ruhában?
Toborzó, hanga, vígalom
És lakma mámorában?

Aklában annyi pompa ló,
Mint háremében kékjeány;
Ki volna más mint *Mén-Maróth*,
A chazar herczeg, trónusán.

De rögtönebben, mint az ár,
Mely hegytetőrül ömlik,
Árpáddal a magyar hadak
Bihart körülözönlik;
A két had összeütközik,
Nincs irgalom, nincs kegyelem, —
A harcz után kürt rívadoz:
Magyar hadé a győzelem!

Mi ország az, megette ott
A roppant rengetegnek,
Hol a hegyek aknáiban
Só és arany teremnek?
Erdély az, a vitéz *Geló*
Oláh herczegnek székhelye,
Nagy Etelénk megtört hada
Maradványának menhelye.

De rögtönebben mint az ég
Villáma földre csattan,
Árpáddal a magyar sereg
Serény lovára pattan;
A két had összeütközik,
Nincs irgalom, nincs kegyelem, —
A harcz után kürt harsadoz:
Magyar hadé a győzelem!

Mely nép tanyáz dús telkein
A szép Pannoniának,
Mely völgygyel, hegygyel változik
Bal partin a Dunának?
Rómának sarjadékai
Egy új édcnt tenyésztnek itt,
Ekét hordozva térein,
Borággal hintve hegyeit.

De rögtönebb mint gondolat,
Partján Kelemföldének,
Árpáddal a magyar hadak
Dunán is átkelének.
A két had összeütközik,
Nics irgalom, nincs kegyelem, —
A harcz után kürt rívadoz:
Magyar hadé a győzelem!

S volnál kétszer hatalmasabb
Mint vagy, tótok királya!
Hires *Szvatoplug* téged is
Lesújt a harcz viszálya;
Istennek szól itt végzete,
Istennek sújt itt ostora,
A merre mégyen, győzni fog
A magyaroknak tábora.

És menne még tovább is így,
Ország után országra;
De hármat üt Árpád vezér
Rettentő paizsára.

Az első sziklaroppanás,
A másik tengerbödület,
A harmadik kemény ütés
Miként az égi dörrenet.

Elsőre a kemény hadak
Rohantukban megállnak,
Másikra mint a rajsereg
Árpád körébe szállnak.
A harmadikra csend leszen
Méröldnyi messzeség fölött,
S a hős — egy félisten — feláll
Kétszázezer vitéz között.

«Hová, hová vitéz sereg?
Mindennek van határa!»
Szól a vezér, s mint nap kisüt
A fenség homlokára.
«Az ősi föld megnyerve már,
Ennél egyéb nem kell nekünk, —
Hazát *szerezni* volt a cél,
A véres harcz, csak eszközünk.

A nyert hazát *megtartani*
Lesz szívünk aggodalma;
Erő, egység, közértelem,
Nagy nemzetünk hatalma!
Elég a harcz, elég a vér,
Nem dicstelen, ha pihenünk, —
A munka végbevívve már,
Most *halljon hálát* istenünk!»

És régi, ős szokás szerint
Nagy áldomást ütének,
Fehér lovakkal áldozók
A magyarok istenének.
S közben, miként éjszak szele
Ha végig zúg völgyön hegyen,
Hangzék az összes háladal
Hatalmas-ékes-lelkesen !

S eljöttek a hon apjai,
A nemzet hét vezére,
Győzelmök zsengeit tevén
Az oltár szent kövére ;
Elhozta a sik pásztora
Marháját és föltette azt,
A hegy lakója színborát,
Arany kalászát a paraszt.

Eljöttek a hókehlű nők,
Ékei az új hazának,
S a tűz előtt letérdelők
Buzgón imádkozának :
«Oh magyaroknak istene !
Oh áldd meg azt a nemzetet !
Adj néki mindent a mi kell,
Adj egyetértő érzetet !»

ZOLTÁN, A BÍRÓ.

Harsog a kürt csengő riadása,
 Messze fémlik zászlók lobogása,
 Győző *Zoltán* győzödelmi hadja,
 Merre mégyen, a babért aratja.

Megy pusztítva délnek, éjszakának,
 S nincsenek kik ellenállhatának :
 Sarcz alatt a németek császára ;
 Néki hódol Konstantinnak vára.

S zeng a kürtök csengő riadása,
 S szól a zászlók néma lobogása :
 «Jaj a fejnek, jaj s halál a karnak,
 Ellenállni mely mer a magyarnak.»

Mégis, mégis ellenállni mernek,
 Frigyszegőleg kik fegyvert emelnek,
 Balga népi nagy Lombardiának,
 Hős Berengár fényes országának.

Mint a bérczről zúduló vizomlás,
 Jött közéjük káros meghasonlás ;
 Önfejét a balga nép megunta,
 S hős Berengár életére ronta.

Szertedúlá szép királyi várát,
 Összetépé biboros palástját,
 Őt bitónak tűzé karvasára
 Földnek, égnek botránkozására.

Hős Berengár, dísze korszakának,
Frígyes társa volt Árpád fiának.
«Istenemre! a ki él felettünk,
Ezt a népet meg illik fenyítnünk!»

Mondá s eljött győzödelmi Zoltán,
Megbizottan nagy hatalma voltán,
S zeng a kürtök csengő riadása,
S szól a zászlók néma lobogása:

«Fel, gonosz nép, fel, véres csatára!
Véretek lesz s légyen a had ára!
Fel, csatára, pártütők, ki vagytok!
A birónak szörnyű számot adtok.

Kik királytokat meggyilkolátok,
Szép palástját összeszaggatátok,
Őt tüzétek rút bitó hegyére,
S mégis éltek földnek szégyenére!»

S büntetőleg rá ront Páviára,
A nagy ország első városára;
A kerítést fegyver árja bontja,
Háztetőit láng s hamúba ontja.

S merre elhat győző karja, vért ont,
S merre pillant, veritéletet mond,
S pártütő, ha még két annyi volna,
Vérbünéért mind rakásra hulna.

Boszu-harczát így végezte Zoltán,
S rettegék őt nagy hatalma voltán
Nagy Csepeltől délnek, éjszakáig,
S fel keletnek Konstantin váráig.

LEHEL KÜRTE.

Hős Lehelnek szózatot kürtéről
Hír maradt a régi szép időből,
És ha híre volt a kürt szavának,
Nem kisebb volt sulyja hős karának.

Mint levente még a hét vezérrel
Ázsiából ifjan költözék el;
Kürte volt a nemzet nagy zsoltára,
Valahányszor kelt véres csatára.

Kürte volt a győzedelmi ének
Diadalban Árpád nemzetének,
Kürte nyögde a szomorú torában,
Valahányszor gyásza volt csatában.

Most az ifjú hosszú szép hajának
Hollójával hattyúk párulának,
S kürt már csak régiség díszül
Függ szalagján hős csipejéről.

Hős Lehelnek untig volt csatája,
S gyászt, csak egy volt, mely hozott reája.
Német Augsburg éré megbukását,
Otto császár verte rája lánczát.

Szálig elhullt, mint midőn kaszálván
Nem marad meg a fű árva szálán,
Szálig elhullt húszezer vitéze,
Húszezer más hullt a Lech vizébe.

Őt lováról harczának közöttte
Durva német dárdával ütötte,
Négyen álltak össze, folyván vére,
A vitéznek megkötözésére.

S elvivék a császár udvarába,
Mint rablónak kötve keze-lába ;
Otto császár fényes udvarában
Diadalnak vannak mámorában.

Mint a puszták szörnyű hienája
A halottat sirból is kívájja,
Körbe Otto gyűjt élőt, halottat,
És fölöttük véritéletet tart.

S mint a gyermek gyönyörét találja,
Ha fejenként a mákot kaszálja,
Ugy találja kedvét Otto benne,
Ha magyarfej még kétannyi lenne.

S már a szörnyű mészárlás fogytán van,
A midőn uj ötlet kél agyában.
Hét magyar van élve még, szegények
Mind heten szép és ifjú legények.

Mind a hétnek megbocsát a császár ;
Egy helyett de rájok két halál vár.
Megcsonkitva orr- s fülek hiával
Rakva lesznek gúny gyalázatával.

És hajón elküldi a Rajnára,
Küldi onnan őket a Dunára ;
Megizenvén göggel a magyarnak,
Hogy ha jönnek, ily sorsot aratnak.

Hős Lehelnek vére rég habot hány,
 Meg-megrázza lánczát hősi karján.
 Élni nem tud szörnyű szégyenében,
 S halni nem bír kínja tengerében.

«Mért e késés? — szól fájó haraggal —
 Mért nem öltök százszoros halállal?
 Életemmel nem csere-beréltek,
 Hogyha érttem váltságot reméltek?»

«Meglakolsz még te is! — mond a császár —
 Rád, vezérül, fényesebb halál vár;
 De előbb mint a vérpadra mennél,
 Szívességet mivelünk tehetnél.

Hős kürtödről, mely függ oldaladnál,
 S nagy hírével félvilágra szolgál,
 Úgy beszél, eddig csak *víg* ének
 Harsogott le Árpád nemzetének.

Kandi volnék hallanom, miként szól
 A *szomorú* ének ajkaidról,
 Fújj halotti nótát társaidnak,
 S rá, ha tetszik, búcsuzót magadnak.»

Mond a császár sértő gúnykaczajjal,
 Tréfát űzve védtelen fogolylyal.
 «Megteszem!» mond hős Lehel dühében;
 Mert nagy ötlet lobban fel fejében.

És azonnal oldatik bilincse;
 Jobb karában lehet újra kincse,
 Ifjusága szózatot barátja,
 Most utósó tette vég istápjá.

És kilépvén a császár elébe,
 A helyett, hogy kezdne gyászzenebe,
 Hősi kürtét két kezére kapja,
 S le a császár rőt fejére csapja.

«Menj előre — mond — a más világra!
 Tégy magadnak szert, ha kell, szolgára!
 És ha szolga kell a szellemeknek,
 Ottan is te szolgálsz hős Lehelnek.»

Szólt, s utósó hangja volt szavának.
 Kürte és a hős elnémulának;
 Kürte Otto homlokán hasadt szét,
 A hőst Otto népe vágta százzét.

BÁNK-BÁN.

«Fel, nemes bán, hősök sarjadéka!
 Mikre vársz még, mik történjenek?
 Lecsapott már, gyújtott is a villám,
 Károdát nincs, a ki mérje meg.
 Fel, nemes bán, véres nagy munkára,
 Csordulásig telt a bűn pohára!

Megfogadtad a király parancsát,
 El- s bejártad a bomló hazát;
 Csillapítál *nemesek* haragján,
 Megkönnyítéd a *paraszt* baját:
 Szép hazádhoz gondjaid ragadnak...
 Csak magadra gondja nincs magadnak!

Ifju nődöt kedves gyermekével
 Kire hagytad, elfeledted-e?
 A királyné, Gertrud udvarában....
 Vajh, ne hoztad soha őt ide!
 Menj, s ha nődöt halva nem találod,
 Vajha úgy leld, hogy ne kérd halálod!»

Ily szavakkal rázza fel nyugából
 A sötét hír Bánk-bán éjjelét,
 S mint a tengert szélvész ordítása,
 Fölhasítja a bán kebelét.
 S kél a bajnok... lelke háborában
 Tengerénél rémesb áradás van!

S megy rohanva, megy magas haraggal,
 Éjjel, nappal fáradatlanul;
 Gyors lováról, mely miként vihar száll,
 A fehér tajték rongyolva hull,
 Mint vitorla, messze leng serénye;
 Nő, fogy a hős áttató reménye.

És, a mint megy, és a mint közelget,
 Érve, hagyva várost és falut,
 Minden nyommal rémesebb, valóbb lesz
 A sötét hír, mely fülébe jut:
*A csel és bűn háza tűzhelyének
 Legrejtettebb szentélyéig érnek.*

A királyné tobzó udvarába
 Feslett öcsce, Eckbert, költözött;
 A lovaggal a rény csarnokában
 A hivalgás büntábort ütött.
 S a királyné helybehagyva nézi,
 Bűnre bűnét öcsce mint tetézi.

Sőt a trónnak tág redőzetében
 Mint ügyes pók megvonván magát,
 Ön kezével oldja és csomózza
 A cseleknek ármányfonalát,
 S míg a *bánné* a szövöt csodálja:
 Már nyakára gombolyúl fonála!...

Mint virágszál, mely száron törött meg,
 Bánk előtt bús hölgye elborúl;
 Gyászalakján bűnös ártatlanság,
 Szép szeméből sűrű könnye hull.
 Vád és mentség ajka vallomása,
 De szavát elfojtja zokogása.

S a kevés szó többet mond a *férjnek*
 Mint ezer nyelv vádja dörgene!
 E tekintet, melyben lángirással
 Van felirva vesztett édene,
 Lelke lelkét járja át a bánnak —
 Nincs határa már indulatának!

Megy, miként megy nőfosztott oroszlán,
 Melynek ártó dühét fölverék;
 Kebelében elrablott szerelme
 S meggyalázott férfisága égl
 De előbb, mint fogna végmeréshez,
 Még betér az ország érsekéhez.

«Adj tanácsot lelkeknek bírāja!
 Mondj igazt bűn s büntetés felett.»
 S elsorolja, mikkel a királyné
 Nemzet és hon ellen vétkezett;
 Hozzá adja hölgye eseményét, —
 És az érsek adja véleményét:

«A királynét meggyilkolni nem kell,
 — Mond a főpap — tartózkodni jó,
 Ha egyez mind, én nem mondok ellen»
 Monda, s ajkin kétes volt a szó.
 De olaj az a bánnak tüzére, —
 Karja szörnyet csattant fegyverére.

S már Fejérvártt, Gertrud udvarában,
 A királyné termiben vagyon;
 A királyné két kicsin fiával
 Játszadoxva ül a trónuson.
 Mint az angyal végitélet napján,
 Áll előtte s vádját dörghi Bánk-bán.

«Drága kincs volt bízva mindkettőnkre;
 A király *országát* bizta rám:
 Én kezedre, Gertrud! éltem üdvét,
 Mindenem, mi volt, *nőmet* bizám;
 Én beváltám, mit reám bizának,
 Véde voltam trónnak és hazának,

De te hitlen megcsalád a bizót!
 — Mond a bán s rettentő lesz szava —
 Ön magad lól (kincsemnek lakatja)
 A megőrzendő kincs tolvaja.
 Vedd el a díjt!» Gertrud összerémül...
 Künn van a kard a bán hűvelyébül!

«Pártütő! sikolt Gertrud — királyod,
 És urad vérére fensz kezet?»
 És elébe tartja két kezével
 Mentő pajzsul a két gyermeket.
 «Istenemre! — mond a bán kevélyen —
 Bántódása egyiknek se légyen!

A király, és vére szent előtttem,
 Érte élek, érte meghalok;
 De ki vérem- és nevembe gázol,
 Annak vérrel s karddal számolok!
 A királyné szívben sujtola őt:
 Ő szíven találta a királynőt!

IV. BÉLA.

I.

SAJÓ.

Mi rémjelek borognak az égnek sátorán?
 A végítélet napja közel-e vészlován?
 Egyszerre, mintha fátyol borítná az eget,
 Nap és hold elborúlnak a Kárpátok felett.

A sűrű, éji fátyol nem éjnek fellege,
 Az égre a *tatárnak* borítja serege,
 Mely szép hazánkra hozván rettentő táborát,
 Mérföldre fölkarvarja az út szálló porát.

Mi az, mi a nagy égen, mint szörnyű vérvonal
 Hosszan, végig piroslik szikrázó lángival?
 Az a *tatárseregnek* lángzó szövétneke...
 Dult városok s falvaknak világító tüze.

S te felsüvöltő szélvész mi szörnyen ordítasz!
 Nem, nem! *tatárüvöltés s baldoklók jaja* az,
 Mi mint orkánüvöltés dugult fülekbe zúg,
 Mi minden köszikláról mint visszhang visszabúg.

És már a tűz világa, s a vész orkánszava
Erdélytől a Tiszáig s onnét Pestig juthat :
Ott Béla, a vesző hon sujtolt királya jár,
Hadakra a hazából s segédsergekre vár.

Tőn véd- és támadásra lépést a fejdelem,
Mint a hazának atyja, mint hős vagydon jelen.
Királyi köntösére pánczélát ölti föl ;
Példája vagy gyémántja, mely inkább tündököl ?

Hiába ! mert az átok megint megújula,
Nemzet s király között a hasonlóság angyala !
Az ország főzászlósi sértett érdek miatt
Bélát közös veszélyben ott hagyják Pest alatt.

Mások, hiú gyanúból s féltékenység miatt,
Hogy kegygyel nézi Béla a hősi kúnokat,
Vak dühvel a kunoknak gyilkolják ezreit,
Kiket közös seregben ő a tatárra vitt.

Igy áll viharban a tölgy a róna síkjain,
Mig nap süttött, kerestek enyhülést árnyain,
De most, midőn sudarán villámok dörögnek,
Messzére elkerülnek a gyávák s hűtlenek.

De az megedzve állja a zápor ostromát,
Felfogja zöld sudára a villám lángkarát ;
Igy Béla a tatárral vérengző síkra kel,
S tábort üt a Sajónál királyi népivel.

Túl rettentő sokával a nagy tatársereg,
Mint áradat közelb és közelbre hempelyeg ;
Vezére a viharnek a khán, Batú, maga,
Mint üstökös ragyog ki gyémántos kalpaga.

Kezében a vezérkard mint villám tündököl,
Mely megcsillámlik, czikkáz, lesujt és öldököl.
Jaj, a hol a halálnak e rém kaszája jár,
Ott pusztulást s veszélyt szór egy millió tatár.

És már a támadásra jelt ad a szörnyü kard ;
Véres tusára látni fölkelni a magyart.
Mint két üvöltő szélvész, mindkettő iszonyú,
Ront egymás ellenébe hős Béla és Batú.

Keletről jó az egyik, nyugatról jó emez,
A tengeren mindkettő egymás hajába vesz,
Alattok a hullámok rongyokká hullanak,
Fölöttök a nap és hold rég elborúltanak.

Vad lárma és üvöltés jelentik a vihart,
Sűrű nyil-föllegekben tüzes villám a kard,
A dárda s pajzs recsegnek, az élet és halál,
Egymást övön ragadva, véres tusában áll.

Kálmán királyi herczeg halálra sebesül,
A hid, hiába védé, tatárkézre kerül,
A vad raj elborítja Bélának táborát,
Isten karának érzik elsujtott ostorát.

Hiába van csatájok, a meggyőzöttek ők,
Hiába van futások, elérik az üzők !
Két napnyi messzeségre nincs más mint holttetem
A harcznak aratása Sajónak mentiben.

Halotti közt két érsek, sok püspök és apát
A hon nemességével vegyíti hült porát ;
A köz halottak számát ki számíthatja meg ?
A tenger fővényében ők a homokszemek.

Csak Béla, a király fut had nélkül, úttalan,
 Királyi lelke törve nincsen, csak sujtva van,
 Az alkony végsugára gyászában látja őt,
 Hozand-e hajnalával honának jobb jövőt?

2.

BÉLA FUTÁSA.

Csillag futott-e végig az égnek szőnyegén?
 Vagy lánglövellő villám rohant át föllegén?

A csillag és a villám a földre leszakadt;
 A magyarok királya tatár elől szalad!

Kicsiny kíséretében csak két vitéz üget;
 A többi, hű népével, Sajónál ott veszett.

Jobb oldalán az egyik, a másik fut balul;
 Utánok a tatárság közelb, közelb nyomul.

A két vitéz: Forgách volt s Rugacs, két hősi vér,
 Mindkettő halni készen a fejedelemér'.

«Elő, elő! — kiáltják — van még, uram, remény!»
 De a király alatt rogy, s kidől a harczi mén...

Egy percz is veszteség itt; nem gondolnak soká:
 S Forgách lovát odadja a bús király alá.

«Fuss, fuss! a szent hazáért még néked élni kell;
 Éretted és hazámért, hadd, én veszhessek el!»

Szól, és a hű bajtársnak már csak kezével int;
 S az és királyá szállnak mint szél s vihar megint.

Ó, mint a zúgó árnak a szikla gátot ád,
Perczekre bár, feltartja az úzók táborát. —

Hiába! a tatárság közelb, közelb nyomúl,
Nyil éri Béla ménét s a mén a földre húll.

Egy percz is veszteség itt, segély egy pillanat,
S Rugacs, Forgách hű mása, nem tűnődik sokat,

Lepattan ön lováról, rá tolja a királyt,
S utána biztatólag szent hűséggel kiált:

«Fuss, fuss! a szent hazáért, még néked élni kell;
Éretted és hazámért, hadd, én veszhessek el!»

S az árözönnek ő is egy új sziklája áll;
S ujjabb lován megmentve van Béla, a király!

Igy ér Pozsony várába, Pozsonyból Bécsbe fut.
De itt — farkastorokból tigriskörmökbe jut.

Amott a nyílt ellenség feldúlta táborát,
Itt kincse és javától megfosztja ál-barát.

Szomszédja, Fridrik császár, a nyújtott menhelyért,
Három megyét vesz tőle s gyalázatos hűbért.

S áll Béla, mint viharban hajótört gálya áll,
Mely a vézből kimentve kalóz kezére száll.

Egy kincse van szegénynek és egy reménye még:
Lelkének öntudatja, s melyben bizott, az ég.

S meglelni a végekben nejét és gyermekét,
A bújdosásnak újra felölti szörmezt.

Utajára két barátja maradt: az éji vész,
S mely sujtolá és edzé lelkét, a szenvedés.

Igy jut Dalmátiáig, egy tört, zuzott hajó....
Királyi sors! jó s rosszban emberként osztozó!

3

A HON HELYREÁLLÍTÓJA.

Egy férfi lépdél, vándorbet kezében,
Árpád honában völgyön, ormon át,
Vállán biborból elviselt palást csüng,
Fején tövisből hordoz koronát.
Hős Béla tér, a magyarok királya,
Nagy bújdosásból vissza dült honába.

S a merre jó, a merre néz szemével,
Romlás a mit lát, gyász és pusztaság.
«Vagy nem hazám e föld s nem ismerék rá,
Vagy nyomtalan kihalt itt a világ!»
Szól és tovább megy és minél tovább ér,
Ajkán eláll a szó, szívében a vér.

A gazdag Alföld áldott rónaságán,
Hol hónaljig nőtt a dús gabnaszár,
Hol zöld mezőben száz göboly tanyázott,
Száz ménes ugrált, pusztá a határ.
Mér földre holtak és csontok hevernek,
Vad farkasoknak s éh hollóseregnek.

Az elhagyott út járatlan terűjén
Pergő szekérnek nem hallod zaját,
És mérföldekről mérföldekre nézvén,
Embernek, lónak nem látod nyomát.
Tört nyíl, hasadt pajzs fődte el a pályát,
Vagy gyepfü rázza szélben gyomszakállát.

A városok s faluk hová tűnének?
Csak égett, csonka tornyok látszanak,
Ház és lakásnak csak helyét találod,
Hol vértől áznak a feldúlt falak.
Mint a siroknak nincs élő lakójok;
Szél és vihar lett pusztá siratójok.

Ember csak itt-ott szédelg bújdosásban,
Kémkedve jár s rettegve néz körül,
S karddal kezében vijja kenyerét ki
Éh farkasoknak rabló körmibül,
Mi szörnyű vésznek járt itt rémes ára?
Mely annyi gyászt borított e hazára?

A vad tatárnak dult itt szörnyű hadja,
Mely irgalmat nem ismer, nem kegyet;
Mely a csatának csak vérét kívánja
Vitéz tusán nyert hősbabér helyett.
Mely mint a hernyó szállván a virágra,
Nem hagyja, mignem össze-vissza rágja.

Eljöttek ők, égettek, pusztítának,
Kezökben a kard hóhérkés vala,
Az asszony is, szelíd nemét tagadva,
Bőszült kezekkel asszonyt gyilkola.
S a gyermek — ég és földnek iszonyára —
Gyermekfejeket tűzdelt dárdájára.

És a mit ők még el nem pusztítának,
Elpusztította azt az éh halál,
Mely annyi inség s veszteség után is
Végső csapásul a hazára száll.
Mióta isten népeket teremtett,
Nem volt ekképen még büntetve nemzet!

De a királynak lelke nem törik meg,
Gyémántból alkotá azt a nagy ég;
Magas tökélet lángja kél szívében,
Tökéletében esküt esküvék.
Rákos mezőjén mondá el imáját:
«Ujjá teremtni hamvából hazáját.»

Alant repül, sarat horzsol a fecske;
A fellegig száll a királyi sas;
Igy Béla lelke, tettpályát keresvén,
Azt nézi a mi nagy, dicső, magas!
Mik Herkules munkái a regében,
A munka mellett, a mit Béla téssen?

Miként a pásztorkürtnek hangzatára
Az elszéledt nyáj egyben összefut:
Erdők s hegyekből a király szavára
Az elriadt nép újra vissza jut.
Ásót, kapát vesz, szánt és vet vagy épít,
Mint hangya rakja, hordja fel hajlékit.

S mint jótevő esőre föld öléből
Zölden mosolygva a vetés kibú:
A lelkesítő fejdelem szavára
Föléled újra város és falú.
Az emberek tanyát ütnek; közikbe
Új szorgalommal új lét költözik be.

Magának a hős, Pestnek ellenében,
A hegytetőn emel fényes lakot,
Onnan tekint el lelke örömében
Az új hazára, melyet alkotott.
S kulcsolt kezekkel kér áldást reája :
«Soká viruljon a magyar hazája.»

SZENT LÁSZLÓ-BÓL.

BEVEZETÉS.

A dicső hőst, kit magasztal énekem,
Rég dicsőnek, szentnek tartja nemzetem ;
Nyolczszáz éve, hogy László a nagy király,
A magyar nép hírkönyvébe írva áll.

Származásra nem volt nála nemesebb,
Lelki, testi ékességre senki szebb ;
Hős apától, szép anyának gyermeke,
Nagynak, szépnek rá volt ütve bélyege.

Mint az erdő fái közt a czédrus áll,
Termetesb és szebb vala több társinál ;
És ha ott állt seregének közöttte,
Meghaladta vállal őket termete.

A csatában mint oroszlán oly erős,
Rettenetes, győzedelmes volt a hős ;
Béke napján, a tanácsban, trónuson
Bölcseséggel s észszel győzött a bajon.

Mi csodája, hogy ha híre nagy leve,
 S tíz országban szertehangzék hős neve?
 Ifja, véne tisztelettel ment felé,
 Asszony és lány szép szemét rajt feledé?

S hosszú nyolczszáz év után is a magyar,
 Ha nagy és jó és dicső királyt akar:
 Nem kíván más fejedelmet trónusán,
 Csak minő volt László király hajdanán.

Ily dicső hőst, ily királyt édes nekem,
 Hosszu nyolczszáz év után is zengenem;
 S életének nagy könyvében nézve szét,
 Énekemmel megdicsőítnem szent nevét.

Elbeszélnem, lengyel földön ifjuvá
 Mint nevelték ifiuból férfivá;
 Mint ohajtá látni e hont egykoron,
 Mint s mikor jött, s hogy fogadta itt a hon;

Mint jelenté ki magát Isten neki,
 Nagy dolgokra őt korán jelelve ki;
 Elbeszélnem szép Etelkét, ama nőt,
 Kit szerelme csodásan sorsába szőtt;

Mint vezette isten ujja mindenütt,
 Mint hevíté kebelét az égi hit,
 Híres bárdját, Szög lovát hol mint nyeré,
 Mikkel annyi ellenségét megveré;

Mint vivá ki első harczát a hitért,
 Szíve lányát áldozván fel hit- s honért;
 És megölvén Vatha Jánost, mint leve
 A hazában híres és nagy hős neve;

Mint szolgálá nemzetét, s a drága hont,
Mily hűséggel az ingatag Salamont;
Cserhalomnál mily dicsően harczola,
S lett az üldött nőerény védangyala;

Hol szerelme csak azért tűnt újra fel,
Hogy magát és földi gerjét a kebel
Újra s ismét megtagadja, — mert miként
Tűz a köt, úgy edzi próba az erényt —

S haza térvén a hadaknak hős fia,
Ős Biharban milyen éltet él vala;
Hol a szép nő s kedves, édes gyermekek
Babérihoz virágokat fűztenek;

Elbeszélnem Nándorvárnak ostromát,
S melylyel ott éltét megmenték, a csodát,
S mint bomolt fel a csatában Salamon
S bátyjai közt a testvéri bizalom;

Mint üldözte Vida gróf a hősöket,
Vida ellen Gejzát mint mentette meg;
Mint veré meg Mogyorodnál Salamont,
Tőle s Vidtől szabadítván meg a hont;

Mint emelte trónra őt a hon szava
Gejza után, úgy hozván a köz java;
Mint virágzott Magyarország általa,
Mely alatta boldog, fényes s nagy vala;

Mint tartá fenn önállásban a hazát,
Henrik és a pápa ellen trónusát;
Salamonnal mennyi volt még a baja,
A kiért majd német, majd kún harczola;

Mint tisztelte szent Istvánnak hamvait,
 A kit Isten szentei sorába vitt ;
 Emlékének szerze fényes ünnepet,
 Melyet fénynyel máig ül a kegyelet.

Édes erről emlékezmem énnekem,
 Hosszu nyolczszáz év után is zengenem,
 Mint csatolt a honhoz két új társhazát,
 A horvát- és gácsországi koronát ;

Mint veré meg a kunok bőszt táborát,
 Tévéen Isten által egy és más csodát ;
 Mint ölé meg a nagy Ákost ; mint adott
 Vert hadának Zagyva mentén új lakot ;

Mint végezte nagy, malasztos életét,
 Mint temették Váradon el tetemét ;
 Mint gyászolta három évig nemzete,
 S a leány, kit eddig üldö végzete,

A kit Isten és sors arra rendele,
 Hogy lemondásban törjön meg kebele ;
 Mert a hősnek annyi fényes tetteér',
 Szerелеmnél magasabb leend a bér ;

Hír, örök név itt a földön, s túl azon
 Hely az égnek szenti közt — a jutalom ;
 Nagy, dicső czél, mind a kettő érdemes,
 Hogy pálmául küzdjön értte a nemes !

Egy parányi harmatcseppben sokszoron,
 Mely rezegve csügg virágon, bokrokon,
 A legelső, legragyogóbb fénygolyó
 A dicső nap, mint tükörben látható.

Énekembe Lászlót ekkép foglalom —
Mint a harmatcsepp parányi a dalom,
De azért az óriás hős nagy marad,
Ön sugára, mi neki zománczot ad.

Az oroszlánt a körméről ismered,
Tetteiben a dicső hőst megleden;
Ez az ének sem egyéb mint csermelye,
Melyben az ég csillagboltját festi le.

Dőlj le, honfi, e pataknak mentiben,
S míg virágzó partján tested megpihen,
Kegyelettel a dal árján révedezz —
Im az ének *Szent Lászlóról* zengedez.

ELSŐ ÉNEK.

IV.

László jósálma, ihletése és sejtelmei magas rendeltetése felől.

Nyári éj volt, gyönyörű, szép és hives,
Fenn az égen százezer csillag repes,
Köztök a hold, mint egy bujdosó király,
Felleg és fény közt rejtőzve járdogál.

Lenn a földön ünnepcsendben a határ;
A vad elbútt, lombon elült a madár,
Csak a hegyről görgedező csermelyek
S lomb között a játszi szellő, zengtenek.

Sem közel faluból, mert nincs az közel,
Ebugatás a csendet nem kelti fel;
Sem gulyákat nem táplálnak a hegyek,
Honnan néha tán kolomp csendülne meg.

Csak ha rá-rákezdí a kis csattogány,
Vagy rideg sas víjjog egyet egymagán,
Máskülönben csend vagyon, mély, nesztelen ;
Az idő jár, még az is csak lábhegyen...

Ily idő a szív és ábránd ideje,
Szerelemnek és dicsőség bölcseje ;
A mi szépet és nagyot sejt a kebel,
Ily időben, ily éjen álmodja el.

De még az is csendesebben szendereg,
Kit szívének vágyi nem ébresztenek.
Jótevő ír a munkásnak, adomány
A vándornak fáradalmas út után.

Béla népe is legott lecsendesül,
Fáradalmas útja vágyott enyheül,
Sátorokba a gyöngébbek, asszonyok,
Sátoron kül az erősbek s bajnokok.

Egy van, a kit lelke éber álmai
Nem hagyának nyugalomra hajlani ;
László herczeg legelőször áll vala
A hon földén, melyért lelke lángola.

Mint folyóviz, melybe súlyos kőt vetél,
Háborogva örvényező zajra kél,
Száz gyűrűre szétoszolnak a habok,
S mindegyikben egy kis tenger háborog ;

És előbb a zajlás le sem csendesül,
Míg a kő a vizfenékre nem merül :
Ugy zajlott az ifju herczeg kebele,
Nagy soká nem bírván csendesülni le.

S már az éjnek elcsendelgett * jobb fele,
Megfordulva áll a gönczöl szekere;
Sápadozni kezd a teljes holdvilág,
Nem soká egy más világ ormára hág.

S még az ifju a tündéres éjen át
Egyre nézi fenn az égen csillagát,
Álmodozza szíve éber álmait,
Hit-, reménye és szerelme vágyait.

Végre mint a csendes nyári permeteg,
Mely a földre susogással lepereg;
Mint a méhi döngicsélés réteken,
Édes álom száll szemére csendesen.

S alszik, alszik László herczeg, álma szép,
Mint a képzelet, mint egy tündéri kép;
Álmodása tett s dicsőség pályája,
A jövőnek jó szemekkel látása.

Nagy dolgokra szánta Lászlót istene,
S hogy azokat elbírhasa szelleme,
Jó előre az ágyat elkészíté,
Melybe magvát — kebelébe — ülteté.

És az alvó ifjuhoz leszáll vala,
Szent parancsát véve, Gábor angyla;
Az alvónak megérinté kebelét,
Szent kenettel megilleté két szemét.

* Elnyugszik, elcsendesedik.

Itt: eltölt, elmúlt.

Az angyalnak érintése, kenete
 László herczeg kebelébe fényt vete;
 Hüvelyétől égi része, lelke vál,
 S Gábor angyal karjain az égbe száll.

Ott az úr, ki volt, ki van, ki lenni fog,
 Ön dicsében égi trónján fenragyog,
 Melyet fénylő csillagokból épített,
 Hogy ragyogjon tengerek s földek felett.

Ki merészli vakmerően látni őt,
 A dicsőség sugárkörében dicsőt?
 Trónusából tüzek villángzottanak,
 S szemvakító hét lángárba oszlanak.

Lába alatt a világok forganak,
 S a világok sphaera-tánczra zúganak,
 S leborulván a cherubok kardaia:
 «Szent az úr, szent, szent» harsányan zeng vala!...

Megvakítná ennyi fény László szemét,
 Szétszakítnák az erős hangok fülét;
 Teste, mint a pára széjjelfoszlanék,
 S hogy le nem rogy, a kenet s szent ír tevék.

Még a mellett is reszket mint nyárlevel,
 A midőn szemét az úrra nyitja fel;
 De támot lel Gábor angyal szent karán,
 S leborulnak a királyszék zsámolyán.

S szól az úr, s a szó megrázza mennyegét:
 «Boldogok kik hallják, s értik az ígét!
 Halld és értsd meg, és elmédben megjeleld
 A nagy végzést, melyre újjam kijelelt.

Sorskönyvedbe nagy dolgokat írt karom,
Utamon járj, érettem küzdj, akarom :
Küzdni fogsz, de égi pajzsom védve fed,
Kisértetni, de fáklyám mindütt vezet.

Hú, igaz légy, és erős mint sziklavár,
A győzőre diadalmi pálya vár :
És eendel a gyümölcsből díjadúl,
Mely az élet fáján a jóknak virúl.

És ivandol a forrásból, mely örök,
Szent vizéből halhatatlanság görög ;
Im e *könyvben* lásd a pályát, mely tied ...
Boldog, a ki hallgat és ért engemet !»

Szólt az úr, szavára a tenger kihág,
Sarkaiban megrázkódik a világ,
S leborulván a cherubok kardala :
«Szent az úr, szent, szent!» harsányan zeng vala.

És előhozák szolgáló angyalok
Nagy *könyvét a végezetnek* ; oly dolog,
Mely öröktől volt, van és mindig leszen,
Melyről mult, jelen, jövő tanút teszen.

Mely megírva volt, mielőtt íraték,
Ki mondhatja meg, mikor keletkezők ?
Nincs időben, térbe nem fér ; tér s idő
Benne vannak, mint szikrákat rejt a kő.

Foglalatja a teremő gondolat,
Mely öröktől él, s örök időkre hat ;
Foglalatja a fagyasztó lehelet,
Melyre újra minden semmivé lehet.

Foglalatja a világok élete,
Nemzeteknek és népeknek végzete;
A legelső emberé, ki halva rég,
S az utósóé, ki lenni fogna még.

A király és koldus sorsa, a poré,
És az égen fenragyogó csillagé...
Ez a sorsok könyve; rajta hét pecsét
Őrzi szent, felbonthatatlan levelét.

Melyet senki még ki nem nyitott soha,
Melyből senki, mint az Isten olvasa;
Mert hogy ő az, a ki lát szívet s vesét,
Ő, ki tudja a könyv minden betűjét.

Hogy ha egyszer felnyitandja, jaj nekünk!
Mert azon nagy nap lesz végítéletünk;
Mert betelve lészen a mi irva volt —
Megítélve az eleven és a holt.

És az úr a szent könyvet csak illeti —
S mint midőn a nap sugarát szétveti,
Hegyen völgyön világosság terjed el:
László herczeg kebelébe fény lövell.

És a könyvnek sok ezredik levelén
Húll előle (mily csodás bűtűnemény!)
Húll előle a jövőnek fátyola,
Hol az ifjú ilyen képet lát vala:

Látja Bélát, édes apját, mint megyen
Fényes trónra koronával ékesen;
Látja Gézja bátyját, a kit úgy szeret,
Nagygyá lenni ezrek s milliók felett;

De fejéről levevén a koronát,
Azt kezével egy *gyermeknek* nyújtja át;
Ámde ki azt sárba veti botorúl,
Honnan az László lábáig elgurúl.

Hajlik László, hogy a földről felvegye,
A gyermeknek homlokára föltegye;
Im de rögtön trónon látja önmagát,
És fején a bűvös, ékes koronát.

A korona, mint a csillag tündökölt,
Ragyogása fényivel betelt a föld;
Lábaihoz nemzetek rajonganak,
S hős nevéről dicsekedve szólnak.

Fegyverével ismeretlen népeken
Győzedelmet, nem egyet ví fényesen:
De mi legkivált dagasztá kebelét,
Nagynak és boldognak látta nemzetét.

Mind ezek közt egy bűbájos légalak,
Mint a rózsa szép, mint szellő szállatag,
Melylyel, mint a szőnyeg hímnek általa,
Álmodása mindenütt átszőtt vala:

Egy bűbájos lányka képe üldözé,
Melyet a sors minden harcz és vész közé
Oda vitt, hol mint győző hős ő vala,
Hogy legyen harczok között őrangyala;

De kihez bár mennyiszer nyújtá kezét,
Nagy tűzoszlop választotta tőle szét;
Mit jelent ez? ébren sem fejthette meg,
De örömmel látott képén kéjeleg.

Ti azonban meg fogjátok fejteni,
 A kik a dalt végig jöttök érteni ;
 A leányka szép alakja s végzete
 Beszövődék László herczeg éltibe.

Énekembe én is íme beszövöm,
 Mint virágot bokrétába kötözöm ;
 Kapok érte — nem kapok más pályabért,
 Egy pár könyet fogtok ejtini gyászáért.

HATODIK ÉNEK.

V.

Charitas apácza megjósolja a nagyváradi templomban László királyságát. — László cselekvésre készül.

És az íge teljesült ! a kikelet
 Harmadízben mosolyog a föld felett,
 Hogy királyi székét veszté Salamon,
 És királynak Gejzát tette meg a hon.

Épen húsvét ünnepére gyűltenek
 Hazaszerte a keresztvalló hivek,
 Ünnepelni, a nagy, dicső szent napot,
 Melyen egykor megváltónk feltámadott ;

Ünnepelni Jézust, a hőst és királyt,
 Ki legyőzte és megtörte a halált ;
 Alleluja énekektől zeng a lég,
 Nyájash arczczal néz alá a tavasz-ég.

László herczeg Nagyváradra rándula,
Vele mentek nője és kis angyala,
Már a zárda s templom, melyet építe,
Készen állott, benne volt a nagy mise.

A zárdának fejedelemasszonya
Jámboréltü, szenthirű asszony vala ;
A kit Isten sok kegygyel ruháza fel,
És megáldott a lét szenvedésivel.

Charitas — ez volt a nő szerzetneve,
Mit szokásként szerzetében fölveve ;
Szép Etelke volt a neve ezelőtt,
Mig a földnek éle ; rég ismerjük őt.

S im alig lép László a templomba be,
Az apácza, társival jő elibe ;
Koronát hoz kiterjesztett karjain,
Ünnepély ül tisztos, halvány arczain.

«Üdvözölve légy tőlünk ez ünnepen,
Mely az élet napja — így szól ékesen —
Melyen a halál örökre meghala
A feltámadt Megváltónak általa.

Üdvözölve légy tőlünk, László király!
Ki a trónra Istentől hivattatál ;
Az ígéret szent igéje teljesül,
A királyi székbe — László herczeg ül,

Hogy magasra, nagyra vigye nemzetét,
Örökítse köztünk Jézus szent hitét ;
A ki által meg fog halni a halál,
Üdvözölve légy tőlünk, László király!»

Szólt, a herczeg kétkedőleg néz reá,
 A sokaság bámulattal hallgatá —
 S szól a herczeg: «A ki sérti a királyt,
 Áruló fejére én mondok halált.

Gejza bátyám joggal ül a trónuson,
 És alatta boldog a nép és a hon!»
 «A királyt nem sérti szóm — viszonz a nő —
 Magasabban, fenn az egekben van ő!

Égi pálmát nyert a földi trón helyett,
 Koronáját, székét itt hagyá neked;
 Mind a kettő Isten által száll reád,
 Üdvözölve légy, király, tőlünk tehát!»

Igy a jósnő, s harmadnapra gyors követ
 A herczeghez lóhalálban érkezett,
 Hírül hozván, hogy nincs többé a király,
 Húsvét napján érte őt el a halál...

S szájról-szájra szerte száll a hír, a hit,
 Hogy Charitas égből vette ihletit,
 Hogy szemének és fülének nyílt az ég,
 S Isten választottaként hőn tisztelék.

Ifja, véne mint egy szenthez járula,
 S a ki lelki vigaszért eseng vala,
 Megtalálta nála szíve vigaszát,
 A szegény, a dús, vezérlő angyalát.

Igy emelte föl Isten a szenvedőt,
 Megmerítvén szent malasztvizében őt,
 S melyet ifjan annyi vesztés kínja dúlt,
 Életének tövisbokra fölvirúlt.

És megérte, hogy igéje teljesült,
Fehérvárra ország s nemzet összegyűlt,
Hol minden szív egyet óhajt és akar,
S kikiáltja László királyt a magyar.

De mielőtt erről zengjen énekem,
Lantomat fel kell előbb idegzenem;
Új pályára lépik hősöm, új mező
Nyil előttem, nagy, hatalmas és dicső.

Megpihenve új erővel szólhatok,
Új erővel ti is jobban hallotok;
Mert oly fának árnyába hozott utunk,
Melyből egy-vágtatva ki nem nyargalunk.

KILENCZEDIK ÉNEK.

V.

Eközben Zvojnimir horvát király örökös nélkül meghal, s a horvátok Ilona ellen fellázadnak. — László huga segítségére megy. — Rege a kocsijából kiesett kerékszeagről. — Horvátország meghódíttatása.

De ne menjünk el Lászlótól messzire —
Mert az ének csak is és az ő köre;
Salamonnak sorsa addig érdekel,
Meddig az, László sorsával vegyül el.

László királyt a magyarok Istene
Új pályára híjja: menjünk el vele!
Zvojnimir végsőt lehelt, nincsen fia
S zavarokba bonyolúl Croatia!

László király húga, a szép Ilona,
Lett utána Horvátország asszonya ;
De asszonynak a kevély horvát urak
Engedelmeskedni nem akartanak.

Sőt magok közt megszakadva, mindenik
Uraságra vágyva, ármányoskodik ;
Nem tekintik a tulajdon szent jogát,
Nem a közjót s a hazának közszavát.

Rendetlenség és ököljog áll elő,
Jog helyett igazságot szab az erő ;
A királyné festett bábbá aljasúl —
Előbb-utóbb a királyi szék lehúll.

Híveivel gyors tanácsot tart tehát,
S felszólítják Magyarország hős urát,
Jőne haddal, hatalommal mihamar,
Míg a népet el nem söpri a vihar.

László király, mint jó gazda, sohasem
Volt vitézi hadseregnek szűkiben.
A sereget két külön erő tevé :
A királyi hadsereg s a nemzeté.

Azzal a vitéz király rendelkezett,
Ez határi közt védé a nemzetet :
Azt seregnek, ezt honvédnek nevezék,
S nem egyéb volt, mint a nemzetösszeség.

De harczos volt a magyar, s kivált vitéz
Fejedelmét örömet követni kész ;
S mostan is, mint mindig, a honvédhadak
A királyi hadhoz csatlakoztanak.

A tábornak gyűlhelyéül szép Zala,
S mely a két ország között határ vala,
Mura köze volt kitűzve: innen űk,
Túl a Dráván a horvátok, feltűnők.

László király Fejérvárról, hol lakék,
A táborba szekereken érkezék;
Már elhagyta a Balaton nagy tavát,
Szép Zalában közel éri Kanizsát.

S ím elalvék — így beszéli a rege —
Kocsijából kiesék kerékszege,
Lejtőn állott a szekér, a ló repűl,
S a szekér feldőlve van menthetlenűl:

De villámként, gyors lábakkal, hirtelen
A keréknél egy hű jobbágy ott terem,
Izmos ujját szaporán a szegveszett
Tengelyvégbbe bele dugja szeg helyett.

Igy fut a lejtőn le egy hold földön át,
Feldőléstől óva László kocsiját;
Ott végtére a riadt szekér megáll,
És fölébredt szunnyadtából a király.

Deák Balázs volt a hű jobbágy neve;
A király bámulva hallja mit teve.
«Kérj kegyelmet — mond a hűnek — tettedért,
S megadandom bármit kérsz, hűségedért.»

De szerényen az egyebet nem kíván,
Mint maradni jó királya oldalán;
Ámde László egyet int s parancsot ad,
Nyergeljék fel néki a legjobb lovat.

És eképen szól Balázshoz: «E lovon
Három óra hosszig nyargalj e síkon,
És a mennyi tért befuthatsz szerteszét,
Megeresztett kantárszárral, — a tiéd.»

S a parancsot teljesíteni lóra ül
Deák Balázs, a sík földön elrepül;
Két tanú megy a lovagló nyomdokán,
Az időre és határra vigyázván.

S mire visszatérnek izzadt paripán,
Meg van írva a királyi adomány,
Rajtra függvén a királyi nagy pecsét,
Mely nemesnek hirdeti Balázs nevét.

A szegény pór bámul és csodálkozik,
Hogy való-e a mit lát, vagy álmodik?
A királynak köszönetet mondana,
De csak könye szól, elállott a szava.

Vége szóhoz jutva így szól a nemes:
«Ennyi kegyre nem vagyok én érdemes,
Sok is e föld, én uram király, nekem,
Tizedrészszel könnyedén beérhetem!

Kis falunkban oly sokan mi nem vagyunk,
Legjobb lesz, ha rajta együtt osztozunk;
Különb ember nem vagyok a többinél,
Mindegyik megtette volna a mit én.»

Egyszerűn és együgyűn így szól vala,
S nemes szívéen a király megindula;
Adományát kétszerezé egy helyett,
A községre iratá a levelet.

Mai napig fentartotta szép Zala
A regét; a kis község elpusztula,
De maiglan a vidéken nyoma van,
Szent-Király és Szent-László faluiban.

És azonkép hosszú nyolczszáz év után
Balázs vére fennvagyon még Kehidán;
Van-e magyar, a ki azt nem tiszteli,
Ha *Deák Antalt* s *Ferenczet* nevezi? —

Igy cselekvék szép Zalában a király,
Pár nap mulva hadi népe készen áll;
Hidat vertek át a Dráván azután,
S ott valának Horvátország határán.

De oszolva voltak a horvát urak,
Összesen és együtt nem harczoltanak:
Már pedig csak ott van erő, hatalom,
Hol közérzés és közakarat vagyon.

Közmondás, hogy a vesszőt könnyű dolog
Összetörni egyenként, akármi sok;
De csomóba hogyha összeköttetik,
Rajt az óriás erő is megtörik.

A külön vált pártokon hát csakhamar
Győzelemmel erőt veszén a magyar;
És a Dráva- s Száva-köz hódolva volt,
Mielőtt másodszor újult meg a hold.

A Kulpáig úrrá lesz László hada, —
Már a tengermelléken foly a csata;
A havason túl övé a föld színe,
Alig van már ki szegülne ellene!

Imde László táborába hír repül,
Hogy az ország más részén, Erdély felül,
A védetlen haza földén kúnhadak,
Iszonyú öldökléssel pusztítanak.

S László király, mint okos, jó gazda tesz,
A midőn egy új jószágot bérbe vesz;
Nem mellőzi el miatta örökét, —
S összevonja győzedelmes seregét.

És a kunnak csakhamar elébe tart,
A horvát ügy rendezésre férfikart
És erélyes őrhadat hagy őrszemül,
Al-királyi székbe öcsce Álmos ül.

Igy cselekvék László király, a mikor
Ezer és kilenczvenegyét írt a kor;
Győzedelme kiebb tolta a követ,
Melyet Árpád Magyarországnak vetett.

Koronáját egy szép kővel nevelé,
A tartományt Horváthonnak nevezé;
Az országnak czímerében négy folyó,
Duna, Tisza, Dráva, Száva látható.

És megyékre felosztotta részeit,
Alkotmányynyal felruházta népeit —
A magyarral testvérjoggal látta el,
S el nem nyomta, de magához vette fel.

Nyolczszáz éves már-már e szent kapcsolat,
Melyben él két nemzet egy kormány alatt;
Tőlünk nyertek bánokat, vezéreket,
Mi ő tőlük Draskovich- és Zrínyiket.

A mi annyi éven át megszentesült,
A szokás, törvény s jog által egyesült,
A jelenkor fogná-e szakítani szét?
Két egyűvé lett nemzetnek éltét?

Ál próféták lappanganak köztetek,
Ál utakra, bűnre visznek bennetek:
A költőnek higgyetek, beteljesül:
A magyar s a horvát újra egyesül!

TIZEDIK ÉNEK.

I.

A kunok harmadszori beütése Kapolcs alatt. László király elébe megy hadával; útközben serge éhség- és szomjtól szenved; a király mind a kettőt imádságával megszerzi sergének, mely ez által új erőre éled.

Míg ezek történtek, már a kún hadak
A dulásban jól előhaladtanak;
Elgázolák a vetést, a megürült
Ház utánok láng árjában feirepült.

Ember, állat pórázon tereltetik,
A szűz és az asszony megfertőztetik.
Iszonyú az, a mit szenved a vidék,
Hol a hadak boszujokat töltheték.

Mert boszúvágy hozta e szörnyű hadat
A kudarczért, mit Ozúl s Kutesk alatt
Szenvedének; megfogadták esküvel,
Hogy a szégyent vérfürdővel törlik el...

Igy haladtak a Tiszán át Békesig,
A Marost is kényelemmel átszegik:
És elérik a *Temest*, hol nagy utát
Kipihenni a vezér parancsot ad.

Rémitő volt látni e hadjáratot,
A midőn végig hullámzá a sikot;
Két egész nap kelle, míg ez ár-apály,
E hullámzó embertenger, csendre száll.

Négy-órányi távolság volt, melyet itt
A Temes mentében hossza elborít;
Fele része hadfoglyokbul rabfűzér,
Marhanyájak, s prédaterhelt társzekér.

Másik része fölsfegyverzett vad hadak,
Barna arczu, izmos, szálas kúnfiak:
Közepettök a vezérnek áll vala
Négynyüstös vászonból készült sátora.

Tetejéről nagy távolra látható
A felhőben lengő harczy lobogó;
Körülötte alabárddal hadfiak,
Pánczélozva komolyan őrt állanak.

Benn pediglen vad Kapolcs, Kurul fia,
Kit khánúl uralt ekkor Kumánia,
Érmelléknek legjobb borából iszik,
És kaczagva vadan arra esküszik:

Hogy honába vissza nem tér sergivel,
És mindaddig e jó földön vesztegel,
Míg Lászlónak koponyájából kupát
Nem készített, s abból iszsza meg borát. —

Ámde László, a hadértő hős király,
Seregével késedelmet nem talál ;
Hátrahagyva Horvát- s Tótországokat,
Egyenesen a kunok felé halad.

Gyorsan átkel a Dunán Tittel körül,
Hol vizével a gyors Tisza egyesül ;
Onnan a Temes mentében fölfelé
Seregeit föl keletnek terelé.

Gyorsaságtól vár eredményt egyedül,
Éjjel, nappal jár azért szünetlenül ;
Föl nem tartja sem mocsár, sem ingovány,
Hegyeket mász, áttör a völgy szorosán.

De járatlan és kietlen a vidék,
Fogy erőben a had, fogy az eleség ;
Ugy vannak mint a hajós a tengeren,
A ki nem lát víz- és égnél egyebet.

Ők nem érnek mást, mint végtelen mocsárt,
Terméketlen, sivatag homokhatárt.
Vég türelme fogyva van mindenkinek,
S zúgolódni kezd a máskor hú sereg.

Az embernek leghatalmasb ellene,
A kinzó éh támadott föl ellene ;
Óriási a szükség, az éhhalál
S valamennyi szörnye van, előttök áll...

Egy vagyon, ki el nem veszti még hitét,
S buzgalommal megimádja Istenét ;
A kegyes László király áll egy magán
Csüggedetlen az inségnek ajtaján.

«Isten! a ki — esdő szót ekkép emelt —
 Megmentetted a pusztában Izraelt;
 A ki Mózes népéhez kegygyel valál,
 S inségében neki mannát adatál:

Irgalomnak, hatalomnak Istene,
 Ne tekintsd, hogy volt s van e népnek büne,
 Vedd le róla büntető karod súlyát;
 Megismerte haragodnak ostorát!

Szánakozzál rajta; mert hisz atyja vagy,
 Lássa, hogy nemcsak haragod súlya nagy;
 De nagyobb vagy irgalomban, Istenem!
 Mert te vagy az irgalom és kegyelem.»

Igy imádta Istenét László király,
 És imája Istenéhez égbe száll...
 Közelebb volt a segély, mint hitte tán; —
 Halljátok, mint mondja el a hagyomány.

«Még imába volt merülve a vezér,
 S ím egyszerre megrendül a nagy fenyér,
 Dobog a föld, sűrű por keletkezik;
 Hah, minő had ez, mely itten érkezik?

Sok ezer vad szarvas és nehéz bölény,
 Tart feléjük, mint egy égi küldemény;
 László hada örömében megriad,
 Mintegy önkényt adja meg magát a vad.

És azonnal dárda és nyíl pergenek,
 Dús aratást lel az éhező sereg;
 Rég nem ettek jobb izút, rég ily vigan,
 Mint e nem várt lakomán mindannyian.

A kegyes király szeméből könny fakad
S Istenének hálát forró szívvel ad,
Hogy kegyelme, melyet tőle esdekelt,
Mind magán, mind népén ily dusan betelt.

Mind hiába! bármi jótét s nyereség
A csodásan s váratlan nyert eleség,
Újra zúgni és morogni kezdenek
Az ételre szomjtól égő seregek.

S közepettök a kegyes László király
Újra kínos, kétes aggalomban áll:
Nem veszíti Istenében el hitét,
De nem meri esedezni új kegyét.

S szól a néphez: «Ez tehát, oh seregek,
A jótettért, melyet épen vettetek,
Háladástok? illik ily kisszívűség
Ahhoz, a kit ily csodásan véd az ég?

Im e kő is, e szivetlen szírtdarab,
— S vesszejével egy közel kőszírtre csap —
Hogyha tudna mint az ember érzeni,
Háladatosb fogna lenni, mint ti s mi!»

Szólt s csodáknak új csodája! a rideg
Kőtömegnek sziklakeble megreped;
És belőle kristálytisztán, vidoran
Szomjatoltó, gazdag forrásvíz rohan...

Térdre hűll a meglepett nép s felüvölt,
Örömetől megreng a lég, reng a föld;
A kunoknak táboráig zúg szelők,
Ott úgy vélik, hogy az Isten mennydörög.

11.

A kúntábor leírása. Ütközet. László maga ragadja meg a harczy lobogót; a kúnok megfutamodnak, de Kapolcs parancsot ad seregének, hogy aranyait hányja el magától az üldöző magyarokat feltartóztatni; azonban az arany László imádságára kővé válik, s a magyar sereg leveri a kúnokat. A megmaradtakat László a mai Jászságba telepíti le.

De futárok érkeznek mindenfelül,
És Kapolcs László jöttéről értesül;
«Talpra, kúnok!» felrivalg parancsszava —
S pillanatban harczra készen áll hada.

Mintha sűrű, szálás, ősi rengeteg
Bukkannék ki földből, áll a hadsereg;
Csakhogy a fák izmos, bátor férfiak,
Lomb helyett légben vasélek inganak.

S ha a tábort erdőnek nevezhetéd,
Benn az erdő hőseit is megleled;
Volt oroszlán köztük, bátor és nemes,
Fene tigris, tarka párducz, rémletes;

Nagy, nehézkes medve, csalfa hyena,
Farkasoknak prédavágyó tábora;
Kik mindnyájan magyar vérre szomjasok, —
Igy várák be László királyt a kúnok...

Dombra ér sergével a magyar király,
Ellenében síkon a kúntábor áll;
Sokasága pillanatra a magyart
Magakasztja, de sokáig ez nem tart:

Mert a magyar nem azt nézi, mennyi az
Ellensége szám szerint, melylyel hadaz;
A magyar csak azt tekinti: merre van?...
Ugy tanulta hős apák példáiban.

Igy cselekvék a vitéz László király,
«Ott az ellen!» mond s a sereg már nem áll!
De miként villám az égről lezuhan,
A kunoknak táborába lerohan.

És sikoltás és rikoltás kél vala,
Harczra buzdúl ember és ló általa;
A zenének rivadalma bele vág;
László király a sorok elébe hág.

És kezébe kapván a vérlobogót,
Megfuvatja rá a nagy tárogatót;
És «utánam!» e rövid szót mondja csak,
S mint az árvíz nyomaiba zúg a had.

Utközet van; mint a zápor kétfelől
Egymás ellen a sívító nyíl repül;
Szúr a dárda, recseg a kürt, sújt a kard;
Majd László kunt, majd ez nyomja a magyart.

Mint a kőfal oly tömött, erős a kún,
Ellenáll a rohanásnak iszonyún,
Mind hiába! minden erő hasztalan
Ott a hol László királynak karja van!

És ha kétszer annyi volna mint vala
A kunoknak érczerős emberfala,
Mint a villám László rajtok áthasít,
Gyéritvén, fogyasztván a kun sorait.

Nemsokára törve van Kapolcs dacza,
Összeomlik érczerős emberfala,
Itt is, ott is áttör a magyar sereg,
A hátráló kúnt rémület kapja meg!

És ijedve meglódulnak a sorok,
Tömegestül bomlik a rend; ki gyalog,
Ki lovag fut, és alig pár percz alatt
Idomtalan zűrzavarrá lesz a had.

Nagy sokat győz és mindenkor tényező
Háborúban a bátorság és erő;
De azért okos küzdő cselt sem vet el,
Mert a legnagyobb erőn is győz a csel.

Igy Kapolcs is látván sergét, érezi,
Hogy azt vissza többé nem terelheti;
A futók közt ily parancsot osztogat
(Tán megmenti még vele a vert hadat).

«Már ha futni — ekkép szól — indultatok,
Rajta gyávák, rajta! ám csak fussatok!
De legalább mentsétek meg éltetek,
Az pediglen csak ez egy úton lehet:

Hányjátok el a mi aranyt szedtetek,
Üldöitek nyomát hadd akassza meg!
S míg a prédán kapva kapand ellenünk,
Meglássátok, táborostul megmenünk!»

S tőnek úgy, a mint Kapolcs elrendelé;
Mint a zápor hull arany mindenfelé;
Tarsolyokból és tüszőkből hulla szét,
(Könnyen szórták, mert rablák, nem szerezik!)

Régidőben csak oly bűvös erejű
Volt, miképen mai nap, a pénznemű;
Az aranynak csillogása az a lép,
Melyre ráakad az ember legelébb.

Megpillantván a hulló aranyesőt
A kúnüldő magyar is maga előtt;
Méneiről ugrosást kezd szaporán,
Hagyja a kúnt, s kapkod az arany után.

Látja László a hálót, melyet neki
A kunoknak fővezére vete ki:
Kebelén a szív mélyen elkeserül.
(Diadalma csillaga így lemerül.)

A futárok nyargalása hasztalan!
A parancs, a tilalom hiába van!
Feledik az üldözést a hadfiak,
Csillogó arany után száguldanak.

S Istenhez László buzgón fölesdekel,
Attól várva, hogy a bajt intézze el;
S im csodák csodája! a mi most beáll...
Alig hisz szemének maga a király!

Tarsolyokból és tüzőkből egyre húll
Az arany még; de nincs, a ki érte nyúl;
Úgy akarta Isten, és a kidobott
Kerek arany mind kövekké változott...

Mért akasztná meg futtában a lovat
A magyarság hitvány, rossz kövek miatt?
Elszáguld és elvágtat biz azokon;
Annál gyorsabb, ott leend a kúnokon.

Mért beszéljem hosszan a történeteket?
László király győzelmét a kún felett?
Maga Kapolcs elveszíti életét,
A riadt kunság lerakja fegyverét...

És az így kivívott fényes diadal
Nem leszen gyászos halotti ravatal;
Nem szomjaz vért a kegyes király vezér,
Győzni csak, nem öldökölni, volt a cél.

A legyőzött sergeknek ad életet,
Ha felveszik a keresztény szent hitet;
Sőt lakásul földet oszt számukra ki,
Hova őket le is telepítteti.

S nem sokára a dús alföld síkjait,
Hol a messze Hortobágy határt hasít,
A Tiszának és a Zagyva nyílt közét
Új teleplők foglalják el szerteszét.

Barna képű, szálas, izmos kúnfiak,
A kiket, mert mind ijászok voltak,
Az utókor *jász-kunoknak* nevezett,
S kik maiglan lakják e sík téreket.

A DRÁMAI MŰVEKBŐL

BORBÁLA KIRÁLYNÉ KEGYENCZE.

TARTALOM. (I.) Valmerod szereti Rózsát, Zudar Bálint leányát és viszont Rózsa Valmerodot; de mert korcs származású, az urak kigúnyolják és jegyesének atyja elutasítja. Rózsát szereti egyszersmind Zsigmond király nejének, Cilley Borbálának öccse, Ottokár is; de a leány kikoszarazza. A szerelmesek kölcsönös ígéretekkel elválnak. Valmerod Zsigmond táborába megy a török ellen, hol megmenti Zsigmond életét, miért első segédévé teszi; de ugyanekkor a leány királyné is beleszeret, míg Valmerodot nagymértékű dicsvágy keríti hatalmába. (II.) Budán Zsigmond távollétében a királyné adja meg a kitüntetést Valmerodnak, ki tőle Rózsa kezét kéri s felindulva Ottokárt párbajra hívja; de midőn ez nem fogadja el, leszúrja őt, miért börtönbe kerül. Ezt megtudja Rózsa, ki Brunó remeténél rejtőzik s őt Valmerod megmentésére Budára küldi. (III.) A királyné megbocsát Valmerodnak, s ez mint a királyné kegyencze, léha élvezeknek adja magát, míg Brunó megjelenése Rózsát újra eszébe nem juttatja. (IV.) A király rejtekajtón kihallgatja a királyné és Valmerod párbeszédét; a királynét száműzi, Valmerodot halálra ítéli. Ekkor Brigitta udvarhölgy fölfedi, hogy Valmerod az ő fia s utóbb Valmerodnak azt is, hogy ő az anyja és Zsigmond az apja. (V.) A király megbocsát Valmerodnak, míg a királyné Valmerodot, mint szégyene tanúját, méreggel akarja megöletni; de az ezzel megbizott csak álmot adott. Brigitta azonban fiát holtan vélvén, boszút esküszik a királyné ellen. Borbála királyné ekközben Rózsa lakához ér, megkéri Rózsát, hogy cseréljen vele ruhát; mert csak így menekedhetik meg üldözőitől. Rózsa megteszi. Jön Brigitta egy bérgyilkossal; a királyné Rózsa ruhájában elsiet s a királynénak vélt Rózsát a bérgyilkos lelövi, ki az épen érkező Valmerod karjában hal meg. Erre Valmerod is megöli magát.

MASODIK FELVONAS.

BUDA.

ELSŐ JELENÉS.

Valmerod, Bolond.

BOLOND (az elmerült Valmerodnak vállára üt).

Öcsém uram, jó estét!

VALMEROD. Jó napot!

Vagy még helyesben jó reggelt!

BOLOND.

Nem úgy!

Neked ma jó, nagyon jó reggeled van,
 Minek kívánjam azt, mi megvagyon már?
 Én azt kívánom, a mi nincs, barátom!
 A jó reggelre jó estét.

VALMEROD. Megadja

Majd isten azt is.

BOLOND. Könnyű számoló vagy.

Megadja ám; de hozzá láss, barátom,
 Magad is; különben cserben hágy hited...

VALMEROD. Azt bízd reám.

BOLOND. Jobb lesz, ha nem bizol

Többet magadba, mint én; kérdezed
 Mennyit bízom benned? Megmondom azt is;
 Erődbe bízom annyit, mint azéba,
 Ki úszni nem tud, és azt képzei,
 Hogy általúszni képes a Dunát,
 Vagy a ki jégre száll s a korcsolyázást,
 Meg nem tanulta még. Tudsz korcsolyázni,
 Tudsz úszni, ifjú?

VALMEROD. Megjárnám, ha tőled

Kellendne megtanulnom. De ki vagy te?
 S mi viszketeg bánt ingerkedni vélem?

BOLOND. Ki vagyok? Ha megmondom, megesküszöm:

Hahogy ma meg nem mentéd a királyt,
 Kedved jöhetne lenni, a mi én.
 Én a királyt szolgálom.

VALMEROD. Azt teendem én is.

BOLOND. Megengedj, kis különbözéssel!

Már én az árral úszni megtanultam,
 Te még csak eztán küzdendesz vele;
 A jég betörte már párszor fejem,
 De nem törött velőm be. Jó barátom!

Te még csak eztán, mert már rávezettek,
 Lépendsz a jégre; vigyázz, jól vigyázz,
 Felette síkos és törékeny a jég
 Az udvaroknál. Én edzett legény,
 Te még csak ujoncz vagy; tanácsot adnék,
 De a magyar saját kárán tanul,
 S alkalmasint te sem teszesz kivételt!
 Hát újra, jó estét!

VALMEROD. Fogadja isten!

BOLOND. Nem élsz tanácsommal?

VALMEROD. Nem éhezem.

BOLOND. Rosz gyomrú vagy.

VALMEROD. S te iztelen szakács.

BOLOND. Ha gondolod. — De mondok egy mesét:

Isméred a kebel legszörnyűebb
 Révét, a nagyravágyást? Rút kigyó az
 Az emberek szívében; reggelente
 A felkelő nap tündöklő sugárát
 Mutatja néki, mint homályosít el
 Körötte holdat, csillagot az égen.
 Délben királyok fényes asztalához
 Vezérli tünde, pompás csarnokokba,
 Szomjú ajkához gyémánt serleget nyom,
 S arannyal oltja szomja vágyait,
 Egy tehetetlen gyáva népcsoportot
 Ejt térdre, bókra előtte. Így megy ez,
 És nappal, éjjel s mindig, s mindenütt
 Gúnyos kacajjal ránczígálja orrát:
 «Mi gyáva, mondja néki, hah mi hitvány,
 Minő tehetlen vagy, holott akarnod
 És kezdeni kéne csak, s mivé lehetnél!»
 S ha bős sugalma egyszer megkapott,

S téren-tetőn keresztül hurczola:
 Tejfel bajuszt fen orrodtól fülig,
 Kalászfüzérrel ékiti fejed,
 És gúnykaczagva hagyja bábuját
 Egy — szalma trónon. — Őrizd meg szived
 A nagyravágytól!

VALMEROD (magában.) E rejtélyes ember
 Szivemben olvas. Köszönöm mesédet.

Tanácsod üdvös. — De mondd hát: ki vagy?

BOLOND. Ha azt hiszed, hogy bölcs tanácsot adtam,
 Bizvást okosnak tarthatsz, ha bolondnak
 Hiszed beszédem, bizvást tarts bolondnak.
 De még egyet kell mondanom neked.
 Még egy lidércze van ezen kívül
 Az udvaroknak; fényes és csalóka
 Ez is: de annál még csálékonyabb
 Egy szép virágzó fa, zöld lombjain
 Arany fonalból szőtt finom szövet,
 Kápráz szemedbe; tündérének hinnéd,
 Vagy szép selyembogár mesterművének.
 Ne higj szemednek, ártó pók szöv é azt
 Csálékony hálóval, tapasztalatlan
 Lepkéeknek, itt-ott szemtelen legyeknek.
 Egy udvarhölgynek cselszövénye az,
 Kivetett hálója gondtalan szivedre.
 Jaj néked, hogyha benne fennakadsz.
 A szerelem szent ölelései
 Kigyó karokká torzulnak köréd,
 A tiszta oltár, melyen Vesta-tűzként
 A szerelemnek istenlángja ég,
 Szennyes kürtővé válik, és a láng
 Kebelpusztító tűzvészszé fajul.

A szűzi ajknak csókja bűnlehellet,
 A szív verése dühös nyargalózás,
 Éjfél sötétté lesz az agy világa.
 Lehullsz az égből, üdvöd veszve van,
 S egy pusztá sivatag lett kebeled.
 Kerüld az udvar csábos hölgyeit!

VALMEROD. Ettől megőriz keblem temploma
 S kit benne oltárképül állíték fel,
 Szeplőtelen szerelmem angyala.

BOLOND. Légy hív magadhoz s Rózsához.

VALMEROD. Ki vagy?

BOLOND. Magam szegénye s a király bolondja.

VALMEROD. Bolond?

BOLOND. No lásd, megmondtam, ugy-e bár,
 Mindjárt veszítend szavaim sulya
 Ha megtudod, hogy a mit hallsz vala,
 Bolond beszéd — és hidd el jó barátom,
 A nagy világ is annak tartja azt.
 Tarts jó emléken s újra és utószor:
Jó estét, ifjú! (Hirtelen el.)

VALMEROD. Hogyha ilyenek
 Bolondjaid, vajh milyenek lehetnek
 A bölcsek udvarodban, nagy király!
 Ha ez nem bölcs, úgy a bölcsek bolondok.
 Mindegy! Szerencsém megragadt karával!
 Felhőkbe szálló sasként visz magával!
 Amott, amott, — a nagyság fellegében
 Int egy sugár, — a fény az, a dicsőség!
 Fény és dicsőség! égnek szép leánya,
 Meződ öröktavasz derűje járja!
 Neked nincs, mint a földi napnak éjed,
 Oh halhatatlanság, ez a te képed!

MÁSODIK JELENÉS.

Valmerod, Sólyom.

SÓLYOM. Uram — —

VALMEROD. Hogyan, Sólyom, te itt? mi hirt hozsz?

SÓLYOM. Már engem isten csak rossz hírnökkül

Teremte, úrfi! Nem kétlem, tudod már,

Hogy ő kegyelmét a csatán hagyók...

Nehéz sebekkel telve nyil csapá le.

VALMEROD. Mint hős esett el a hon- és királyért

S ezért becsülnöm kell őt, béke néki!

Hisz Rózsa él még, az engesztelés-

S kiegyenlítésnek ő lesz angyala.

SÓLYOM. Amen, vitéz úr! de kételkedem,...

Halála ágyán atyja Ottokár

Herczeg kezébe adta...

VALMEROD. Mit tesz az!

Meg kell előznünk a karvalyt, míg orzó

Körmét ki nem nyujtotta a galambra. —

Csak egy úton mehessen — testemen

Keresztül — hozzá, egy árért adom ki —

E szív piros véréért.

SÓLYOM. A kisasszony

Már nincsen apja várában —

VALMEROD. Ne ölj meg!

Hol, hol van ő hát?

SÓLYOM. A boldogult úr őt Pozsonyba vitte,

A szent monostor örkezésére bízván,

Miglen csatánk lefolyna, — ott hagyá

Írásban azt is, hogy halál esetére

Végső kívánságát ez teljesítse.

VALMEROD. Őt Ottokárnak adja?

SÓLYOM.

A halálhírt

És Ottokár kérelmét, engemet

Bizott meg — általadni — Ottokár.

VALMEROD. Megállj! hűséget nem szegsz új uradnak,

Ha egy levél helyett *kettőt* viendesz —

Rózsának, egyet tőlem . . . (Térden levelet ír.)

SÓLYOM.

Uj uramnak?

Az csak te lehetnél, s küldetésemet

Meg nem szegem; mert az csak *ezt* kívánjaAtadni, hogy még *mást* is át ne adjak,

Az nincs kikötve.

VALMEROD.

Jól vagyon, szavadnál

Foglak, barátom; a mint visszatérsz,

Nálam kopogsz be a királyi lakban,

S míg élek, együtt élendsz Valmeroddal.

(A levél kész lett.)

Most ím fogadd e pár sort; értékük

Egy millióval ér fel: két kebelnek

Szerelmi üdve függ e pár soroktól.

Nagyot tévék kezedbe, Sólyom; s illenék

Illő jutalmat is csatolni hozzá!

De mit? de mit? Tudom, hogy Ottokár

Futó fakódnak minden lépteit

Egy-egy arannyal képes gyorsasítani.

De Sólyom! én nem leszek, esküszöm,

S érzem magamban, nem leszek soká már

Szegény —

SÓLYOM.

Ha még sokáig így beszélsz:

Leveleddel együtt itt hagylak vitéz!

A mit teszek, nem árúért teszem;

Arról szívemben itt jót állanak!

VALMEROD. Jer hát szívemre! s vedd ezt zálogúl!
Isten veled! jó Sólyom!

SÓLYOM. És szerencse! (El.)

HARMADIK JELENÉS.

VALMEROD (egyedül).

Igen, szerencse; arra most leginkább
Van mind a kettőnknek szüksége, Sólyom!
S mi több, mi több, kettős szerencse nékem.
Az egyik immár megragadt kezével,
Hogy annyi kín után kárpótolást
Nyujtson kemény sorsom csapási ellen.
Ünnepre ünnep tartatik szerencsés
Megmentetéseért a jó királynak;
S mindegyikében a hős én vagyok!
Az ünnepelt én — itt a tánczvigalmak,
Amott a lándzsajáték hőse én!
És a királyné mily pazardusan
Árasztja rám magas kegyelmeit!
A jó királyné nem sajdítaná,
Mily kedves ábránd tárgya ő nekem!
Arczomba hajtja minden véretem.
E feltűnő, e nagy hasonlatosság
Alakja közt és Rózsám arcza közt!
Mintegy tükörből látom benne Rózsát!
Mindegyik égből hozta szép szemét,
Az égető nap hév sugáritól;
De mint a láng csillog, csapong *emez*,
Nem hódít *az*, de benső s égető;
S mégis hasonlók, bár különbözők. —
De e bolond, — mit czéloz ez velem?
Tehát vesémben olvasott ez ember?

A nagyravágyástól s az udvarok
Csábfényitől óv? Nem, az nem lehet!
Hogy titkom titkát észrevette volna...
Ha a királyné engemet kegyel,
S ha hálaérzelemben gyúl ki lelkem
A fejdelemnő bő malasztíért:
Rózsám iránt még hűtlen nem levék...
Ha szép szemében, fenkölt homlokán
A büszke fenség bájait csodálom:
Az még koránsem tántoríthat el,
Rózsám szeretni... s nagyra vágyom-e?
Hiszen nagyobbra, mint ők, én sem vágyom.
De oly magasra, mint ők — esküszöm —
Fel kell emelkednem még, s fel fogok,
Hogy visszaadjam a gúnyt s megvetést,
S arczukba mondjam: hogy nem születés,
De érdem az, mi embert nemesít —
És a királyné felhívó kegyét
Miért utalnám vissza botorúl?
Mint annyi lépcsőt nézem e kegyet;
Eszköznek, ámde nem czélom gyanánt...
Ez nem hitetlenség Rózsám iránt...
Igen, valóban! ez legjobb leszen,
Ez ötletet meg kell ragadnom egyben,
A fejdelemnő nem tagadja meg:
Rózsám legyen jelszóm s őrangyalom! —
De íme jönnek — (Elvonul.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Gara, Korpádi, Forgács, Rozgonyi.

KORPÁDI. Ma lesz tehát a nagy jutalmazás. —

De nézd csak apródunk is itt vagyon,

A harcz s a lándzsajáték győztese!

GARA. Hol? homlokán nem látom a babért!

FORGÁCS. Tán fűszerárúnak hivé, s eladta.

ROZGONYI. Hijába gúnyoljátok; énnekem

Ugy látszik, a ficzkóra hosszasabb

Uralkodás vár. Egy pár hathatós szem

Nagyon merengve mulat rajta sokszor.

S midőn fejére tette a babért...

GARA. Csitt, a királyné!

ÖTÖDIK JELENÉS.

*Királyné (megjelenvén, trónjára ül), Herold, Udvaroncok és
Udvarbölgyek, Brigitta grófné, Valmerod.*

HEROLD. Király urunk nevében! Hallja minden,

Minthogy magas személyét a királynak

Országos és nagy dolgok a hazából

Sok időre távol lenni késztetik,

S a szent zsinatnak fontos ügyei

Könnyen s hamar nem fognak véget érni:

Magas parancsa s kívánságaként,

Nagyságos asszonyunk s dicső királynénk

Saját személyében adandja ki

Hős Valmerodnak a királyi kegy

S királyi hála érdemkoszorúját

A harczmezőn véghez vitt hősi tettért,

Melylyel királyát a halál kezéből

Életnek adta. — A király nevében!

KIRÁLYNÉ. Közelb, levente! — mégis! Egy vitéz,
Ki a királynak menté életét meg —

VALMEROD. Bátortalanná lett már gyakran a
Királyné ellenében. — Asszonyom!
Mindig nagyobb hódító volt a szépség,
Mint a vitézség.

(Királyné, kezét csókolásra nyújtja.)

VALMEROD (megcsókolja). Hív alattvalód! (Szünet.)

KIRÁLYNÉ. Reám bizá, elmenvén a király:

Hogy élte megmentője kezeimből

Vegyen vitéz tettéért díjjutalmat. —

FORGÁCS (félre). Hogy még talán hozzánk emelje őt!

KIRÁLYNÉ. Az ifjú keblét sok vágy szokta lakni,

Mik őt, ha férfi iett, tán boldogítnák,

Ha birna vélök: kérj kegyet magadnak!

VALMEROD. Mióta sorsom a király kegyébe

Emelt fel érdemem nélkül s körötte

S körötted a fényt meglátá szemem:

Elég jutalmam az, hogy tiltva nincs

A napba nézni felséged körében.

GARA. A fattyu mily fenn hordja pórfejét!

KIRÁLYNÉ. Nem, ezzel el nem mégy, hizelkedő!

Sem a király nem engedendi meg,

Hogy szánt kegyelmét visszautasítsd;

Ő téged, ifjú, díszben, fénytetőn

Téged szerencsésnek ohajtana.

Szólj: kell-e birtok, kell-e hivatal,

Mely fénynyel és címekkel összekötve?

OTTOKÁR (félre). Azt kell gyanítnom, herceggé teszi.

VALMEROD. Ha már kegyelmed árját, óh királyné,

Kérnem szabad, nyiltan s bizalmasan

Tárom ki keblem. A hol ennyi kegy van,

Ott bizodalmatlannak lenni bűn.

Egyetlenegy vágyam: egy üldözött,

De jó s szerény hölgyet...

KIRÁLYNÉ (feszültségben.)

Ha kedvese?

Ezen piczin kezekkel tépem össze. (Fenn.)

S az volna?

VALMEROD.

Hogy fenséges udvarodba

Hozhassam hölgyemül!

KIRÁLYNÉ (félre).

Pokol!

Ne tedd előttem gyászszá a világot. (Fenn.)

Hm, hát szerelmes vagy?

OTTOKÁR (félre). Ugy látszik, ellenére van. Dicső!

Igy vége a pünkösdi kiskirálynak.

KIRÁLYNÉ. S te őt az oltárhoz fogod vezetni?

VALMEROD. Viszontszerettetem, dicső királyné!

KIRÁLYNÉ (félre).

Oh indulat, ne törj ne törj ki még! — (Fenn.)

Pohárnokom vagy s kérted teljesüljön.

De a telet még itt kell töltened,

S tavaszra majd, ha ránk derülend

Az ifjú lét s virági felvirulnak,

S rózsáiból füzért köthetsz arádnak:

Tavaszra üljed menyegződ vele,

S akkor királyi urnéd önkezeből

Fogadjad őt el — —

VALMEROD.

Ennyi kegy, királyném!

KIRÁLYNÉ (félre). Ha sejtenéd, mily ellentétben áll

E sima szókkal az, mi bennem ég. (Fenn.)

De még nevét nem tudjuk kedvesednek. — —

VALMEROD. A mily alázó hangzású a szó,

Oly hirne vessé tették ősei

S ismét mily rút a Zudar vezetéknév,

Oly szép a Rózsa, mely keresztneve.

KIRÁLYNÉ (kaczaját nem tarthatja).

Fölséges egy név, hogy mondád, Czudar!?

GARA. A név gyakorta bélyegző lehet.

VALMEROD (Garához). Uram!

GARA (félíg hangosan). Hogyan? megint forr vére tán?

Még a pohárnok cím, jegyezze meg,

Nem elég, hogy evvel (kardjára mutat) megtiszteljem önt.

OTTOKÁR. De elég, hogy itt — bocsánat, nagy királyné!

Szemébe süssem a gyalázatot

Ezen kalandornak! Kit hitvesül kér

Merész ajakkal, a nemes szüzet

Én atyja által mátkául birom!

KIRÁLYNÉ. Valóban?

VALMEROD. Atyja megholt a leánynak,

Így már felette nincs hatalma többé;

És Rózsa árúczikknek lenni megszűnt,

S szabad kezével úgy rendelkezik,

Mint néki tetszik. —

OTTOKÁR. Ah dereng előttem!

Már úgy van, úgy van! Asszonyom s királyném!

Én itt előtted, ím ezen kalandort

Gyalázatos hölgyrablásról vádolom!

Igen, királyném, félórája nincs még,

Hogy visszatért küldöttem a monostor

Falai közül, mely Rózsát őrizé,

S azt hozza hírü, hogy kijátszatám,

S az öreg Zudarnak minden egyezése

S végrendeletje mellett máskié

Lett a virágszál . . . mert ott hült helye. —

Kié? gyanítani nem tudá; de most,

De most világos, — e kalandor az,
Nyilván kimondom, a ki elrabolta.

VALMEROD. Nagy isten! ő nem volna ott?

OTTOKÁR.

Valóban!

S azt még te sem tudnád áltettető!

VALMEROD. Oh undok árulás, gaz cselszövény!

S én, én raboltam, monád, úgy-e én?

Oh mért hogy úgy nincs! így legalább bizonynyal

Tudnám, s nem örülnék meg a gyanún,

Hogy Ottokár, hogy te raboltad el!

KIRÁLYNÉ. Mi fog kisülni még minden!

GARA.

Valóban

Mulattatóvá lesz még a regény!

OTTOKÁR. Gyalázatos, mondd inkább, s szemtelen!

S ha kardomat meg nem fertőztetem,

E pórfú vérével, véres is.

VALMEROD. Örök valóság! kábul a fejem!

Kerengve forg a biztos föld velem! (A királyné elé térdel.)

Lábadhoz engedj hullnom, óh királyné,

Királyi fényed bőség szarva állt

Imént előttem, tárva bő kegyiddel,

S szerényen én választni nem kívántam,

S te legdúsabban árasztád reám

A legdúsabbat: íme térdeimről

Esengve kérlek: végy, végy vissza mindent,

Rangot, kegyelmet, bőséget fejemről;

Csak azt az egyet add meg, azt az egyet,

Hogy e lesújtó meggyaláztatást

Karddal törölhessem le nyelveikről. —

Ez egy kegyelmet, oh királyi úrném,

S lábaid alá tapodhatsz, mint a férget,

Csak boszut álltam légyen rajtok egyszer!

KIRÁLYNÉ. Mit kér?

OTTOKÁR. Nemes levélt, mert nemtelen még!

KIRÁLYNÉ. Azt csak király adhat; meg kell s bevárnod,
Míg visszajő a külföldről, levente!

VALMEROD (felugrik).

Úgy hát egyenest meg kell gyilkolnom őt!

Ki kard... vagy egyben... (Átdöfi Ottokárt.)

GARA. Árulás! a felség

Jelenlétében kardot ránta ránk!

MIND. A lázadó, ez lázadás! le véle!

OTTOKÁR. Népem boszulj meg engem, jól talált. (Meghal.)

VALMEROD (lecreszti kardját). Mit tettem?

KIRÁLYNÉ. Ő enyém! —

VÁLTOZÁS.

Remetelak.

HATODIK JELENÉS.

Brunó, Rózsa.

RÓZSA. Oh ifjúságom atyja, vigasza,
Nagy aggodalmak töltik e kebelét!
S nincs annyi lelkem, hogy a súly alól
Felállni tudjak; a sajgó sebekre
Gyógyszert találjak...

BRUNÓ. A mindenható,

Ki a *győtrelemet* lenni engedé,
E tűrhetetlen és szilaj *fiút*,
Melléje tüstint egy szelíd *bugot*
Teremte, gyöngéd, ápoló kezekkel,
A hű *vigasztalást*!

RÓZSA. Oh légy tehát
Vigasztalásom, s hints e szív sebére

Gyógybalzsamot hát. Ősz ember, tudod,
 Mi a bizonytalanság fúriája?
 Voltál-e távol egykor kedvesedtől, —
 Attól, ki üdvöd, a ki mindened volt?
 S e távolodban róla mitse tudtál, —
 Nem azt: ha él-e, hol van, mit mivel?
 Tán halva van, talán oh hűtelen!?
 De nem, nem! Én ezt még nem gondolám!
 Avagy talán még inkább hűtlen is,
 Inkább akármilyen, csak bizonyos legyen.

BRUNÓ. Az óvatosság úgy kívánta meg,
 Hogy félszavakkal, csak sejtetve inkább
 Irjak felőled, hogy itt rejtezel.
 Az is lehet, hogy meg nem érte tisztán,
 Az is, hogy el volt otthonról, az is tán,
 Hogy a követ még át nem adta néki — — (félre)
 Vigaszt keresnék, s enszámomra sincs
 Mentő okom, melylyel mély hallgarását
 Magamnak is meglegejtsem . . .

RÓZSA. Hány ezerszer
 Elmondtad immár mindezt, jó atyám!
 De óh szívemnek . . .

BRUNÓ. Szíved ifju még,
 Kedves leányka; azt még meg nem edzéd
 A próba nagy kövén, melyet nevérl
 Életnek hívunk: innen óriási
 Mindjárt szemedben minden fájdalom.
 Vannak kinok, melyekhez a tiéd
 Csak tűszúrás; isten, ne adja érned!
 S mi a te kínod? Im a láthatár
 Rögtön sötétté lesz, felsír a gyermek,
 Hogy csillagos mennyérl eltűn a hold;

A felleg elfut és az égi vándor
Új s szebb világot hint a környezőre. (Félre.)
Oh bár csak úgy s ne másképen legyen.

RÓZSA. Oh tán azért sújt annyira istenem,
Hogy ősz atyámnak végkivánatát
Nem teljesítem . . .

BRUNÓ. Isten őt magához
Vevé előbb, mint vétkesen leánya
Szívét eladhatá! Békén nyugodjék!
Ha a veszélyt akép ismerte volna,
Mikép mi, melybe döntendett vala :
Bizonynyal a mit tett, máskép teendé.
És így igen jól történt, hogy szerinte
Kivánatának, a kétes monostor
Helyett lakomban vágytad fölkeresni,
Mit megtaláltál, biztos menhelyed.
A herczeg itt nem is gyaníthat.

RÓZSA. Ugy van ;
De Valmerod sem tudja, hol vagyok.
Budáról úgy-e még egy szót sem írt ?

BRUNÓ. Még egyszer írunk néki hát, s nevedben
Tollamba mondod lelked érezését,
S minden szavacskád visszaadva légyen.

RÓZSA. Nem, azt leánynak tenni nem lehet.
Oh én kimondhatatlan égek érte,
S a szörnyű kínok, melyek keblemet
Érette tépik, még mondhatlanabbak.
S mégis szerelem oly nagysága mellett,
Miért, miért nem? meg nem fejthetem,
Ezt tenni, ah ezt nem tudom, — s mit íránk?
«Ohajtjuk őt?» hisz ezt kell tudnia,
Mint én óhajtóm. «Látni vágyom őt?»

Ha ő nem engem, mit használok ezzel?
 Látod, hogy a kín, mely engem gyötör,
 Igen saját; még gyógyszerében is
 Új gyötrelemnek magva rejtezik.

BRUNÓ. Nálam kerested a vigasztalást
 Kedves leányka, s íme gazdagabb
 Forrása serked annak önszivedben.
 E tiszta, feddhetetlen nőiség,
 Mely öntudatlanul mondá magát ki
 Nyilatkozásodban, egy szent talismán, —
 Oh tartsd meg ezt, és tudd meg jó kisasszony,
 A nőerénynek egy főbb ágazatja:
 A szenvedésben tűrés.

RÓZSA (keservesen). Megjegyeztem:
 A szenvedésben tűrés.

BRUNÓ. Im de nézd!
 Utas közelg a domb ösvény felől;
 Eléje nézek, kit hoz a szerencse
 Szegény lakunk felé... (El.)

HETEDIK JELENÉS.

RÓZSA (egyedül). Szerencse,
 Vagy balszerencse, egyre megy maholnap. (Szünet.)
 Felfedte néki, hogy kit rejt lakában —
 De a vigyázat úgy kívánta meg,
 Hogy fél szavakkal csak s rejtélylyel írjon —
 Az is lehet, hogy tisztán meg nem érté —
 Az is, hogy el volt otthonról, az is tán,
 Hogy a követ még át nem adta néki, —
 S mi még, mi még? Oh engem e sok: «is tán»
 Végtére is megöl még! — Iszonyúl!

Ha nem szeret már s elfelejte! . . . Nem, nem!
Térj vissza bűnös kétely a pokolba,
Melynek sugalma vagy, nem hallgatok rád!
«Előbb fog a Kárpát magas tetője
Hajót viselni, a széles Duna
Éjszakra visszafolyni, — a szelíd hold
Kitolni útjából a napvilágot,
Mint én irántad forró szerelemben
Változni» . . . Ezt ő mondá énnekem.
S midőn esengém: nemde, nem feledsz el?
Nem azt susogta-e nekem: «Soha»
«S ha azt tehetném — mondá — hogyha tenném,
A mily kimondhatatlan dús vagyok
Most szerelemben, olyan megvetett
Lennék magamnak!» — Valmerod, Valmerod!
Oh én te henned még most is hiszek
Te engemet nem csalsz meg, — s hogyha mégis?
Oh én atyámnak szegtem meg parancsát,
Végakarátja s végső rendelése
Ellen cselekvém . . . ez sújt engemet!
S az engedelmesség isten parancsa.
Atyám s az istené: kettős parancs!
Kettős parancsnak lettem megszegője. —
Nem, én nekem nem illik zúgolódnom!
Isten kegyét elvárom, hogyha jó,
Isten kezét eltűröm, hogyha sújt,
Tűrök s remélek . . . (Letérdel.) —
Bocsásd meg vétkeinket, miképen mi
Is megbocsátunk ellenünk vétetteknek és
Ne vigy minket a kísértetbe; de szabadíts
Meg a gonosztól . . . —

NYOLCZADIK JELENÉS.

Brunó, Sólyom (fellépnek), Rózsa.

BRUNÓ (Rózsa szavába vág). Amen!

RÓZSA. Te vagy? miért zavarasz? — De íme Sólyom!

Meghallgatá imámat istenem!

Mi hír Budáról? szólj öreg, mi hír?

SÓLYOM. Ezen levél megmondja. Oh ha mindent

Megmondna: úgy csak e rossz irományt,

De így en engem átkozandotok,

Ki mindig és mindenhol gyászkövet csak.

RÓZSA. Az ég szerelmére, beszélj!

BRUNÓ.

Nagy isten!

SÓLYOM. A boldogult úr — béke hamvinak!

Halála ágyán fölfedé a titkot,

Hogy a monostorban vagy jó kisasszony!

S én lettem a követ hozzád Pozsonyba;

De lelki bírám Valmerodhoz unszolt,

Mielőtt Pozsonyba mennék és az úrfi

Mindenben osztván aggodalmimat,

A herczeg ellen: írt hát egyben ő is,

Kért és óvott — — Ugy tetszik, úgy van a

Levélben —

RÓZSA (tűrhetlenül). Ugy van!

SÓLYOM.

És ígérte, hogy

Nyomban követni készül...

RÓZSA.

Minden úgy van!

SÓLYOM. De még az udvart nem hagyám mögöttem;

Az úrfi párbajt vítt a herczeg úrral — — —

Hogyan, hogyan nem? azt nem tudhatom,

De Ottokár, a herczeg halva dőlt el, —

S ötet kiálták gyilkosnak szegényt,

S most fogva van. — —

RÓZSA. Irgalmas ég, ne hagyj el!

BRUNÓ. Üdülj leánykám, üdülj: térj magadhoz,

Te oly erős lélekben és kebelben.

Mérhetlenek istennek útai,

A véges ész tetteit nem éri föl.

S meg kell nyugodnia végzésiben.

RÓZSA. Igen, igen, barátom! érzem,

Erős vagyok lélekben és kebelben;

És istenemre az leszek! Fel, ember!

Fel, ősz atyám, s te hű, te ritka szolga!

Budára fel! Meg kell őt mentnetek!

Előbb a kétség fúriája mart,

S istent kísértve azt mondtam neked:

Inkább akármí, csak bizonyos legyen.

Im itt van az most! A bizonytalanság

Elfélénkíté lelkem, — a való vész

Tettekre készít, hogy véle szembe szálljak!

Igen, igen! ti elmentek királyát,

Én itthon istent a jóságosat,

Könyörre bírni. — Jertek, menjetek!

(Brunóba csimpalykozik és elvonszolja őket.)

TARTALOM.

I. KISEBB KÖLTEMÉNYEK.

1828—1843.

	Lap		Lap
Vezérhang 1843.	21	A fehér ruha 1836.	51
Kis madár 1828.	—	Az örömhez 1836.	52
A ligethez 1828.	23	«Sírvirágok»-ból 1836.	53
Élet és álom 1830.	—	Tavaszi dal 1837.	54
Ritornell 1830.	25	Fakadó szerelem 1837.	55
A távolból 1831.	—	Berend vitéz 1837.	—
Kettős bú 1831.	26	Az égő ház 1837.	56
Őzike 1831.	27	Menyasszonyomhoz 1837.	57
A hűség diadalma 1831.	28	Monda Isten: nap legyen 1837.	58
Románcza a királyfiról 1832.	30	Házi boldogság 1837.	59
Én és a festő 1832.	32	Úti dalok I—II. 1838.	60
Halászeleány 1833.	—	Kont 1838.	61
A két holló 1833.	33	Hazám bűja 1838.	65
Az új troubadour 1834.	34	Báthori Erzsébet 1839.	68
Emlékezet 1834.	36	Hymnus 1840.	70
Haszszán 1834.	37	Két dalnok 1840.	72
Harczban haldokló magyar 1835.	43	A hetyke huszárok 1840.	73
A sír 1835.	44	Az udvari bolond 1840.	74
Parlagi rózsák I—II. 1835.	45	A néptörténetből 1840.	75
Számadás 1835.	46	Mátyás király Gömörben 1840.	76
Az én dalom 1835.	48	Gazdag szegénység 1840.	78
Új-évi ajándék 1836.	49	Kont fegyvernöke 1841.	80
Költő királysága 1836.	50	A hős és kedvese 1841.	83

	Lap		Lap
Két leány I—II. 1841.	84	Levél Vachott Sándorhoz	
Gőzhajón I—II. 1842.	86	1846.	149
Az örömek öröme 1842.	88	Őszi dal 1846.	151
Családi képek I—XII. 1843.	89	A pásztortűz 1847.	152
Az obsitos I—II. 1843.	101	Két árva 1847.	153
Deák szava és deák szavak		Balatoni kagylókból 1847.	—
1843.	110	A Balaton I—VI.	155
Kandalló-dal 1844.	—	Tihany VII—IX.	161
A vész szelleme 1844.	113	A királyleány és apródja 1847.	166
Magyar hölgy 1844.	117	Vásárháza 1847.	168
Vahot Imréhez 1844.	119	Vachott Sándornénak 1847.	170
Hit, remény és szeretet 1844.	123	Komoly szó a vihar előtt 1848.	171
Magyar leány dala 1844.	124	Szabadsági dal 1848.	173
Bezerédi Istvánhoz 1845.	126	Petőfi Sándor emlékkönyvébe	
Zrínyi Ilona 1845.	129	1848.	175
Kelet népéhez 1845.	134	Unio 1848.	—
A zarándok 1845.	138	Induló 1848.	177
Áldomás Deák Ferenczre		Ütött az óra 1848.	178
1845.	139	Hazám hölgyeihez 1849.	181
Barna Bandi és kedvese 1845.	141	Honvéd halála 1850.	183
Az éji lámpához 1845.	143	Egy álom 1850.	184
Hazámhoz 1846.	144	Szeresd magyar hazádat 1853.	187
Egy nagyúri kastélyban 1846.	146		

II. ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNYEK

A fekete kutya 1833.	191	Bosnyák Zsófia 1846.	222
Frangepán Kristófné 1845.	195		

III. CSATÁRBÓL

IX. Kép 1834.	—		230
--------------------	---	--	-----

IV. AZ ÁRPÁDOKBÓL.

1841—1847.

	Lap		Lap
Vezérhang	239	Bánk bán	255
Álmos. A magyarok Mőzése	241	IV. Béla :	
Árpád, a honalapító	245	1. Sajó	259
Zoltán, a bíró	250	2. Béla futása	262
Lehel kürtje	252	3. A hon helyreállítója	264

V. SZENT LÁSZLÓBÓL.

1851.

Bevezetés	267	Kilenczedik ének V.	281
Első ének IV.	271	Tizedik ének I.	287
Hatodik ének V.	278	" " II.	292

VI. A DRÁMAI MŰVEKBŐL.

Borbála királyné kegyencze	Tartalom	199
1844.	Második felvonás	
299		

PH
3132
M3
köt.29

Magyar remekírók

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

LESZIK K. KÖNYVKÖTŐ BUDAPEST